

حضرت امام رضا علیه السلام:

«امام؛ خورشید تابانی است که جهان را نورانی کرده و در افقی است که دستها و دیده‌ها بدان نمی‌رسد. امام؛ ماه تابنده، چراغ فروزنده نور طلوع‌کننده و ستاره راهنما در تاریکی‌های شبها است. امام؛ ابری باران‌زا، آسمانی سایه‌بخش، زمینی هموار و چشمه‌ای جوشان است. امام؛ پدری مهربان، همانند مادری دلسوز و پناه‌بنده‌های خداست.»

«تحف العقول؛ محمد بن حسن حرانی»

پرنیان عشق

مجموعه شعر، پیامک و مقالات برتر هفتمین جشنواره سراسری مدیحه سرایی و چاوشی خوانی رضوی
(ویژه جشنواره های شعر و پیامک ادبی رضوی)

اردبیل / شهر یورماه ماه ۹۱

تالیف و گردآوری: سعید نوریان

زیر نظر: منصور شرفی

انتخاب آثار: عسگر شاهی زاده، صالح عاصم کفاش اردبیلی، مهدی میرزارسول زاده، اسد نیکفال

و سعید نوریان

صفحه آرا: مهران رجبعلی زاده

حروفچینی: ندا حیدرزاده

با سپاس از همراهی های صادقانه: توحید بلورساز، علی چشمه نور، پروین قبادی و رقیه اکبری

چاپ و صحافی: شیران نگار اردبیل

ناشر: دبیرخانه دائمی جشنواره سراسری مدیحه سرایی و چاوشی خوانی رضوی

روابط عمومی اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل

انتشارات: مهر غزال

شابک:

فهرست

هفتمین جشنواره عشق ورزی / منصور شرفی

پرنیان عشق / سعید نوریان

بیانیه و آراء هیئت داوران

برگزیده های جشنواره شعر رضوی

اشعار منتخب جشنواره شعر رضوی

برگزیده های جشنواره پیامک رضوی

پیامک های منتخب جشنواره رضوی

برگزیده های بخش مقالات رضوی

هفتمین جشنواره عشق ورزی

منصور شرفی

مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل و دبیر جشنواره

صلی الله علیک یا علی بن موسی الرضا (ع)

ولایت، هدیه روشن و اساس عنایت خداوندی بر خلق و مولایمان اقا علی ابن موسی الرضا (ع) نماد مهربانی خدا با کائنات است. امامی رؤف و مهربان که رافت و مهربانی از قلب آسمانی اش سرچشمه می گیرد و بزرگی و بی کرانگی، در امتدادش جریان می یابد. ای یادگار اهل بیت در غربستان مرو؛ درخت های این سرزمین عاشقان گل های معطر بوستان ولایت، با نور گلدسته های منور بارگاہت بزرگ می شوند و گل ها، طراوت از گنبد طلایی ات می گیرند. بادهای این سرزمین، هر سحر بوی تو را می دهند و باران ها، لطافت تو را دارند. عشق در این سرزمین، در نام تو خلاصه شده است و حیات، شجره ای است که باغبانی مهربان و دوست داشتنی چون تو دارد.

هشتمین خورشید ولایت، بهانه عشق ورزیدن و دوست داشتن است. او امیر دلهاست و بر دلهای عاشق حکومت می کند. سلطان خراسان آشنای هر دور و نزدیک و بزرگ و کوچک است. او مشهد را به واسطه حضورش به «طور» تبدیل کرده که اینک میقات میلیونها موسای کلیم است. سرزمین توس به وسعت ایران گسترده شده است و مشهد مدینه دیگری است که پاره ای از پیکر مطهر رسول مهربانی ها، حضرت محمد (ص) در آن آرمیده است. خورشیدی که با آرامیدن خود، عطر و بوی رسالت را با خویش آورده و میلیونها ایرانی را شیفته و شیدای خود کرده است.

لحظه تولد امام آب و آینه ها، لحظه درخشش عشق بر نگین هستی است. لحظه ای که با خود رحمت و مهربانی را برای دوستان آل علی (ع) به ارمان آورده است. اینک نه تنها مشهد مقدس، بلکه جای جای ایران اسلامی سرشار از عطر وجود مبارک آن نازنین زهر (س) است. امواج زايران و حلقه های طایفان مرقد مطهرش دیدنی است. دهمین جشنواره بین المللی امام رضا (ع) و هفتمین جشنواره ملی مدیحه سرایی و چاوشی خوانی رضوی کمترین ادای دین و احترام به ساحت قدسی حضرت ثامن الحجج علی ابن موسی الرضا

(ع) است و این جشنواره در سال تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی، قطره ای است از دریای مهر و محبت عندلیبان خوش نغمه گلستان عصمت و طهات به پیشگاه با عظمت و همیشه نورانی هشتمین مهر فروزان سپهر عصمت و طهات علیهم السلام آقا و مولایمان حضرت امام رضا (ع).

توجه به مداحان، چاوشی خوانان، شاعران و محققان در راستای ترویج فرهنگ منور رضوی مهم و ضروری است و با برگزاری بخش مداحی و چاوشی خوانی رضوی از سری برنامه های جشنواره بین المللی امام رضا (ع) در شهر اردبیل که خود مهد مداحان و چاوشی خوانان مطرح جهان اسلام است، قصد داریم تا به بهانه این رویداد مهم از این فرهنگبانان فرهنگ رضوی تجلیل کرده و زمینه گسترش مداحی و چاوشی خوانی را با توجه به میزان تاثیرگذاری آن در جامعه فراهم سازیم.

این جشنواره که با هدف اشاعه و ترویج فرهنگ منور رضوی، گسترش فعالیتهای فرهنگی هنری و مذهبی مرتبط با سیره ائمه معصومین بویژه امام رضا (ع)، گرامیداشت تولیدکنندگان و پدیدآورندگان آثار برتر فرهنگی هنری در زمینه سیره، شخصیت و معارف امام رضا (ع) و کمک به انتشار گسترده تر این آثار و تکریم و تجلیل از خادمان فرهنگ منور رضوی برگزار می گردد، بهترین بهانه برای نمایش ارادت و عشق مردم ولایتمدار ایران اسلامی به اهل بیت عصمت و طهات علیهم السلام است.

ضمن سپاس از توجه خادمان فرهنگ منور رضوی به این جشنواره، باستحضار می رساند در مجموع ۶۶۹ اثر شامل مداحی: مداحی: ۸۶ اثر، چاوشی خوانی: ۴۷ اثر، مقالات پژوهشی: ۳۵ اثر، شعر: ۱۳۲ اثر پیامک ادبی: ۳۶۹ اثر توسط بیش از ۷۰۰ نفر از سراسر کشور به دبیرخانه جشنواره ارسال شده بود که توسط کمیته انتخاب تعداد ۲۶ اثر در بخش مداحی، ۱۱۰ اثر در بخش پیامک، ۵۶ اثر در بخش شعر، ۱۵ اثر در بخش چاوشی خوانی و ۵ اثر در بخش مقالات پژوهشی برای حضور در بخش اصلی جشنواره انتخاب شد که در طی روزهای ۲۹ و ۳۰ مهر ماه در شهر اردبیل شاهد اجرای زنده بخش های مداحی و چاوشی خوانی بودیم. برگزاری آبرومندانه و با عظمت هفته فرهنگ رضوی در شهرهای مختلف استان در اردیبهشت ماه سالجاری با برنامه های متنوع فرهنگی، ادبی و هنری، تدوین سند همکاری و مشارکت دستگاههای اجرایی استان در دهه فرخنده کرامت، تولید و انتشار سه عنوان کتاب (شوق وصال، حضرت باران و پرنیان عشق)، تولید دو عنوان آلبوم صوتی از مداحان شرکت کننده با عنوان (بر آستان شوق و لطیف تر از باران)، تولید یک قطعه موسیقیایی، تجلیل از مداحان هشت سال دفاع مقدس، تجلیل از مداحان نام آشنا و تاثیرگذار، تشکیل کانون خبرنگاران رضوی و تجلیل از رسانه های برتر در حوزه فرهنگ رضوی (فعالین در انعکاس مطلوب جشنواره سال گذشته و هفته فرهنگ رضوی امسال)، بزرگداشت امامزاده سید سلیمان (ع) برادر گرانقدر حضرت امام رضا (ع) در شهر فخرآباد مشکین شهر، برگزاری نمایشگاه های جلوه آفتاب در شهرهای

مختلف استان، استقبال بی شائبه مداحان و چاوشی خوانان، محققان و شاعران کشوری و خلق و تولید آثار فاخر در حوزه فرهنگ رضوی و.... از جمله ویژگی های این دوره از جشنواره مدیحه سرایی و چاوشی خوانی رضوی است.

لازم میدانم از تلاش های ارزشمندانه همه دوستان عزیز، شرکت کنندگان محترم، مسئولین اجرایی استان، جناب آقای مهندس نیکزاد استاندار محترم و مدیران ستادی استانداری، حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر سیدحسین عاملی نماینده محترم ولی فقیه در استان و امام جمعه محبوب اردبیل، جناب آقای دکتر شاه آبادی معاون محترم وزیر در امور هنری و مدیران کل ستادی معاونت امور هنری، شورای فرهنگ عمومی، دبیرخانه کانون های مشاجد، کانون مداحان استان اردبیل، انجمن شعر و ادب استان، مرکز اطلاع رسانی، روابط عمومی و امور بین الملل وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان فرهنگی و ورزشی شهرداری اردبیل، اداره کل اوقاف و امور خیریه، صدا و سیما مرکز اردبیل، عزیزانمان در دبیرخانه دائمی جشنواره بین المللی امام رضا (ع)، عزیزانمان در ستاد برگزاری جشنواره، اعضای محترم هیئت های انتخاب و داوری جشنواره، فرماندار، امام جمعه، شورای اسلامی، شهردار و اهالی محترم فخر آباد مشگین شهر، هیئت امنای آستان مقدس امامزاده سید سلیمان (ع) و همکاران گرانقدرم در مجموعه اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل بویژه همکاران ارزشمندمان جناب آقای سعید نوریان نماینده محترم دبیرخانه دائمی جشنواره بین المللی امام رضا (ع) در استان اردبیل قدر دانی نمایم.

والسلام علیکم ورحمه الله وبرکاته

پرنیان عشق

سعید نوریان

گلوی بغض کرده زائران و عاشقان آفتاب هزار آیینه؛ حضرت علی ابن موسی الرضا (ع) همواره دنبال واژه ای است برای عشق ورزی به هشتمین رکعت عشق؛ ماوای دل شکستگان و تکیه گاه در ماندگان؛ آقا ثامن الحجج علی ابن موسی الرضا علیه السلام. هر غروب همراه با کبوتران کوبش، وقتی گام های سبز صدای اذان در مناره های بارگاه با عظمتش می پیچد و دل را در لذتی هراسان رها می کنیم، در سقاخانه دلمان آماده اقامه هشتمین رکعت نماز عشق می شویم.

با نام بلند تو؛ ای تسکین بخش دل های بیقرار؛ زانوان لرزانمان به آرامش، رضای دهند و چشمان شناور در غروب مان، بهجتی فرح انگیز وجودمان را فرامی گید. با تو، آیینه ای می شویم تن شسته از غبارها و زنگارها؛ آن گونه که آفتاب، سلول های جانمان را شعر می شود. اشک های هر ایرانی شیفته تو؛ برای زیارت لحظه شماری می کنند و نفس ها، حبس می شوند تا کبوترانه، پیش پای ضربت بپرند؛ نکنند لیاقت کبوتر شدن در آسمان حرمت را نداشته باشیم!

بر آستان حرم تو هر که سر فرود آورد، بزرگ است و قابل تمجید و دست ها بر بلندای ردای تو حلقه اند و نفس ها، گره خورده به حال و هوای حرمت و افتخار علم و دانش و اندیشه و احساس در این دیار مهر و مهربانی، پیش کش سرای تو بودن است و برای تو گفتن و نوشتن. شاعران و صاحبان اندیشه و احساس در این آب و خاک مقدس، مریدان نگاه تو تواند و ریزه خواران خوان گسترده و آسمانی ات. از تو نوشتن، برای تو گفتن و کلمات را با نام تو به رقصی موزون فراخواندن، مایه مباحثات است و از تو سرودن، افتخار زبان ها. چه سعادت بی بالاتر از آن که در این دیار گل آذین برای تو قلم بز نیم و دلسروده ها و دلنوشته هایمان را تقدیم کنیم. و «پرنیان عشق» بار دل های عاشقی است که به آستان قدس رضوی ات عرضه کرده اند.

من زائر کعبه نگاهت هستم
از باد چشم می فروشت هستم
احرام گرفته ام که شاید برسد
امشب به ضریح چشم هایت دستم

بیانیه و آرای هیئت
داوران هفتمین جشنواره
سراسری مدیحه سرایی
و چاوشی خوانی رضوی
شهریورماه ۹۱ اردبیل

بسم الله الرحمن الرحيم

حسنّت به هزار جلوّه آراسته است
زیبایی ات از رونق مه کاسته است
من آنچه دل تو خواست، هرگز نشدم
اما تو همانی که دلم خواسته است

سلام بر تو ای امام غریبان که نام بلندت عظمت ایران همیشه سر بلند است و حضورت در مشهد الرضا، ضامن سعادت و بهروزی ایرانیان.
سلام بر سلطان خراسان، آفتاب هزار آئینه ای که غبار قدمگاهش، سر مه دیدگان هر ایرانی عاشق و شیدای ولایت است.

خداکسی را به ما هدیه کرده که مانند پدرانش قبل و بعد از هر چیز دیگر بنده خداست. بی چون و چرانه برای ماندنش دلیل می خواهد و نه برای رفتنش به غربت. هر چه خدا بخواهد سراسر رضای اوست و برای همین رضایتش؛ برای ما رضا شده است.

بی شک هستی و هویت واقعی یک ملت به فرهنگ و تمدن آنان بستگی دارد و بی توجهی و یا کم توجهی به مسائل فرهنگی به مفهوم عام کلمه که فکر، عقیده، رفتار، اخلاق، علم و دانش و همه زمینه های فرهنگی را شامل می شود، کم اهمیت دادن و نگاه غیر احتمالی به مسائل فرهنگی و هنری است که این نوع فضا سازی و زمینه سازی برای سقوط یک ملت و از دست دادن هویت آنان است.

هفتمین جشنواره سراسری مدیحه سرایی و چاوشی خوانی رضوی بر خود می بالد که در دهمین دوره جشنواره بین المللی امام رضا (ع) و در سال تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی در شهر اردبیل میزبان عندلیبان قدسی نفس، چاوشی خوانان خوش نغمه، شاعران گرانقدر و پژوهشگران نام آشنای کشوری در هفتمین سال برگزاری این رویداد مهم فرهنگی و مذهبی

است.

ضمن قدردانی از اهتمام و تلاشهای ارزنده مسئولین فرهنگی و هنری استان و بخصوص دبیرخانه این رویداد مهم، ایجاد شور و نشاط در جامعه اسلامی بمنظور ترویج شعایر اسلامی و بزرگداشت ایام و ولادت مسعود حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام و نیز ایجاد فضایی صمیمی شاد و سرشار از معنویت و تجلیل و تکریم خادمان آستان مقدس و مبارک اهل بیت علیهم السلام را از دستاوردهای ارزنده ی این رویداد مهم دانسته، بر ضرورت برگزاری آن در سالهای آتی با استفاده از تمامی ظرفیتهای و تواناییها و با حضور مداحان، شاعران، چاوشی خوانان و پژوهشگران کشورهای مسلمان تاکید می کند.

هیت داوران ضمن ابراز ارادت به محضر همه شرکت کنندگان در این آیین فرهنگی و مذهبی، همت بلند و مشارکت ارزشمند مداحان، پژوهشگران و چاوشی خوانان را در برگزاری این جشنواره آنهم در شهر اردبیل ارج نهاده و با اعلام اینکه همه کارهای ارایه شده در جشنواره از ارزش و جایگاه ویژه ای برخوردار بودند، آرای خود را پس از ساعتها تبادل نظر و بحث کارشناسی و صرفاً بر اساس معیارهای اعلام شده بشرح ذیل در بخشهای مختلف اعلام می دارد:

۱- بخش تجلیل از مداحان هشت سال دفاع مقدس:

به پاس تجلیل از حضور متعهدانه در خلق حماسه ماندگار هشت سال دفاع مقدس و تلاش صادقانه و حضور عاشقانه در محافل و مجالس ویژه بزرگداشت ایام و ولادت و شهادت ائمه اطهار علیهم السلام و زنده نگهداشتن فرهنگ منور اهل بیتی، ترویج و نشر فرهنگ و معارف رضوی؛ دبلم افتخار و هدیه ویژه این رویداد مهم را به مداحان گرانقدر آقایان حسن فتحی (جانباز و ایثارگر)، حسن مکارمی (جانباز و ایثارگر)، سیدمحمد عاملی (جانباز و ایثارگر)، کریم محمدی (جانباز و ایثارگر) و بهروز سرباز (جانباز و ایثارگر)، اعطاء می گردد.

۲- بخش مداحان پیشکسوت و تاثیر گذار:

به پاس تجلیل از حضور عاشقانه در محافل و مجالس ویژه بزرگداشت ایام و ولادت و شهادت ائمه اطهار علیهم السلام و زنده نگهداشتن فرهنگ منور اهل بیتی و خلق آثاری فاخر و شورانگیز در حوزه مداحی، ترویج و نشر فرهنگ و معارف رضوی؛ تندیس جشنواره و دبلم افتخار به همراه هدیه ویژه این رویداد مهم به جناب استاد سلیم مودن زاده اردبیلی اعطاء می گردد.

همچنین لوح سپاس و هدیه ویژه ستاد برگزاری جشنواره در این بخش به مداحان عالیقدر آقایان محمد باقر تمدن، عبدالحسین نجاریاشی، اکبر ساجدی، ششهر روز بیوک آقازاده اردبیلی و سیدمحمد عاملی اعطاء می گردد.

۳- بخش شاعران حوزه فرهنگ رضوی:

به پاس تجلیل از حضور ارزشمنده در محافل و مجالس بزرگداشت آفتاب هزار آینه حضرت علی ابن موسی الرضا و خلق آثاری ارزشمند در جشنواره های موضوعی رضوی در حوزه شعر، لوح سپاس و هدیه ویژه این رویداد مهم را به جناب آقایان عسگر شاهی زاده، حسین غفاری، غلامرضا هادی، یوسف معزی و رسول ناصر آزاد اعطاء می نماید.

۴- تلاشگران و خادمان رضوی:

به پاس تجلیل از تلاشهای صادقانه و تاثیر گذار، هماهنگی و همگامی در اجرای آیین افتتاحیه و میزبانی شایسته از میهمانان جشنواره رضوی در کنار بارگاه امامزاده سید سلیمان (ع) در شهر فخر آباد؛ لوح سپاس و هدیه ویژه جشنواره به نمایندگی از طرف مسئولین اجرایی، اهالی ولایتمدار و اهل بیتی شهر فخر آباد به جناب آقای علی امام قلی زاده بخشدار محترم مشگین شرقی، آقای صاحبعلی رام سادات شهردار محترم فخر آباد و اصول الدین محبوبی (مداح و چاوشی خوان پیشکسوت) اعطاء می گردد.

برگزیده های جشنواره

الف) مقالات پژوهشی:

❖ مقالات شایسته تقدیر:

هئیت داوران جشنواره به پاس تجلیل از ارایه آثاری ارزشمند و متناسب با جشنواره، با اعطای الواح سپاس و هدیه نقدی از هریک از این عزیزان تجلیل می نماید:

سمیرا اصلانی، علی دژبانی، موسی تقوی نمین و مسلم نوروززاده

❖ رتبه سوم: هئیت داوران جشنواره؛ لوح سپاس جشنواره و هدیه ویژه خود را به خانم مریم ابراهیمی از کرمان اعطاء می نماید.

❖ رتبه چهارم: لوح سپاس جشنواره و هدیه ویژه ستاد برگزاری به آقایان عسگر آرمون و عبدالله اسدی اعطاء می گردد.

هئیت داوران در بخش مقالات پژوهشی، هیچ مقاله ای را شایسته دریافت جایز رتبه های اول و دوم نمی دانند.

ب) بخش پیامک ادبی:

لوح سپاس و هدیه نقدی جشنواره به هریک از آقایان و خانم ها: عزیز پناهی و وقار عبدالله نژاد از پارس آباد، ندا حیدرزاده و فریبا احمدی از اردبیل، نازیلا هاشم زاده از گرمی، اسراجباری و پریسا فتاحی از مشگین شهر و امیر حسن باقرزاده از بیله سوار اعطاء می گردد.

ج) بخش شعر:

❖ رتبه اول: دبیرم افتخار و هدیه نقدی جشنواره به آقای علی سعادتخانی از شهرستان نیر

- ❖ رتبه دوم: لوح سپاس و هدیه نقدی جشنواره به آقای احسان محمدی از اردبیل
- ❖ رتبه سوم: لوح سپاس و هدیه نقدی جشنواره مشترکاً به آقایان پیام جهانگیری و محمد رضا بهرام پور از اردبیل
- ❖ رتبه چهارم: لوح سپاس و هدیه نقدی جشنواره مشترکاً به خانم‌ها ملاح‌ت نادری از خلخال و سمیرا پیرزاده از اردبیل
- ❖ رتبه پنجم: لوح سپاس و هدیه نقدی جشنواره به خانم یرنا قربانی از خلخال
- ❖ رتبه ششم: لوح سپاس و هدیه نقدی جشنواره به خانم مریم علیزاده از اردبیل

(د) بخش رسانه های فعال در حوزه فرهنگ رضوی:

ستاد برگزاری جشنواره ضمن سپاس از تلاش های موثر و تاثیر گذار رسانه های گروهی استان در جهت انعکاس مطلوب و مناسب جشنواره مدیحه سرایی و چاوشی خوانی و نیز اولین هفته فرهنگ رضوی، با اعطای لوح سپاس و هدایای نقدی از هر يك از رسانه های زیر بعنوان رسانه های برتر حوزه فرهنگ رضوی قدردانی می نماید: واحد اخبار و اطلاعات صدا و سیما مرکز اردبیل، خبرگزاری های ایرنا، فارس، شبستان و مهر و نشریات محلی پیام اردبیل، طنین حق و اردبیل فردا.

(ه) بخش چاوشی خوانی:

برگزیده اول: هیئت داوران برای این بخش انتخابی ندارد.

برگزیده دوم: دیپلم افتخار و هدیه ویژه جشنواره سراسری مدیحه سرایی و چاوشی خوانی رضوی به آقای کریم جماعتی ثمرین از استان اردبیل اعطاء می گردد.

برگزیده سوم: لوح سپاس و هدیه ویژه جشنواره سراسری مدیحه سرایی و چاوشی خوانی رضوی به گروه چاوشی خوانی ثامن الحجج از شهرستان تفرش / استان مرکزی اعطاء می گردد.

برگزیده چهارم: لوح سپاس جشنواره و هدیه ویژه ستاد برگزاری جشنواره مشترکاً به گروه برادران اسمعیلی از شهرستان مشگین شهر / استان اردبیل و گروه صدف از شهرستان میناب / استان هرمزگان اعطاء می گردد.

برگزیده پنجم: هیئت داوران جشنواره؛ لوح سپاس جشنواره و هدیه ویژه خود را به آقای محمد خسرو پرویزی از شهرستان آستانه اشرفیه / استان گیلان اعطاء می نماید.

(و) بخش مداحی:

❖ برگزیده اول: هیئت داوران برای این بخش انتخابی ندارد.

❖ برگزیده دوم: دیپلم افتخار و هدیه ویژه جشنواره سراسری مدیحه سرایی و چاوشی خوانی

- رضوی به آقای محمد اسمعیلی از شهرستان مشگین شهر / استان اردبیل اعطاء می گردد.
- ❖ برگزیده سوم: لوح سپاس و هدیه ویژه جشنواره سراسری مدیحه سرایی و چاوشی خوانی رضوی به آقای محبوب شاهعلی پور از استان اردبیل اعطاء می گردد.
  - ❖ برگزیده چهارم: لوح سپاس و هدیه ویژه جشنواره سراسری مدیحه سرایی و چاوشی خوانی رضوی به آقای مصطفی راغب از استان یزد اعطاء می گردد.
  - ❖ برگزیده پنجم: لوح سپاس و هدیه ویژه جشنواره سراسری مدیحه سرایی و چاوشی به آقای جلال اسمعیلی از شهرستان مشگین شهر / استان اردبیل اعطاء می گردد.
  - ❖ برگزیده ششم: لوح سپاس جشنواره و هدیه ویژه ستاد برگزاری مشترک «به آقایان مسعود غفرانی از استان اردبیل و یاسر اسمعیلی از شهرستان اراک / استان مرکزی اعطاء می گردد.
  - ❖ برگزیده هفتم: لوح سپاس و هدیه ویژه جشنواره سراسری مدیحه سرایی و چاوشی به آقای جواد سلیمانی تربتی از مشهد مقدس / استان خراسان رضوی اعطاء می گردد
  - ❖ برگزیده هشتم: لوح سپاس و هدیه ویژه جشنواره سراسری مدیحه سرایی و چاوشی به آقای محمد خسرو پرویزی از شهرستان آستانه اشرفیه / استان گیلان اعطاء می گردد.

کمیته انتخاب و هیئت داوران

هفتمین جشنواره ملی مدیحه سرایی و چاوشی خوانی رضوی
 قاسم رفعتی، لطیف کاظمی، شاپور امانی، عسگر
 شاهی زاده، صالح عاصم کفاش اردبیلی، ودود
 موذن، شهروز حبیبی، مهدی میرزارسول زاده
 ، اسد نیکفال، موسی رجبی اصل و سعید نوریان

دل سروده‌های رضوی
برگزیده‌های نخستین
جشنواره استانی شعر رضوی

غزل در غزل

علی سعادتخانی / نیر

«آقا، مرا.... در بست مشهد می رسانی؟»
باد چموشی می وزد از پینه هامان
گویی تملق می کند آینه هامان
وقتی که ارزش هایمان رنگی ندارد
وقتی که سگ دو می زند کابینه هامان
یکشنبه و حشت کرده است از نامهربانی
از بس در شتی می کند آدینه هامان
عیدی ندارد قریه ی سهراب کش ها
شال سیاه انداخته تهمینه هامان
یک پرده مانده تا گسل بوسد زمین را!
یک پرده... خاکستر شود شومینه هامان
دستی بگیرد چار سوق دستها را
نبض تغزل گم شده در سینه هامان

تا کسی... و بوی گنبد و ترکیب خوانی
آقا! مرا در بست مشهد می رسانی؟!
وقتی رسیدی پای درب شیشه چوبی
اذن دخولت می دهند و می توانی
حس می کنی از شرم رخسارت پریده
اینجا کمی دلشوره دارد میهمانی
وقتی گرفتی یک وضوی عاشقانه
مصرع به مصرع شانه ها را می تکانی
چشمت کبوترهای عاشق می شمارد
تا پنجره فولاد خود را می رسانی
گم می شود در خیل انبوه مسافر
تا می روی سمت پلاک کفشدانی

تا صحن اول می رسی و بی قراری
اصلاً نمی خواهی... ولی دلشوره داری
اینجا شبیه خانه های هیچ کس نیست
محو تماشای گنج و آیینه کاری
بر روی هر سنگی ستاره می درخشد
می ترسی اما لاجرم پامی گذاری
شیخ خیابانی شهید صدر و ثانی
ذل می زنی تاریخ را - تاریخ - آری
حالا سوار موجی و موج هستی
حس می کنی شاید کمی سرگیجه داری
تا صحن اصلی می رسی باران گرفته
دل می سپاری می روی شب زنده داری

می لرزد این جا پیش آقا، بند بندت
آیا قبولش می شود ترکیب بندت؟!

فصل انگور

احسان محمدی / اردبیل

رود باید همیشه گریه کند، باد بایست نوحه خوان باشد
شب می آید همیشه بعد از روز، که عزادار آسمان باشد
هر که عاشق نبود بسم الله، چشم های حسود بسم الله
کوه و دریا و رود بسم الله، تا غم ما غمی گران باشد
دل که هر چه شکسته تر بهتر، دل در خون نشسته تر بهتر
رو سفیدیم اگر زمستان است، نو بهاریم اگر خزان باشد
گریه کردیم اگر چه خندیدند، بارالها ببخش آنها را
رنجش ما برای بعضی ها، زرو سیم و مقام و نان باشد
ما که دیر یست خوب می دانیم، دردها را به چاه باید گفت
رسم دنیا همیشه این بوده، این دنیا همیشه آن باشد
نان باطل اگر که آجر شد، زهر در کاسه هایمان پر شد
زهر با ما غریبه نیست اگر پای ابلیس در میان باشد
شور عشقی که ما به سر داریم، سر ما تا تنورها برده ست

سرِ ما خوش همیشه نیزه سوار، چوب خوب است خیزران باشد!
سر به سجده که می بریم فقط هدف این است رو به راه شویم
رو به راهی که عشق فرموده ما نشانیم اگر نشان باشد
نوبت من رسیده تا بروم، رو به سمت خدا رضا بروم
سفری را که پیش رو دارم هشتمین راه امتحان باشد
کوله بار مدینه را بستم رو به خاکی که مشهدم شده است
اشک های مدینه پشت سرم، داغ روی دل جهان باشد
فقط امشب که فصل انگور است راه ها رو به آسمان باز است
می روم! چشم تا کجاها روشن، عشق باید که بی کران باشد
آبش از سر گذشت این دریا، بس تیر دیده است این جنگل
بعد از من به نور تکیه کنید، نور حقی که نوجوان باشد
بعد از من اگر چه می آید نور اما جهان تاریکی ست
نور چشم من است آمده است تا که راوی داستان باشد

رود باید همیشه گریه کند، باد باید که نوحه خوان باشد
شب می آید همیشه بعد از روز، که عزادار آسمان باشد ...

ماه کامل

پیام جهانگیری / اردبیل

وقتی دلم جز در ره مشهد نباشد
بهتر که غیر مشهدم مقصد نباشد
شعری که مقصودش تو هستی با چه رویی
بین تمام شعرها سرمد نباشد؟
هر چند دستت سهم آهوهاست، ای کاش
بر سینه ام دست تو دست رد نباشد
ای ماه کامل با تو ممکن نیست بین
دریای زائرهاست جذر و مد نباشد
ای ماه کامل، گوشه چشمی از تو کافی ست
تا لحظه ای هم حال دنیا بد نباشد
قلبی که مشتاق زیارت هست باید
در انتظار وقت و پیش آمد نباشد
قلبم پر از اندوه قفلی ناگشوده است
کار مرا مگذار به باشد... نباشد...

هوای بارانی

محمد بهرامپور / اردبیل

در هوای زمینی این خاک دل ما گرم آسمان شماست
ذره‌ای در مسیر خورشیدیم چشممان سمت کهکشان شماست
دشت خشکیم و بی علف مانده ایم تشنه‌ی یک هوای بارانی
ابر هم در غماز منتظر اذن باریدن از اذان شماست
گرچه آماج تیر صیادیم بین آوار تیره‌ی تاریخ
ضامن امتید و باکی نیست، هر چه آهوست در پناه شماست
نعمت نام بی کران تو بود لحظه‌ای را اگر رضا بودیم
سایه‌ای بر سری اگر داریم برکت دست مهربان شماست
قطره بودیم و روبه دریاتان مثل رودی روان روانه شدیم
موج در موج کاروان اکنون زائر خاک آستان شماست
آشنای همیشه اید اما روزها را غریب سر کردید
غربت سالهای پی در پی راوی عمق داستان شماست
از غم تلخ داغتان مولا درد بانی به ناله می گوید:
«زخم عمریست نوحه می خواند، زخمه دیر یست روضه خوان شماست»

دخیل عشق

ملاححت نادری / خلخال

منم همان شاعره سر به هوای صحن تو
که آب می شود دلم فقط برای صحن تو
کنار گنبد طلا مست بهار می شوم
غروب پنجشنبه در قنوت های صحن تو
طواف می کند دلم مروه، صفا، مدینه را
نشسته در خیال من مکه به جای صحن تو
میان کوجه های دل قصد نماز کرده ام
به نیت ظهور او، به اقتدای صحن تو
دلم گرفته و کسی به داد من نمی رسد
صبور می کند مرا صبر خدای صحن تو

و باز مثل آسمان چه بی نیاز می شوم
همان دقیقه ای که من شوم گدای صحن تو
صدا بزنی از ته دل مقلب القلوب را
محول الحال کند دست دعای صحن تو
میان گلدسته تو ماه شکوفه می زند
بلال زنده می شود زربنای صحن تو
دخیل بسته باورم برای عدل مرتضی
ز سمت معصومه قم تا به سرای صحن تو
به طاق هر منبر گل سجده نمی کند دل
مسیر عشق می دهد قبله نمای صحن تو

مشهد در تو نفس می‌کشد

سمیرا پیرزاده / اردبیل

چه می‌کند این دیوار
وقتی فاصله می‌اندازد
بین دستهایمان
و من آنقدر دخیل می‌بندم
که ساعت‌ها سبقت می‌گیرند
روزها فرار می‌کنند
و کبوترها هیچ وقت
راه خانه‌شان را گم نمی‌کنند
یک لحظه صبر کن
دیوارها را که کنار می‌زنی
کبوترها دانه می‌خورند
روزها به گنبدت پناه می‌آورند
و دیگر
دستهایم خالی نمی‌ماند
کنار تو که باشم
فرقی نمی‌کند
دنیا چراغانی شود
یا شب
دستمال سیاهی تعارفم کند

تمام دلخوشی ام از تو
همین اشک هاست
که نگاهم را زد دیدند
شمال یا جنوب
غرب یا تو
اصلاً مهم نیست
کجای نقشه ایستاده باشم
وقتی به تو می رسند
تمام جاده ها
حتی اگر
تمام جاده ها هر روز بلندتر شوند
یا هواپیماها

دیر تر به مقصد برسند
میرسم
به وعده گاه کبوترهایی
که دور سرت می چرخند
خیابان ها شاهدند
مشهد در تو نفس می کشد
نقشه ها سر گیجه می گیرند
و کبوترها
دانه می خورند
طعم تلخی می دهد این روزها
نی دایم از کجای دنیا
در بست بگیرم

تا کبوترها تو را نشانم دهند
در ایستگاهی پیاده شوم
که تو در آن نفس کشیده‌ای
صحن انقلاب
سفره‌ی دلم را پهن می‌کنم
فقط گاهی باران می‌گیرد
و تو آن قدر بزرگ هستی
که هیچ رنگین‌کمانی از تو بالاتری رود
کنار ضریحت
خواب به چشمانم نمی‌آید
تنهایی فرار می‌کند
و طعم خوبی می‌دهد این روزها

چمدانی پراز غزل

پرناز قربانی / خلخال

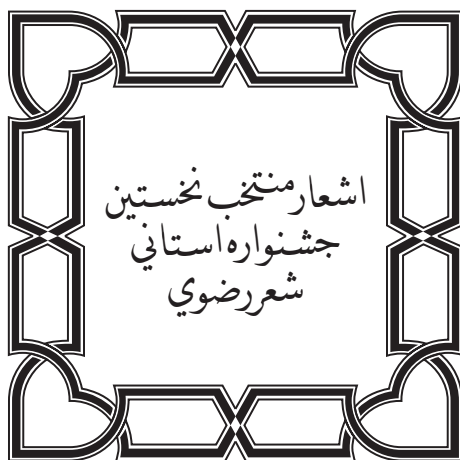
باز از دور و از فاصله زائر داری
چمدان غزلی بسته، مسافر داری
باز با شعر و غزل آمده پابوسی تو
شاعر پایتبی ات را که به خاطر داری؟!
تو که صحن تو پذیرای دل است و چشمی
نه به نام و نه به قدر و نه به ظائر داری
روی آن گنبد و نزدیک کبوتر هایت
سهمی اندازه ی یک مرغ مهاجر داری
متبرک بنما واژه ی بی اجر مرا
تو زلالی، نفس طیب و طاهر داری
شک ندارم که غزل های مرا می خوانی
گر چه صد گونه خودت شاعر ماهر داری

هشتمین بیت

مریم علیزاده / اردبیل

یک نشان از بی نشانی ها نشانم داده ای
از پس هر پرده معنا را نشانم داده ای
سقف دل آوار یک شهر مصیبت دیده بود
کعبه ای را در خرابی ها نشانم داده ای
در طلب بودم به بازار آید از مصر آن عزیز
عشق را ای یوسف زهر نشانم داده ای
کعبه ی ما مرقد زیبای چشمان شماست
باغ رضوان را در این دنیا نشانم داده ای
کشتی ما غرق طوفان گناه خویش بود
راه ساحل را تو از دریا نشانم داده ای
یاس ها از تربت و پاکت تبرک دیده اند
لاله های دشت را مولانا نشانم داده ای
هر دم از شهر نبی اشک دمامم می رسد
غربت سردار تنها را نشانم داده ای
هشتمین بیت تمام دفترم نذر شماست
آیتی از سطر «اعطینا» نشانم داده ای

اشعار منتخب نخستین
جشنواره آستانی
شعر رضوی

خسرو خراسان

رسول ناصر آزاد / اردبیل

ای عبد خدای کون و امکان
راضی به قضای ربّ رحمان
انوار صفات کبریایی
از گوهر ذات تو نمایان
در منقبت تو نطق عاجز
از مرتبت تو عقل حیران
وصف تو فروغ هر سخنور
مدح تو چراغ هر سخندان
جام تو کمال بخش آدم
نام تو جلال بخش انسان
زخم همه کس ز تو به مرحم
درد همه کس ز تو به درمان
پاکان همه بر تو سر به تعظیم
نیکان همه بر تو بنده فرمان
درگاه تو درگاه الهی
دست کرم تو دست یزدان

پیش رخ تو چو ذره خورشید
نزد کرمت چو قطره عمان
هر کس که نور زد عشق بر تو
بی بهره بود ز نور ایمان
ما عاشق آستان قدسیم
بر قبر شریف و عنبر افشان
گلدسته و گنبد طلایی
صحن و حرم و رواق و ایوان
روح شرف و کمال و عزت
در جان و محبت تو پنهان
خوش گفت ابو نواس شاعر
با آن لب لعل و گوهر افشان
گویم به شهی چه وصف کز قدر
جبریل به جد اوست دربان
ابواب علوم آسمانها
مفتوح شده به روی ایشان

بر خانه شان ز عرش اعلا
اجلال نزول کرده قرآن
قرآن که شفای قلب ها است
ذکر است و مبین نور و فرقان
باشند به خاک طوس ائمه
در هر شب جمعه بر تو مهمان
بایاد غریبی تو مولا
جمعیت ما شود پریشان
از آتش تیز زهر جان سوز
شد جان تو مثل شمع سوزان
کردی چو حسین به شوق تقدیم
جان را تو به پیشگاه جانان
با خون جگر تو سر نهادی
چون خامه به حکم عهد و پیمان
لطفی بنما به زائرانت
ای صاحب فضل و جود و احسان
این شعر محقرت رسول
بر محضر خسرو خراسان
باشد به عیار اهل عرفان
چون تحفه ی مور بر سلیمان

پستچی
محمد بهرامپور / اردبیل

بچه آهوایی که
لابه لای چراغهای قرمز چهارراه
فال تورامی فروخت
دلش را
به درختهای پیر پیاده رو
دخیل بست
مردی که
چشمانش را خشکسالی گرفته بود
نگاه ترک خورده اش را
به ابرهای خاکستری آسمان!
هر روز بچه آهوایی
هر روز مردی
خودش را به سطر سطر نامه هامی بندد
تا به دست تو برسد
و من
گره بزرگی از یک شهرم
راهی پیاده جاده هایت
با کبوترانی که
به هوای تو
روی شانهِ هایم نشستند

دخیل کوی عشق

رسول ناصر آزاد / اردبیل

به آستان تو مولا دخیل آمده ایم
به درگه تو چو عبد ذلیل آمده ایم
پی علاج به دار الشفای حضرت تو
به جسم زار و نزار و علیل آمده ایم
به خاک بوسی در گاهت ای امام رضا
پی رضای خدای جلیل آمده ایم
تو جهی بنما بهر ما گدایانت
به آستان تو از اردبیل آمده ایم
بر این منای محبت به سان اسماعیل
نهاده دست به دست خلیل آمده ایم
دلیل کعبه ی عشق است جلوه ی معشوق
شده ست عشق تو بر ما دلیل آمده ایم

زائران روضه رضوی

رسول ناصر آزاد / اردبیل

بادل پر اشتیاق سوی خراسان می رویم
جان به کف بر آستان بوسی جانان می رویم
چون زد دل ما عاشق قبر امام هشتیم
بر جوار رحمت سلطان خوبان می رویم
جنت اهل دل است آن روضه ی عنبر سرشت
بر سراغ آن بهشت عنبر افشان می رویم
بسته ایم احرام از دل بر حریم دلربا
بر طواف کعبه اش لبیک گوین می رویم
تا بیابیم عزّت جاوید از شمس شمس
همچو ذره بر سوی آن مهربانان می رویم
در زیارت نامه اش خوانیم سلطان رؤف
میزبان مهربان را جمله مهمان می رویم
دردمندان را بود درگاه او دار الشفا
دردها داریم در دل بهر درمان می رویم
همچو مور ناتوان با تحفه ی ناچیز خویش
بر حضور عزّت افزای سلیمان می رویم
مستمند و سائلیم و دردمند و دل غمین
بر در لطف و عطا و جود و احسان می رویم
ای رسول ما زائران عاشق قبر رضا
از دیار اردبیل بر باغ رضوان می رویم

کعبه عشاق

مهدی دیارمند / سرعین

دل در طلب ضامن آهوی خراسان
می سوزد و برده همه شب سر به گریبان
ز آنروز که عشقش به سرم سایه فکنده
دارم هوس سرو دلارای خراسان
ای کعبه ی عشاق جگر سوخته ی عشق
خود، چون تو غریبی نبود بین غریبان
دل دفتری از نذر و نیاز بست که با خود
آورده دخیل تو کند، زار و پریشان
آن دم که به یاد تو کنم مشق شبانه
می رقصم از آن یاد قلم شاد و خرامان
افسوس بر آن سر که ندارد سر عشقت
باید که از این ننگ نهد سر به بیابان
کاتب همه شب چشم به دستان تو دارد
شاهان نظری کن ز عنایت به گدایان

حصن امن

محمود جهان‌دیده / اردبیل

صحن سبزت حصن امنی، شهر جان، ملک جهان را
بارگاہت کعبه‌ی دل هم زمین هم آسمان را
گنبد سبز تو دل را روضه‌ی رضوان رضا جان
گنبد زرد تو جان را مشرق عرفان رضا جان
مژده‌ی عشق حقیقی، صبح امید و یقینی
شیعیان را تکیه‌گاہی، هم امانی هم امینی
خود بیان کردی که بگریزد ز مومن دیو بد خو
در نماز پنج‌گانه، ای گل خوشبوی مینو
نیز فرمودی که هر کس پند گیرد، گشت بینا
هر که بینا شد بفهمد و آن که فهمد، گشت دانا
کشته‌ی زهر جفایی، تو غریبی آشنایی
زنده‌ی جاوید حقی، یار مردان خدایی
خاک طوس از مقدم پاک تو گیرد سر مه‌ی جان
ماه نو از ابروی محراب تو بگرفته فرمان
شمع سوزان شهادت از توروشن، شاه خوبان
شد «جهان‌دیده» به عشقت واله شهر ولایت
یاد توروشن‌گرش با رفت بی انتهایت

جان جهان

محمود جهان‌نیده / اردبیل

ای جان جهان، خفته در آن خاک چو مینو
بپذیر مرا بهر لقا ضامن آهو
واله شود از دیدنت ای روشن هستی
هم برده و هم صاحب و هم دیو و پری خو
مارا برسان فیض از آن خاک غریبت
تنهای مقرب به خدا ای شه حق جو
با بحر تمنا به کر مخانه بیایم
تا بانگ زخم سوی تو با نغمه‌ی یاهو
این کثرت دل در پی دیدار تو آید
در ساحل امن تو چو آهو زده زانو
آن سنبل گیسوی تو بهتر ز عبیر است
باغیست بهارانه از آن چهره‌ی نیکو
دیدار تو هفتاد حج اکبر مقبول
ای مهر تو زیننده‌ی دل قامت گل رو
باران معانی بزن ای ابر کرامت
تا دل شود از بارش تو روضه‌ی خوش بو
در هر صدفی گوهر یک دانه بیابند
کی یافت یکی در چو تو در دامن نعنو
ای پادشه ملک و ملک گوشه‌ی چشمی
ما کم نه ز گبریم و نه تر سا و نه آهو

دیدار رُخت گرد غم از دل بزداید
جان را بکن از چهره‌ی خود چون گل خوش بو
تو طائر رعنا‌ی دل آرای بهستی
ما تیره دل و زشت لقایم چو راسو
بی روی تو دنیاست سرابی که نیرزد
یک عمر دویدن پی این نفس خطاجو
مرغان معانی همه از فیض تو پران
در دامنه‌ی دشت پراز لفظ سخن گو
ذرات جهان رقص کنان گرد حریمت
آیند پی ماه جمال تو زهر سو
گوهر همه جاد در صدفش صاحب ارج است
در طارم اعلی رود او یا که به پستو
قربت، ز نظر گاه خداوه چه بلند است
با ماه شب چارده حق زده پهلو
دل های شهیدان خدا در طلبت شاد
در حسرت دیدار تو شاهان به یکی مو
اقلیم نُهم فخر کند دور تو گردد
مانیز بیاییم به طوف تو زهر سو
در گاه تو کوییده ام ای شاه جوابی
بپذیر «جهان دیده» بفر ما که بیا تو

غریبه

میهن کریمی / اردبیل

آرتیق اللرینی اوزدوهر یاندان
بیلدی کی دردینین یوخدو درمانی
حیات حسرتینده اولومه اویدو
چاقمادی بیر بیتره داها گومانی
طیبیلر بیر به بیر کور اولور دئییه
عمرونون قالانین سالدی چوککه یه
سئیر ائتدی خیالدا بیر آن دونیانی
ال اوزدوهر نه دن باخدی سککه یه
چاغیردی مریمی نصرانی قادین
ای منله تانریمین اورتاق یولداشی
قایتار گوزلریمی آلماعؤمرومو
اؤشیدیب بو حوزنو یاندی سیرداشی
دوشدی خیالینا غربت ائلینده
منیم اؤز یوردومدا بیر طیب و اردیر
دؤنوب سئوگیسینه دارینخما دئدی
بیر طیب تانیرام غریبه یار دیر

اوز تودو غربتدن غریبه غریب
آماندان ایرانا درمانا گلدی
گوردو طب یئرینده بیر غریب مزار
غصه دن اورئی لاپ جانا گلدی
سوروشدو یولداشدان هانی او طبیب
وئرسین درمانیمی سون چاغدا الله
صدقیله یاپیشیپ ضریحدن دئیب
اشهدان لاله الا الله
غصه دن کدردن اوسانمیش قادین
کورپه بیر قوش کیمی بوکدو بوینونو
بیر آندال اوزدو سانکی دونیادان
اولومدن او یاتدی بیر غریب اونو
آچدی گوزلرینی غریب مزارا
بو تون خسته لیکدن دینجلمیش قادین
بیرده تکرار ائتدی شهادتینین
الدی تاتریسیندان یئنی دن جانین

شانلی گوورچین

پرناز قربانی / خلخال

شانلی گوورچین پرناز قربانی / خلخال
گله جم یولاری بیر بیر چاتا جام من گوره سن
یئتیشب معجروه ال قاتا جام من گوره سن
او پولاد پنجره نین کولگه سی آلتیندابی گون
چیخادیب دردی اوره کدن آتا جام من گوره سن
یورغونام آما بو تویر اقاد اولوم ایستیمیرم
سن اولان تویراقین ایچره باتا جام من گوره سن
هامی اذعان ائله بیر داغدی محبت بازارون
یئتیشیب درمان آلیب درد ساتا جام من گوره سن
اولا جام شانلی گوورچین او چا جام اولکه سینه
بالا جیران کیمی یورغون یا تا جام من گوره سن

تقدیر غریب

احسان محمدی / اردبیل

تاک را خون به جگر کرده خدایا! انگور
آن طرف مست شده روح ریا، با انگور
گندم و سیب که دیربست مقصّر هستند
آخرین متهم اینجاست، همین جا، انگور
راوی قصه امروز فقط گریه شده ست
از خدا حافظی شهر بگو تا انگور
باعث ماتم افلاک کدام است کدام؟
رسم نامردی دنیای زبون یا انگور
پسری گریه کنان پیش تو نجوامی کرد
این چه تقدیر غریبیست که بابا انگور...
تا که بوده ست همین بوده همین، قسمت ما
دشنه و زخم و غم غربت و حالا انگور
مشهد از فرط همین درد به خود می پیچد
خون به دل کرده غریب الغر بار انگور

۱- روایتی از امام رضا (ع) هست که می فرماید: از لحظه ی ودامن با شهر مدینه برای من گریه کنید.

حیران لار

احسان محمدی / اردبیل

آیاغلاریندا یاغیش وار گۆزونده ریحان لار
 نفس نفس سنه مدهوش اولار گولوستان لار
 غزل یاغیر دو داغیندان تعجب ائیله مه رم
 اگر فقط سنه خاطر یاز یلسا دیوان لار
 تعجب ائیله مه رم جنگله ایاق قویاسان
 گندیب اورک وئره دام شکاره جیران لار
 سنین حریموون عطری قویوب یئلی یوخوسوز
 دلیلی وار کی سئوه رلر یئلی پریشان لار
 گونش لرین گونشی یئر اوزونده نور ساچیر
 بوروق بوروق دولانیر لار یولوندا حیران لار
 نفس چکیر اوره بییم ده «رضارضا» ذکر
 گۆزومده قان یاش، الیم بوش، اورک ده طوفان لار
 غریب لرین غریبی سن سن! السلام علیک!
 قانادلانیر حر مونده، عروج ائدیر جان لار
 سنین وجودووا خاطر شرف تاپیب وار لیق
 کی درسی سندن آلیبار شرفلی انسان لار

مامن کبوترها

پیام جهانگیری / اردبیل

ای شانه هایت مأمن گرم کبوترها
انگور می ریزند چشمانت به ساغرها
سرشار از عطر حضورت نافه ی آهو
نامت جواب قاطعی بر قفل ها... درها
بی شک برای طفل هاشان موقع گریه
نام تورا تکرار می کردند مادرها
حس می کنم غرق ضریحت می شوم گاهی
که می درخشند از تب خورشید مرمرها
آرام بخش حال آهوهاست دستانت
یادشما، تسکین این خاطر مکدرها
ای آفتاب مشرقی، نام زلال تو
ریشه دوانده تا ابد در عمق باورها

جلالت امام رضا

یوسف معزی / اردبیل

شه ملک ایران امام رضا
صفای خراسان امام رضا
سلیمان آئدن غبطه اجلینه
سلیمان دوران امام رضا
سپهر شرافتده شمس الشموس
شریف بزرگان امام رضا
گل «هل اتی» صاحب معجزه
خداوند برهان امام رضا
آئدن روز و شب خالق داوره
سپاس فراوان امام رضا
اولان توتیا تربت اقدسی
منزه مسلمان امام رضا
آچان آستانینده مشکل لری
پناه محبان امام رضا
ایشیغلان دیران صورتی یثربی
جمالی درخشان امام رضا
علی آدی، موسی الرضا کنیه سی
ملائک نگهبان امام رضا
خاتم نجمه نین باغینین میوه سی
وجاهتلی انسان امام رضا

اذان و ئردی موسی قولاقلا رینه
تاپیب شأن شایان امام رضا
امامین آچیب غنچه سی گل اولوب
آلیب درس قرآن امام رضا
فقیرین الیندن دو توب جددی تک
اؤدیب درده درمان امام رضا
چکر دی الین بینوا باشینه
انیس یتیمان امام رضا
آلیب دعوتین خصم آل رسول
گلیب طوسه مهمان امام رضا
حامی شیعیه شمس رخشان کیمی
اولوب دور نمایان امام رضا
اوگون مردوزن چیخدی پیشوا زینه
دعا اتندی هر آن امام رضا
«معزی» یازار شعری اظهار اؤدر
اولوب دینه قربان امام رضا

قیزیل گونبذ

روزبه صمدی نیری / نیر

بئش آلتی گوندو قیزیل گونبذین دوشوبدو یادا
اورک قانادلی گلیر قوللو غووا، من پیادا
یقین کی سن بیزی لو طفیله ایسته بیسن آقا
مگر سن ایسته مه سن گونبذون دوشرمی یادا؟
گلیم او گونبذون اوستونده بیر گوور چین اولوم
ویاکی فرش اولوم اول درگهونده من آرادا
نه جور تو توم اته بیندن، منیم الیم گوده دیر
او قالمیش عرشیده، آما منیم الیم ها وادا
گوناھکاریق بیزه بیر یول گووز آلتی ائبله نظر
سبزیل کی طایفه رحم ائبله بییدی حیوانادا
شفاعتیز بیزه محضر گونونده اولسا نصیب
جانیم کئچنده صراط کور پوسونو، دوشمز اودا
اورک بو تروتی ای گول سنین قاپوندا تاپیب
حئییف او گونلره کی سنسبیز او چدو گئتدی بادا
دئنن بو یولدا بلدسبیز بو خسته ئیله یه جک
اوزومده آج و سوسوز، یورقونام، اوزوندو جادا

سلطان بلاعزل

روزبه صمدی نیری / نیر

آهوی دلم سر به بیابان تو دارد
شوریدگی از کفتر ایوان تو دارد
این برکه خشکیده و این دشت عطش پوش
چشمی به ظهور لب یاران تو دارد
نازی که طلا بر مس و مفرغ بفرود شد
بر باغ ارم ملک خراسان تو دارد
هاروت سر افکنده به درگاه بلندت
ماروت نظر بر کف دربان تو دارد
لقمان غم بیماری خود پیش تو آرد
حاتم طلب از سفره احسان تو دارد
مائیم که در خانه خود همچو غریبیم
هر دل خبر از تخت سلیمان تو دارد
سلطان بلاعزل دل و جان جهانی
عالم همه سر در پس فرمان تو دارد

سفرنامه‌ی عشق

فریبا احمدی / اردبیل

دریا، دریا، دریا!
ویلا، سوئیت، ویلا
ویلاها تنگاتنگ، آدم‌های رنگارنگ
به کجا می‌روند؟ به کجا می‌رویم؟
سربازی سنگی، عکس‌های شاهد
شهادت‌آیه‌های قرآنند
«لا اله الا الله عدد الليالي والدهور»
«لا اله الا الله عدد امواج البحور»
آخر این راه کجاست؟ همسفر
سفر ناتمام است و شعر ناتمام
من مسافر، کجا می‌روم؟ کی می‌رسم؟
سفر بخیر مسافر!
یادت باشد شکوفه‌ها چمدانت را سنگین نکنند
وبوق‌ها، قمری‌ها را نترسانند
وی روغن و بنزین، علف‌ها را نلغزاند
صدای سی‌دی

خواب قناری‌ها و عروسی‌ها را نیا‌شوید
یادت باشد
در غربت، دیگر غریب نیستی
یادت باشد
سفر را خسته‌کنی...
یادت باشد

روزی من هم سبز خواهم شد
جاده‌های خسته، ماشین‌های خسته، آدم‌های خسته
تابلو‌هایی که خود را محفی کرده‌اند
زن‌هایی پادر گل، بخت سیاه خود را لگد می‌زنند
تا چادر گلدارشان، سفید بماند
چه ارزان است اینجا درد!
سفره‌های باز، چشم‌های منتظر
آسمانی که چشم‌هایش همیشه خیس است
آسمانی چه بزرگ! ابر‌هایی چه سپید!
کوه‌هایی چه بلند! دشت‌هایی چه وسیع!

یدهایی مجنون! سر به زیر انداخته
مردی که جو جه شد!
خوش آمدی و خدا حافظ!
شهرهای شهید پرور
دختران گل فروش
عکس های رب بر روی دیوار
این رب ها تمامی ندارد!
گلدسته هایی آشنا، اما مزاده هایی غریب
بلواری که به بهشت می رسد، بلوار رضا (ع)
جاده های ناتمام، مینی بوس های عتیقه
سبقت از چپ و راست! انحراف آزاد!
به هر طرف که بخواهی!
به هر طرف که بتوانی!
درختان مارپیچ، درختان پرنده!
چرا آنها را کار دستی می کنند؟
نخل های رنگی، پر تقال های سنگی!

قبله جانان

فیاض علی عطایی / هشتچین خلخال

ای حرمت قبله جانان رضا (ع)
بارگهت چشمه احسان رضا (ع)
جان جوادت شه بینای من
دامن تو دست تمنای من
دست کرم کُشته زهر جفا
ای در تو جنت هر بینوا
من به ازل نام تو را از برم
حبّ تو هرگز نرود از سرم
بر من افسرده پناهی بده
در حرمت عزّت و جاهی بده
سر به رهِت دارم و احسان کنم
روسیه ام تا به تو قربان کنم
نالهِ شام و سحرم آشکار

حسرت دیدار توام بی قرار
دل ز محبت کشدم سوی تو
سِر بنهم در حرم و کوی تو
خُلق تو از قدرت یزدان بود
مایه امید یتیمان بود
ضامن آهو شده‌ای از کرم
فطرت تو بر همگان محترم
گوشه چشمی اگر م بنگری
جان جوادت تو گل حیدری
جان تو آتش بگرفت از جفا
بود و نبودم به تو قربان رضا
نوحه گرم ناله کنم در حرم
شاهد (فیاض) بود دفترم

طور تجلی

فیاض علی عطایی / هشتچین خلخال

وین جهان رانگرم محو تماشای رضا
جنتی بر همگان صوت مصلای رضا
قدسیان آمده از بهر زیارت در تو
کعبه حسرت خورد از گنبد مینای رضا
می دهد نیر اعظم ز شفق بر تو سلام
آسمان غبطه خور از نور مطلای رضا
حسرتم بود که روزی به خراسان برسم
فیض آهو دهدم طور تجلای رضا
من گدای در آن کویم و آن انجمنم
آنکه سرگشته بجنونم و شیدای رضا
به همه گویم و در هر دو جهان آزادم
نه به انگشتر مولا، به تمنای رضا
زنگبارم به در خانه تو درویشم
رو سیه راکه دهد هدیه ز سودای رضا
برو فیاض به آمین دلت یاسین خوان
که رئوف است خدا قلب مصفای رضا

ضامن آهو

جعفر فتح الهی / مشکین شهر

ای افتخار ملت ایران امام رضا
سلطان بی بدیل خراسان امام رضا
دنیا سنین زیارتیوین تشنه کامیدیر
شاهلار سنون غلاموون اسکیک غلامیدیر
سن سن ولی و حجت سبحان امام رضا
اهل ولا ولایتیوه پای بسته دیر
عازمدیر آستانبوه هرکس کی خسته دیر
قووتله نیر آدونلا او دل کی شکسته دیر
سن سن مریض دردینه درمان امام رضا
ذکرون سبیدی موسم مشکل فرج لره
دار الشفا دی درگه قدسون فلج لره
دوزیول نشان وئور حرمون راه کج لره
ای مشکل هدایت انسان امام رضا
دریا سویون ایچم سوسوزام فیض قطر ووه
دنیا مشامی غرقدی فردوسی عطر ووه
ایواندا شیعه لر سیخیلیب ریز چطروه
ایران اولوبدی سنله گلستان امام رضا

الله سنبله نعمتینی طوسه یاغدیریر
نور اومیدووی دل مأ یوسه یاغدیریر
قددوسیان قدمگهووه بوسه یاغدیریر
خادمروندی حوری و غلمان امام رضا
یکسر فرشته مشتری دیبا و فرشووه
سجاده پهن ائدوله مصلائی عرشووه
عرش اهلی غبطه ائبله بیر اجلال فرشووه
فرش اهلی افتخار ائدور آلآن امام رضا
گلوازه ی و جاهتووی آیه وئرمه رم
گلدسته وی، مناره وی، دنیا به وئرمه رم
عشق عالمینده مشهدی سینا به وئرمه رم
مشهددی اصل روضه رضوان امام رضا
دردین دواسی خاک ره مقدمونده دیر
جان اختیاری دم به دم عیسا دمونده دیر
عالم گوزی عطیرلی یاشیل پرچمونده دیر
اولمش حقیقت اوندانمایان امام رضا
آدون رضادی سنکی رضا سن قضا لره

عطرون فضای روح یار اتمیش فضالره
عزت و ثروبدی بوگوزل آدون رضالره
هر کیم رضادی سسله دئسون جان امام رضا
نیکو روشلر اسوه ی نیکو تانیر سنی
غربتده کیم مریض اولاد لجو تانیر سنی
درمانده لرده ضامن آهو تانیر سنی
اعجاز و وی گورن قالور حیران امام رضا
دنیا یه طرز فکر و وی یایسین یئل ایسته بیر
علمون آغیردی حمل ائده محکم بئل ایسته بیر
توصیف ائده ولا یتووی دعبل ایسته بیر
سندن گۆره کرامت و احسان امام رضا
الله دان آیری بیر کسه باشون اییلمه دی
افسوس کی شان و قدر و وی مأمون بیلمه دی
غربتده اشک چشم و وی بیر کیمسه سیلمه دی
قالدون غریب ئولکه ده گویان امام رضا
بیر آشناکه فاش ائده سن دردون اولمادی

نامردائوینده غصه یئدون مردون اولمادی
معصومه نی جوادی چوخ ایستردون اولمادی
اولدی انیسون آیه قرآن امام رضا
ای آسمانه نازائیله بین آستانه سی
ارواحه روح، رایجه جاودانه سی
بیلمنه ایش گوروب سنه انگور دانه سی
مخدوش اولوبدی عالم امکان امام رضا
جان اوسته گلدی گوزلر ووی باغلادی جواد
غسلون وئروبدی ما خلقی داغلادی جواد
قویدی مزاره نوحه دئییب آغلادی جواد
حرمتله دوتدی شام غریبان امام رضا
واردیر یئری بوغمده جهان سیننه داغلیا
ماتم دوتا، نوایه گله، قاره باغلیا
جددین حسینیه قومیادیلار بیرکس آغلیا
ذبح ایلوبیله باشینی عطشان امام رضا
باش سبزدن، گون ایستی سی، بیر سایه بانئ یوخ

ایستی قوم اوستی، لبلری تشنه، یاراسی چوخ
اوخ چوخ ده بیبیدی لیک بیخیب جددوی بیر اوخ
آگاه سن او اوخ ده بیب هاردان امام رضا
فراش کینه سینه ده قاندان فراش ائدیب
صندوق سرّی سیندیروب اسراری فاش ائدیب
رد ایلسون کورکدن اوخی چوخ تلاش ائدیب
چونکه ئورکدن اولمادی امکان امام رضا
ای معدن کرم کرمون دل هوسله ییر
عشق اهلی عشق نابووی دللرده بسله ییر
پاک آدوی همیشه فتح اللهی سسله ییر
جانیم یارالی جدوه قربان امام رضا

ضامن آهو
ملاحظت نادری / خلخال

تاکی دلم مجموعه ای از درد باشد
چشمم به سوی آن ضریح زرد باشد
تا صبح فردا فرصتی باقی نمانده
نگذار گل در پنجه نامرد باشد
آقا دعا کن شاخه نرگس بیاید
یک دلخوشی در این زمین سرد باشد
در زیر دستانم دعایت چشم دنیا
مانند یک آئینه بی گرد باشد
پشت ضریح تو دلم را دار بستم
می خواستم با غربتت همدرد باشد
ای کاش در عمق سیاهی ضامن ما
مردی که آهو را ضمانت کرد باشد

شوق دیدار رضا (ع)

غلامرضا محمد علیان ارشاد

ای نسیم سحری بی تو سحر نیست مرا
در شبان سیهم جز تو قمر نیست مرا
دل و دین باخته زلف پریشان شده ام
یادم از می نکنی دیگر اثر نیست مرا
روزگاریست گرفتار نگاهت شده ام
چون به زندان دو چشم تو خطر نیست مرا
غم دوری تو جانان کفم برده قرار
ز انتظار تو به دل درد بتر نیست مرا
شوق دیدار رضا بر تن رنجور دو است
مرهمی غیر نگاه تو نظر نیست مرا
از سر کوی تو گر باد صبا باز آید
گو به تعجیل برو کز تو خبر نیست مرا
بسکه در هجر تو هر شام و سحر نالیدم
قطره اشک به جز خون جگر نیست مرا
دارم امید که بیک سحری مژده دهد
جز به پیغام وصال تو ظفر نیست مرا
تا که از باد صبا مژده دیدار رسد
به جز از صبر «صفا» راه دیگر نیست مرا

ماه هشتمه

مریم علایی / اردبیل

ای امام، ای امام قشنگی
دوست دارم ببینم تو را زود
دوست دارم که جاری شوم من
در دل گنبدت مثل یک رود
دوست دارم که همراه باران
روی گلدسته هایت بیارم
زیر رنگین کمانی از احساس
دانه سبز گندم بکارم
دوست دارم کبوتر کبوتر
پر کشم تا مسیر نگاهت
از کویری ترین جای دنیا
آهوانه به شوق زیارت

ای همه، مهر و خوبی رضا جان!
ای پناه دل بچه آهو
دوست دارم تو را دوست دارم
مثل دریای پاکی که یک قو
ای رئوفی که پیوند خورده
نام زیبای تو با کرامت
می چکد از سر و روی صحنات
قطره های قشنگ اجابت
نام تو رویش برگ و باران
نام تو آبروی درختان
سهم من از تو یک کاسه لبخند
ماه هشتم! امام خراسان!

شاه خراسان

مریم علایی / اردبیل

اقا سلام! شاه خراسان تو را سلام!
اقای خوب من ای هشتمین امام!
اری منم دخیل درت، می شناسی ام
آن زائر غریب که شد شاه را غلام
ای صاحب کبوتر و گندم! به دیدنت
با پای دل آمده ام مست و با خرام
من آهوانه آمدم اقا قبول کن
این صید را که گشته گرفتار بند و دام
گلدسته های زرد و طلا، صوت «یارضا»
پر می زند دوباره دلم تا صلاهی بام
با حلقه های سبز و سپید کبوتران
پر می کشم به سوی تو ای حرف ناتمام
این بار هم ضریح تو و دست های من
اقا سلام شاه خراسان تو را سلام!

ياموسى الرضا!

رحيم اسداهى (درويش) / سرعين

کويونده عشقيلن يانير پروانه ياموسى الرضا
زائردى تور ياغين اويور، مستانه ياموسى الرضا
ايوانين عرشه نور ساچير، زوارينه يوللار آچير
عشقينه عاشيقدير اولوب ديوانه ياموسى الرضا
سوز سينه ده دونموش کوزه، لال ديللري گلמים سوزه
تور ياغيني سورتور گوزه، فرزانه ياموسى الرضا
کويونده يول وار جنته، عشقينه دور دوم خلوته
اولدون غريب و غربته، کاشانه ياموسى الرضا
عشقين اورکده قوموش ايز، کيمدير بيزه سندن عزيز
گيزلين يئتيردين دردميز، درمانه ياموسى الرضا
آچدين اورک موشکوللرين، ساندين غمين نيسگيللرين
دوتدون فقيرين اللرين، شاهانه ياموسى الرضا
امر بنده دير آهوله شير، سئومه زگوزون گورسون اسپر
حق بارگاهين بنزه بير، رضوانه ياموسى الرضا
بيلدين ديلين آهولرين، يوزدن سيليب اشک ترين
قبيل قصريني ظالimlerين، ويرانه ياموسى الرضا
گيزلين سوز و نودور سيم و زر، گوز ياشلاريندان دُر گهر
بير گوز اوجى سن قبيل نظر، ايرانه ياموسى الرضا
قيلديق گونا و معصيت، سن سن مريضه عافيت
ايسته لياقت معرفت، اينسانه ياموسى الرضا
اولدوزلارين سن سن مهى، يوخسوللارين شاهنشهى
«درويشى» دو شמוש درگهى، سلطانه ياموسى الرضا

روح خدا، رضارضا!
رحیم اسدالمهی (درویش) / سرعین

نئی دوداغیندا سسله نیر، دمدنه نوارضارضا
دیندیر یسن دئییر کیمی، درده دوارضارضا
قوشلاری قیلدی زمزمه، عشقی یازیلدی پرچمه
درگهی اولموش عالمه، دارالشفارضارضا
گوهری چاتدی لایقه، صبری یئتیشدی صادق
مشهدین اولموش عاشقه، کرب بلارضارضا
قوشلارینی انیردنه، کویینی دوندی گولشنه
لطف ائله بییدی حق سنه، روح خدارضارضا
عرشده گوی علم اسیر، عشقه یارانما ییب نظیر
عاشیقی درگهینده دیر، دیلده دعارضارضا
گوئیده ستاره لریانیر، عاشق اولان دوزوب سانیر

کویینی آشنا تانیر، ملک بقار ضارضا
قوشلاری گلدی شیونه، اسدی خزانی گولشنه
وئردی رقیبلرین سنه، زهر جفار ضارضا
گویده بولود قاناد یاییب، گورسنه اولدوز اولماییب
سن کیمی خلق اولونماییب، حقیقه رضا، رضارضا
گویده قورولدی محکمه، نوحه دییلدی آدمه
عطرینی یایدی عالمه، باد صبار ضارضا
دردینی آشنا دئییب، قاره نی شیعه لر گئییب
سن کیمی هئج کیم ائتمه ییب، عهده وفارضا
سنله یاراندی یئرده غم، «درویشه» غم وئریب قلم
ایرانا ائیله دین کرم، صلح و صفارضا

رضوان خراسان

رسول ناصر آزاد / اردبیل

سالروز مولود افتخار انسان است
افتخار هر انسان خسرو خراسان است
جان ما شود قربان بر قدم آن سلطان
کز ولادتش گیتی، رشک باغ رضوان است
از برای تجلیل و احترام آن مولود
نور مغفرت نازل بر جهان چو باران است
ای تو قبله ی هفتم، ای تو حجّت هشتم
بر تو هر شب جمعه، هفت و چار مهمان است
در گه تو درگاه رحمت خداوندی
دست جود تو دست بذل جود یزدان است

جدّت حضرت خاتم سربلندی آدم
مامت حضرت زهرا افتخار نسوان است
در نشیب درگاهت، گنج های بی پایان
در فراز ایوانت جلوه های قرآن است
جسم پاک تو روح فضل و دانش و تقوا
جان اطهرت جان عقل و دین و ایمان است
هر کسی که چون سایه بوسد آستانت را
همچو مهر در محشر چهره اش درخشان است
این رسول آزرده روبه درگهت دارد
درد دردمندان را درگه تو درمان است

برگزیده ملی :

تومر زبان قلعه ی توحیدی / محمود جهان‌دیده از اردبیل

برگزیده های استانی :

مدینه پراز عطر توست / درون دلم مهر توست / وقار عبدالله نژاد از پارس آباد

دست هایت که برای آهوهاست، پابوسی ات را از من نگیر / ندا حیدرزاده از اردبیل
آقایم. از فراقست. چشمام. به قاب نام مبارکت گره خورده. خیلی خسته تنهایم
کاش تا غرق این دل خسته و فقیرم. از یاب عشق و حسرت. بی نیازم کنی.

عزیز پناهی از پارس آباد

دل‌تنگی های کهنه ام پشت سبلان قائم میشوند و حال و هوای دعا کردن را روی بالهای
کبوترانت، بهانه میکنند / پر بسافتاحی از مشگین شهر

آسمان را برایت زرد میکنم تا وقتی میبارد رنگ حرمت شود / اسراجباری از مشگین شهر
چگونه آسمان در پنجره ای کوچک خلاصه میشود؟ چگونه بهشتی که از زمین و آسمان
بزرگتر است در یک حرم جا میگیرد؟

شاید! حرم خود بهشت است بهشتی مجسم! بهشتی در غربت، بهشتی بر زمین... /

فریبا احمدی از اردبیل

یا ضامن آهو! دست دلم را بر دامان ضمانتت دخیل می بندم؛ اما ما! تو را قسم بر دیدگان
بارانی مولا... ما را بطلب... / نازیلا هاشم زاده از شهرستان گرمی

صحن و سرا و فضای معنوی بارگاه امام رضا آنقدر دلنشین است که فقط باید آنجا بود تا
این دلنشینی را احساس کنی. / امیر حسین باقرزاده از بیله سوار

پیامک های منتخب
نخستین جشنواره
استانی پیامک ادبی
رضوی

مامت گویونده گونشه تاپسان
ایران ئولکه سینده ایشیقلی آيسان
خراسان ملکونه رونق وئریسن
قوری شورانلیقدابیر آخار چایسان
نسرین شیردل ازاردییل

من به رضای تو ای رضا که رضایت الهی را داری خود را در حصن ولایت قرار می دهم
تا سرشار از عشق تو بمانم. سجاد قارلقی از کرمانشاه

گم می شود تمام دلم در هوای تو
من یک کبوترم که به بامت پریده ام
فایزه رسکتی ساری از استان مازندران

به مغناطیس تو روح هوایی گشته آقا جان / تو اقیانوس را در خانه ات جاداده ای بی شک.
فایزه رسکتی ساری از استان مازندران

خسته از غربت این شهر پناهم دادی / حرم ات امن ترین جاست غریب الغریبا! فایزه رسکتی از
استان مازندران

مشهد نه قبله گاه خراسان است / خورشید پر تالو ایران است. فایزه رسکتی از مازندران

چگونه از تو بگویم، چگونه تو را بخواهم ای آقا، در آنی که دستهایم خالی است و وجودم پراز گناه
و حرمت درمان در دهایم، پس مرا بخوان قسم بنام عزیزت، چه شود. فردین آردن از استان
اردبیل

این منم غریبه. تنها تویی آشنا، رضا
پناه جوی آهوی دلم، هوای رضا
اگر شوی رضا که پذیرای من شوی، رضا
به بوی خاک آستانه ات، شوم، آشنای رضا احمد کرد رستمی از استان فارس

آقام امام رضا غریب دیر و تکدیر اما غریب لرین غریبی آهولا رین ضامنی یوزلر میلیون
شیعه لرین مهمان نوازی

بو نجه غریب دور بیلیم دونیاداقوناقی اولور بلکه بیز غریبیگ آشنا اولما میسابق
ای غریب آشنا یاورمان باش. تنهایمان نگذار. ایام وزیر ی شهر تازه کند (استان اردبیل)

السلام ای حضرت سلطان عشق یا علی موسی الرضای جان عشق السلام ای بهر عاشق
سرنوشت السلام ای تربت باغ بهشت / محمدرضا باقر بور از اردبیل

السلام ای شاه ایران سلطان طوس آدمم باکوله باری از گناه آدمم بادست خالی آدمم آدمم
مانند آهوامدم / حجت تقینی از خراسان رضوی

دارم برای کلمه شدن می اندیشم. کلمه بی واسطه به تومی رسد. و مقابل دیدگان تیر
میشود از گندمزار. سلام. سلام سلام / فردین نعمت زاده از شهرستان نیر

تویی که شاخه ای از تک درخت خورشیدی
تویی تو شاخه ی هشتم و میوه ات همه نور
و در ازل شده قسمت نصیب آدم سبب
ویر گزید لبان تو، خوشه ی انگور
پریناز ستونه از اردبیل

راضیم به رضای خدا، که رضای رضا، به رضای خداست، پس امید آنست که راضی باشی
از ما یا امام رضا (ع) / بیتابیات از اصفهان

آقا چون اجازه هست نوکر نوکرات بشم، دونه کفترات بشم؟ لیاقتشون دارم که جو نمویدم
برات. لا اقل بذار برم قربون اون کبوترات. / مسلم ایمانی از پلدختر

دل من گم شده، اگر ببیداشد / بسپارید امانات رضا (ع) و اگر از تپش افتاد دلم / ببریدش
به ملاقات رضا (ع) از رضا خواسته ام تا شاید، / بگذار دکه غلامش بشوم / همه گفتند محال
است، اما دلخوشم من به محالات رضا (ع) / فاطمه شیرازی نیا از شهر زاهدان

آقا چون امام رضا، پشت میکنم به مشهدت، هر روز نماز میخونم. چونکه میدونم
هوامو پشت سر خیلی داری / مصیب ایمانی از پلدختر

ضامن آهو گرت خوانم خطاست / یک نگاهت روز محشر / ضامن خلق خداست
فاطمه شیرازی نیا از شهر زاهدان

خورشید به سوگ مصطفی می گرید / مهتاب به حال مجتبی می گرید / در مشهد دل چه
کربلایی بریاست / قومی به شهادت رضا (ع) می گرید / فاطمه شیرازی نیا از شهر زاهدان

اعجاز این ضریح که همواره بی خداست / چیزی شبیه پنجره فولاد مشهد است
فاطمه شیرازی نیا از شهر زاهدان

سلام آقای مهر بانها، کاش طفلی گمشده و جامانده در حرمت بودم که در نهایت تنهایی
و بیکسی بتوروی میاوردم آنگاه تو با مهر بانی دست نوازش بر سرم میکشیدی
معصومه مکر می از اهواز

چون کبوتر بی پر، در حرم تو بال گشودم
تنها حرم تو ست
که در آن کبوتران عشق را پرواز می کنند / ضیغم نیکجو وکیل آباد از اردبیل

جنس من از غم است اگر غم میآورم، هر قدر بیشتر بپریم کم میآورم، تا میرسم به مشهدتان
بغض میکنم، لبخند و شوق و گریه ای در هم میآورم / راضیه احمدی از لرستان

سلام آقا جان، صحن و سرایت بوی بهشت میدهد، محل نزول ملائک است و میقات
بهشتیان؛ مولای مهر بانها ما را نیز توفیق حضورده / مولا جان دوباره میهمانم فرما
معصومه مکر می از اهواز

بادلی شکسته، آدمم بسویت یا امام رضا (ع) با همه وجودم، دل عطا نمودم یا امام رضا (ع)
معصومه مکر می از اهواز

سلام ای پاره تن پیامبر. معصومه مکرمی از اهواز

زائری بارانی ام آقابه دادم می رسی؟ بی پناهم، خسته ام، تنها، به دادم میرسی؟
من دخیل التماسم رابه چشمت بسته ام، هشتمین دردانه زهرابه دادم میرسی؟
سمانه زهره وندی

یا ضامن آهو! دست دلم را بر دامن ضمانتت دخیل می بندم؛ اما ما! تو را قسم بر دیدگان
بارانی مولا... ما را بطلب... / نازیلا هاشم زاده از شهرستان گرمی

امام (ع) فرمود: هر کس توانایی نداشته باشد کفاره گناهان خود را بدهد پس باید
بر محمد و آل او زیاد صلوات بفرستد. / وقار عبدالله نژاد از پارس آباد

مسافر کن مرا بر طوس، آقا شوم سالانه قربان؛ یار ضاجان / شهلا شمس از پارس آباد

می خوام بشم کبوترت پر بکشم، پیام برت کبوترای حرمت میشن فدای قدمت تا که
بیایی / افشین بایرامی از نیر

مرا در سر حرم، نقاره، کفتر ترنم های باران، یار ضاجان / شهلا شمس از پارس آباد

می خوام بشم کبوترت پر بکشم، پیام برت / ابراهیم شمس از پارس آباد

السلام عیلك یا علی ابن موسی رضا. یا امام رضا تا کی منو هم سرم باید بارگاه نورانی ات
رو فقط از تلوزیون ببینیم یا امام رضا تو را قسم به خواهرت معصومه (س) ما رو هم
دعوت کن بیایم با پوست / سولماز فتحی از اردبیل

کاش کبوتر می شدم و بالای گنبدت پرواز می کردم / پانید کرمی از پارس آباد

کاش من باد بودم راه عاشقان شما را تمیز می کردم هر وقت آنها گرمشان می شد برای آنها
نسیم خنکی می شدم تا آنها اذیت نشوند. / باب الله عزیز پور از پارس آباد

زائری بارانی ام آقا بدادم میرسی؟ بی پناهم، خسته ام، تنها بدادم میرسی؟
گرچه آهونیستم اما پراز دلتنگی ام ضامن چشمان آهوها به دادم میرسی؟
از کبوترها که میپرسم نشانم میدهند گنبدو گلدسته هایت رابه دادم میرسی؟
من دخیل التماس رابه چشمت بسته ام هشتمین دردانه زهرابه دادم میرسی؟
طاهر رضا زاده از اردبیل

شهنشهی که نواز دزمهر آهورا کجاذ درگه لطفش کسی رود مایوس
بهول پولادی از لاهر و دمشگین شهر

دل، میخواهد تورانه در خواب در بیداری، ببینم
روح انگیز علی نژاد از پارس آباد

آقا چون بدجوری دلم هوا تو کرده گریه امانو بریده از خودت میخوام تو را بچون جوادت
از خدا بخواه غم رو قلبمو مثل یخ با گرمای وجودش آب بکنه
آزاده امجدیان از کرمانشاه

مادر این شهر غریبیم، و در این ملک فقیر، به مرام تو گرفتار و به یاد تو اسیر!
مهر انگیز شاهی از اردبیل

یا ضامن آهوا باینکه ازت دورم ولی وقتی حرم مطهرت میاد جلوی چشمم آرزو میکنم که
ای کاش یکی از اون کبوترها باشم.
رعنا سلطانی از پارس آباد

رضای مادر آنجاست که رضای (ع) در آنجاست.
عدنان مرادی از استان کرمانشاه

در باغ و ولایت گل خوشبوست رضا سروچمن گلشن مینوست رضانو میدمشو ز درگه
احسانش زیرابه جهان ضامن آهوست رضا!
رعنا احمدی از اردبیل

سلام آقا جان از راه دور سلام ما دل شکسته ها رو قبول کن. اگر میل پریدن دارم و شور
عطر سبزه ها مرا دربر گرفته است از آشنایی کلام تو ست آری باور یکن که به زاویه ای
سرد، خاموش نشسته ام که همه خوبان را دیده ام و تو را در نشاط نیاز پر سوزم یافته ام.
اعظم رستم پور از خلخال

سلام آقا چون دوباره دلم هوای صحن باصفا تو کرده دوباره دلم تنگ نگاته ولی حیف
تا حالا نبودم میدونی آقا چون ما ایرانیان عاشق مهر بونیتیم ندیده فدایتیم
زهر اخلاصی از تهران

سر چشمه معرفت یا غریب الغر باد کتر همه دکترها همه میان صحن باصفا تا عقده
دلشون و ایشه همه مریضار و شفا بده
زهرارضا زاده از ردبیل

دوستت دارم امام رضا... آنقدر که میخواهم کبوتران حرمت را یک به یک در آغوش
گیرم، آنگونه که مادری کودکش را و لباسهایم را به خاک پای مسافران بمالم. میدانم که
به تمام ستاره های نیمه جان نور می پاشی. ای آخر شگفتی ای ماه درون حوض کوچک
احساسم؛ ای بر بلندای آسمان مدتها بود که فریادهایم گوشه ای درون اتاقک چوبی تپیده
بودند و من غریبانه از التهاب بی دردی می نالیدم، تا اینکه گنبد طلایی ات را بدیدم و
داغ پرپر شدنت لای سنگ فرشهای قدیمی دلم جوانه زد و تار و پود احساسم با سنگینی
آخرین وداعت گره خورد. آنقدر که هوای پروانه شدن، هوای عاشقی به سرم زد! هر بار
که دلتنگی شانه به شانه غم می آید و مروارید اشک همپای آه سردم میبارد با نگاهم گنبد
میان ابرهایت را نشانه رفته و بی صدا فریاد / شلاله یزدان دوست از پارس آباد

قطار ارادت چه نالان و سینه خیز تا حریم آستان رضای دود.
حسن عارفی نیا از خراسان رضوی

خوش بحال سنگفرشها
خاک پای زائران رضا
تو تیبای چشم می کنند
حسن عارفی نیا از خراسان رضوی

دست خالی
نگاه پر امید
گنبد طلا
حسن عارفی نیا
از خراسان رضوی

رو به ضریح دعای فرج خواندم تا فرج یابم از غم
حسن عارفی نیا
از خراسان رضوی

زوار پیاده مشهدالرضا آمدند به اثبات عشق بر بام امید، دست نیاز باز گشایند.
اکرم سعادتمند از خراسان رضوی

دشمنان ایران زیر تیغ آفتاب هشتم هلاک خواهند شد.
محسن کلهر از همدان

در حرم که هیچ
در میدان مین هم که یا رضای گفتیم معبر باز میشد.
ندا حیدرزاده از اردبیل

گنبدت را از خورشید ساختند
جنس کاشی هایت از ابرهاست
دریای زائرها را کدام ماه به مد میرساند؟
ندا حیدرزاده از اردبیل

به نام تو که می رسیم دلمان رضای دهد.
مهدی جهاننیده از اردبیل

پنجره‌ی فولادت رو به آسمان چندم باز می شود؟
مهدی جهاننیده از اردبیل

تو هر کجا که پا گذاشته ای قدمگاه است عطر قدم های تو مقصر را گلاب باران کرده
است / مهدی جهان دیده از اردبیل

من از تو بدون انتظارم آقا / محمد فصیحی از بروجرد

سلام بر سید گلها، ای علی بن موسی الرضا. کانات، غرق نورند، فرشته ها و آدمیان
مسرورند! همه می خواهند شکفتن گل والای و لارا، در دنیا ببینند و گل برگی از نوازش
او را بچینند. اغنیا مکه روند و فقر اسوی تو آیند. جان به قربان تو که توحج فقرایی.
سعید رحیملو از خوی

به ملجأ شریفان که می نگریم انگار همه رامی دانید، آن گنبد و بارگاه نورانی، آن پنجره
فولاد، ایوان طلا و ضریح مبارک، کلبه ی دل می شکند، قطره اشکی جاری می گردد. حمید
رحیملو از خوی

مولا جان! کاش جای کبوتران حرمت بودم تا بتوانم دور گنبد طلایت طواف کنم. آه! شوق
پرواز در جای جای پیکرم زبانه می کشد! وقتی به ضریح خیره میشوم آسمان چشمانم
ستاره می بارد، تا شاید تو ماه چشمانم شوی! ای ضامن آهو دل شکستی ام را در یاب.
حمید رحیملو از خوی

ای جلوه خدای نور امید و مهربانی مظهر لطف و صفا و پاکي و وفا، ای شهید سلسله کربلا و ای
وارث رساترین رسانه عاشور، سلام بر عبادت و اطاعت و نجاوهای عاشقانه و عارفانه
آیات خداوند یکتا، ای عزیز ما را بی غمزه ی دیده دوست، توان و یارای زدودن زنگار از این
سرانباشد. چون آسمان مه آلوده ام ز دل تنگی. پراست سینه ام از آندوه گران بی تو /
سعید رحیملو از خوی

ای امام رئوف، ای که تو چلچراغ هدایت ایران هستی، هر بار که غم دردم سنگینی میکند به
هر وسیله ای شده رهسپار دیار تو می گردم تا
بانداک اشکی که برای مظلومیت تو وجود مادر تو از سر اچه دل سرازیر میکند بار غم
از دوشم کم میشود. یا شمس الشمس
فاطمه اسدلو از خوی

تازمین در گردش و تا آسمان در چرخش است، یاد شما بر قلب ما آرامش است. یا علی ابن
موسی الرضا (ع) / حسن رحیملو از خوی

بر خسرو اقلیم خراسان صلوات، بر ضامن آهوی بیابان صلوات، او قبله هفتم است و هشتم
حجت کن هدیه محضرش هزاران صلوات. / ملاحت رحیملو از خوی

صحن گورن بهشت برین ایتسه عالمین ای خاک پاک طوس سنده شرافت نقدروار،
آغوشه چکمو سن ایله بر جسم نازنین فخر ایله سن بهشته آگروار لیاقتین غبطه جلال
وشأتون ایده روضه برین
حسن رحیملو از خوی

من ذره ای هستم تو نور رحمت، بر من بتاب ای خورشید ولایت، دارم بدر گاهت دیده
احسان، نازل شد رحمت حق به اهل ایمان / لیلان کوسه لی از خوی

سیاهی چشمانم گیج میخورد و من در پیچ و تاب ثانیه ها برای تورنگین کمان راهشت
رنگ میکنم. / مهدیه جهانگیری از مشگین شهر

ای کاش زنبورها، با خط های سیاه و زرد ضریحی از تو بر ایم بسازند.
زهر احسین زاده از مشگین شهر

در تکاپوی صداها، نام تو بانغمه ی باد، در هوانوسان می کند.
زهر احسین زاده از مشگین شهر.

در بند بند لحظه های کورم، در دهای گمشده ام تکیه گاهی برای باران نیستند.
ناودان پیر، خالی از بوی باران است. / مهدیه جهانگیری از مشگین شهر

چه خوب میشد دو چشم در دلم داشتم تا عبور قدم های نامت را بر دلم میدیدم.
رعناتهماسی از مشگین شهر

میتراسم وقتی که می آیم زلزله ای که شهرم را لرزاند، برایت سوغات بیاورم، میتراسم وقتی

دستهایم را بلند میکنم خانه نباشی. / پر یسافتاحی از مشگین شهر

ابره‌ای پر تراکم قلبم بر در بای طوفانی دیدارت منعکس میشود. کاش کلیدی باشم برای
باز کردن قفل قارونیه. / زهر اطه‌ماسی از مشگین شهر

خط ممتد صبح در صدای الله اکبر بلال، مثل جعبه‌ی مداد رنگی کودکی، ۱۲ رنگ میشود.
از میان آن‌ها زردها به دیدنت میشتابند. / زهر اطه‌ماسی از مشگین شهر

خدایا! میخواهم خانه‌ی تویی داشته باشم. قل بخورم بروم پیش امام رضا بدون ترافیک
ماشین‌ها. / سمانه جهانگیری از مشگین شهر

کاش جاده‌های کوچک شهرم، مرا به تو میرساند. خیلی دلم هوایت را کرده.
حجت پیمان از مشگین شهر

السلام عليك يا علي بن موسي الرضا.. يا امام رضا بنده‌ی گناهکاری هستم که چند ساله
آرزوی زیارتت رو تو قلبم دارم که طلب کنی پیام پابوست. از درگاہت واسه بچه‌ای که
تو دلمه و همه خانواده‌ام سلامت می‌خوام. / غزاله مشایخی از مراغه

میوه‌های وجودم را برای تو می‌چینم تا با کبوترهای شهرم برای تو پوست کنم
رعنا طه‌ماسی از مشگین شهر

رضا جان میکنم آه و فغان، آهسته آهسته
و این دل را فرستم شهر تو، آهسته آهسته
اگر رخصت دهی تا من بگویم از برای تو
که عاشق گشته‌ام از بهر یک دیدار تو آهسته آهسته
خجل گشتم من از بار گناه و این همه ظلمت
شما یک مرهمی ده تا دهد تسکین من، آهسته آهسته
مهتاب مرادی از خراسان رضوی

آقا قرار مکه و مشهد هست یادتان؟

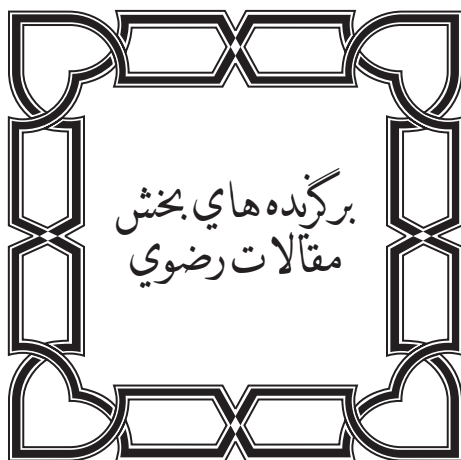
طناب بستم از دلم به ضریح قشنگتان؟
قطار، مشهد و آن صحن عتیق تان
آقاسوغات آورده دلم از برایتان!!
امیر مرادی راد از خراسان رضوی

آقاجون همه ی رویاهام تو بارون چشای سردجامونده. گل های پژمرده ی دیروز دلم رو
قفل، زنجیر کرده و گلهای خوشبوی امروز رانمی بینم. فردا در پس پنجره های بسته مانده
ودستان مرامی طلبنداما... آقاجون گلبرگ های دلم طراوت باران رامی خواهند، توبیا
باران دلم باش! سودافکور

ثانیه های عمرم را تا دیدارت به ضریح قلبم گره خواهم زد.
زهر شاه حسینی مشکین شهر

بیراوشاق حسرتده اورتکی یو خودور.. بیر آنا آغلا ییر چورکی یو خودور.. پیس بنده نین
مگراوره کی یو خودور؟ یا ضامن آهوسس وئر سسلره. / شبنم فرضی زاده از اردبیل

مداحی و درآمدی بر مقتضیات آشنایی با قرآن کریم

مریم ابراهیمی

چکیده:

پژوهش حاضر، با هدف تبیین و تفسیر پاره‌ای از مقتضیات آشنایی با قرآن جهت مداحان اهل بیت (ع) صورت گرفته است. برای رسیدن به این هدف، ابتدا برخی مطالب مورد نیاز مداحان اهل بیت (ع) در خصوص قرآن کریم، در قالب آداب ظاهری و باطنی قرائت عنوان گردید و سپس مورد تبیین و تفسیر واقع شدند. حاصل تحقیق دستیابی به شش پارامتر تحت عنوان مقتضیات آشنایی با قرآن کریم توسط مداحان اهل بیت بوده است که بر اساس احادیث معصومین (ع) مورد تبیین قرار گرفته‌اند. پژوهش حاضر از نوع نظری است که با روش توصیفی-تحلیلی صورت گرفته است. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای بوده است. نتایج تحقیق مبین آن است که یکی از لوازم مورد نیاز مداحان اهل بیت (ع) در مسیر مداحی، قرآن کریم است و استفاده، تمسک و توسل به قرآن آدابی دارد که رعایت آن ضروری است. بر اساس نتایج مذکور پیشنهاد می‌شود که مداحان محترم اهل بیت (ع) ضمن سطح بندی، در دوره‌هایی تحت عنوان آشنایی با قرآن، اسرار و معارف آن و... مورد آموزش قرار گیرند.

واژه‌های کلیدی:

قرائت صحیح، قرائت همیشگی، آداب ظاهری، اسرار و معارف، تفسیر به رأی.

خدای سبحان برای برخی از انسانها، فرصت های طلایی و مغتنمی در دوران عمر رقم زده است. مداحی اهل بیت (ع) یکی از این فرصت های طلایی است. چرا که رسالت اصلی پیامبران و ائمه اطهار (ع) در طول تاریخ، انسان سازی بوده است و هر کدام از آن بزرگواران بر حسب موقعیت خویش به این امر خطیر اهتمام ورزیده اند. مداح اهل بیت (ع) خوب می داند که برای او سفره ای مهیا گردیده است تا در این سفره ی با عظمت، فرصت را مغتنم شمرد و به نوبه ی خود دست به انسان سازی زند. خداوند خالق بشریت است و برای انسانها برنامه تربیتی مناسبی فراهم دیده است تا آنان با توسل و تمسک به آن، به سر منزل مقصود رسند. نام این برنامه تربیتی ارزشمند «قرآن کریم» است. مداح اهل بیت (ع) که در صدد مغتنم شمردن فرصت، جهت انسان سازی است راهی جز آشنایی با قرآن ندارد. این تحقیق در صدد است تا برخی مطالب مورد نیاز مداحان اهل بیت (ع) در خصوص قرآن کریم را به صورت فشرده ارائه نماید؛ باشد که مورد استفاده مداحان بزرگوار قرار گیرد. گرچه انسان متناهی فاقد اخلاص، هرگز از دریای نامتناهی قرآن چیزی جز در خور عقل و خرد اندک خود در نمی یابد؛ اما با این همه، امید است که حق مطلب را حدودی ادا گردد و این اثر مورد رضای خالق قرآن قرار گیرد، که:

آب دریا را اگر نتوان کشید

هم به قدر تشنگی باید چشید

برای دستیابی به این هدف ابتدا عناوین ذیل معرفی می گردد و سپس با استفاده از کلام معصومین (ع) مورد تبیین و تفسیر قرار می گیرند:

◆ قرائت صحیح قرآن

◆ قرائت همیشگی قرآن

◆ آداب ظاهری قرائت

◆ خوانندگان قرآن

◆ اسرار و معارف قرآن

◆ تفسیر به رأی ممنوع

برای ورود به بحث و معرفی عناوین مذکور و تبیین آن، ابتدا توضیحاتی چند در خصوص قرآن کریم برای آگاهی بیشتر ارائه می گردد.

قرآن کریم:

«قرآن، تنها کتاب آسمانی است که از تحریف مصون مانده و یگانه کلامی است که بر بلندای

قله فصاحت و بلاغت، هدایت و رستگاری را نوید می دهد و رمز و راز مکتوم عالم را بازمی گوید و غالبترین معارف گنجینه ی غیب را همراه با آهنگی روح نواز به عالمیان هدیه می کند» (سعدی، ۱۳۸۶، ص ۹).

مولا (علی علیه السلام) در توصیف قرآن فرمود:

قرآن نوری است که خاموشی ندارد. چراغی است که درخشندگی آن زوال نپذیرد. دریایی است که ژرفای آن درک نشود. راهی است که رونده آن گمراه نگردهد. شعله ای است که نور آن تاریک نشود. جداکننده حق و باطلی است که درخشش برهانش خاموش نگردهد. بنایی است که ستون های آن خراب نشود، شفا دهنده ای است که بیماری های وحشت انگیز را بزدايد، قدرتی است که یاورانش شکست ندارند و حقی است که یاری کنندگانش مغلوب نشوند. (نهج البلاغه، خطبه ۱۹۸).

امام خمینی (ره) که یکی از پرورش یافتگان مکتب قرآن و اهل بیت است بر این باور است که «قرآن یک سفره گسترده ای است که از ازل تا ابد، که از او همه قشرهای بشر استفاده می کنند و می توانند استفاده کنند.» ایشان در بیان نحوه استفاده اقشار مختلف مردم از این کتاب فرهنگ آفرین، می فرماید: «فلاسفه روی مسائل فلسفی، عرفا روی مسائل عرفانی، فقها روی مسائل فقهی، سیاسیون روی مسائل سیاسی و اجتماعی اسلام تکیه می کنند. لکن اسلام همه چیز است و قرآن همه چیز» (جمعی از مساجد، ۱۳۷۱، ص ۳۱).
گوستا و لوبون فیلسوف بزرگ فرانسوی معاصر در وصف عظمت قرآن می گوید: «تعالیم اخلاقی که قرآن آورده است، چکیده ی آداب عالیّه و خلاصه اخلاق فاضله است و بر بسیاری از آداب انجیل برتری دارد» همچنین توماس کارلایل دانشمند شهیر اسکاتلندی معتقد است که «تمام کتب اعم از آسمانی و غیر آن، در برابر قرآن کوچک و حقیرند» (حیدریان، ۱۳۸۶، ص ۷۴)

در همین راستا امام خمینی (ره) می گوید: «اگر قرآن نبود باب معرفت الله بسته بودالی الابد. تا آن حدی که بیان می توانسته ادا کند، قرآن ادا کرده است و هیچ کتاب معرفتی ادا نکرده است. آنهایی که ادا کردند به تبع قرآن ادا کردند» (جمعی از مساجد، ۱۳۷۱، ص ۳۴).
عارف بزرگوار حضرت آیه... سید علی قاضی طباطبائی (ره)، قرآن را زردبان ترقی خویش به سمت کمال می داند و می فرماید: «اگر به جایی رسیده ام، در سایه ی قرآن و توسل به حضرت سید الشهداء (ع) رسیده ایم» (مؤسسه آموزشی و پژوهشی تسنیم، ۱۳۹۱، ص ۷).

لذا با توجه به جایگاه قرآن و با توجه به این که قرآن کتاب آسمانی ماست برخی از مسائل پیرامون قرآن کریم که می تواند مورد نیاز مداحان اهل بیت (ع) باشد، مطرح می گردد.

این مسائل عبارتند از:

۱- قرائت صحیح قرآن

لازمه‌ی ورود به مداحی، آشنایی با روخوانی صحیح قرآن کریم است. زیرا مداح اهل بیت (ع) در صورتی می‌تواند عبارت و مضامین عالیه ادعیه را صحیح بخواند که قبلاً با روخوانی قرآن آشنا باشد. نمی‌تواند فرد مداح باشد، اهل خواندن دعای کمیل و ندبه و عرفه باشد اما قادر به قرائت صحیح قرآن نباشد که در این صورت قطعاً قادر بر قرائت صحیح ادعیه نیست.

بر این اساس، مداح اهل بیت (ع) اگر قادر به قرائت صحیح قرآن کریم نیست، فراگیری قرآن را باید اولین اولویت کاری خود قرار دهد که در این صورت، هم در کار مداحی موفق تر می‌شود، و هم از اجر و مزد معنوی برخوردار می‌گردد. فراگیری قرآن کریم آنقدر حائز اهمیت است که صادق آل محمد (صلی الله علیه و آله وسلم) می‌فرماید: «هر کس از دوستان و شیعیان ما می‌برد و قرآن را خوب بلد نباشد، در قبرش قرآن به او آموخته شود، تا خداوند به سبب آن درجه‌اش را بالا برد، زیرا درجات بهشت به اندازه شمار آیات قرآن است. پس به قرآن خوان گفته می‌شود بخوان و بالا برو» (نوحه خوان، ۱۳۸۶، ص ۲۲۴).

ممکن است فردی بگوید یادگیری قرآن دیگر از من گذشته است و برایم سخت است. امام صادق (ع) در کلام ارزشمندی سختی کار را می‌ستاید: «هر کس آموختن قرآن بر او دشوار باشد، دواجر خواهد داشت و هر کس بر او آسان باشد، بانیکان خواهد بود» (شیخ صدوق، ترجمه انصاری محلاتی، ۱۳۸۶، ص ۱۹۵).

همانطوری که قرائت قرآن در سنین نوجوانی و جوانی که انسان در اوج سرمستی و خوشی است ارزش و اهمیت ویژه‌ای دارد. به طوری که امام صادق (ع) فرمود: هر کس در جوانی قرآن بخواند و مومن باشد، قرآن با گوشت و خون او آمیخته می‌شود و خداوند او را با سفیران خود که بزرگوار و نیکوکارند قرار خواهد داد و روز قیامت قرآن مانع او از آتش دوزخ خواهد بود. (شیخ صدوق، ترجمه انصاری محلاتی، ۱۳۸۶، ص ۱۹۷)

در دوران نوجوانی و جوانی انسان می‌تواند مشغولیت‌های مختلفی داشته باشد که فرصت انس با قرآن را از او بگیرد، کلام امام علی (ع) راهگشاست که فرمود: «ایا برای شما دین شناس واقعی را معرفی نکنم؟ دین شناسی واقعی کسی است که ..... از قرآن به خاطر امور دیگر دست بر ندارد .....» (حرانی، ترجمه حسن زاده، ۱۳۸۶، ص ۳۴۵).

در اهمیت قرآن همین بس، که امام صادق (ع) فرمود: وقتی خداوند اولین و آخرین آفریدگانش را گرد می‌آورد، شخصی پیش می‌آید که

نیکوروتر از او ندیده اند و آن قرآن است. چون مؤمنان به او نگاه می کنند، می گویند: این از ماست. این بهترین چیزی است که ما دیده ایم و چون به آن ها رسد و از ایشان بگذرد، شهیدان به او می نگرند، می گویند این قرآن است و او از زده های آنان می گذرد تا به فرستادگان می رسد و ایشان هم می گویند این قرآن است. پس از نزد آنان نیز می گذرد تا به فرشتگان می رسد و آنان نیز می گویند این قرآن است و از نزد آنان نیز می گذرد تا در سمت راست عرش بایستد. آن گاه خداوند می فرماید: به شکست ناپذیری و شکوه و بلند مرتبگی ام سوگند، امروز هر کس را، که تو را گرامی داشته، گرامی خواهم داشت و هر کس را که تو را خوار ساخته، خوار خواهم ساخت.

(کلینی، ترجمه حسن زاده، ۱۳۸۷، ج ۴، صص ۵۴۳-۵۴۵)

۲- قرائت همیشگی قرآن

قرائت قرآن باید جزء برنامه های روزانه و همیشگی مداح اهل بیت (ع) باشد. نباید مشغله های کاری، مانع انس با قرآن گردد. چرا که بنا به فرموده ای امام صادق (ع) «قرآن پیمان خدا با آفریدگان است پس سزاوار است هر انسان مومنی به پیمانش بنگردد و هر روز پنجاه آیه از آن را بخواند» (کلینی، ترجمه حسن زاده، ۱۳۸۷، ج ۴، ص ۵۵۷).

البته منظور از خواندن روزی پنجاه آیه مطابق این حدیث شریف این است که حداقل روزی پنجاه آیه خوانده شود و گر نه هر چه انس با قرآن بیشتر باشد، باز هم کم است. پیامبر اکرم (ص) فرمود: «اگر می خواهید که همچون سعادتمندان زندگی کنید و همچون شهیدان از دنیا بروید و در روز حسرت نجات یابید و در روز گرمای سخت سایبانی داشته باشید و در روز گمراهی به راه راست بروید؛ قرآن را بخوانید که کلام رحمان است و حرزی است در برابر شیطان و سبب سنگینی ترازوی اعمال است» (الحیة، ج ۲، ص ۲۳۴)

علاوه بر این، خانه و زندگی انسان مملو از برکت می شود، وقتی که انسان با قرآن انس داشته باشد. امام علی (ع) در این خصوص می فرماید: «خانه ای که در آن قرآن خوانده شود و خدا در آن یاد گردد، برکتش فراوان می گردد و فرشتگان در آن حاضر شده، شیطان ها از آن دوری می گیرند و برای اهل آسمان می درخشند، چنان که ستارگان برای اهل زمین می درخشند و خانه ای که قرآن در آن خوانده نمی شود و خداوند در آن یاد نمی گردد، برکتش اندک می شود و فرشتگان از آنجا می روند و شیاطین حاضر می شوند» (کلینی، ترجمه حسن زاده، ۱۳۸۷، ج ۴، ص ۵۶۱).

شیطان دشمن قسم خورده انسان است و بخاطر تکبر در تعظیم بر انسان، که اطاعت امر الهی را می طلبید، نافرمانی نمود و از درگاه خدای سبحان رانده شد و همین برای دشمنی اش نسبت به انسان کافی است. شیطان ما را سرگرم به دنیا و زندگی دنیا می کند و این در حالی

است که دنیا خودش، به تنهایی به اندازه‌ای کافی فریبنده و زینت‌کنده است. امام کاظم (ع) خطاب به یکی از یاران خویش فرمود: «ای هشام! به درستی مثل دنیا، همانند ماری است که دست سایدن بر آن نرم است و درونش زهر کشنده دارد. مردان خردمند از آن پروا دارند و کودکان در دستشان بگیرند» (حرّانی، ترجمه حسن زاده، ۱۳۸۶، ص ۷۲۱). چه زیباست کلام ارزشمند رسول خدا (ص) که فرمود: «دلها مانند آهن زنگ می‌زند. گفتند: صیقل آن چیست؟ فرمود: یاد مرگ و خواندن قرآن» (نهج الفصاحه) امیرالمؤمنین علی (ع) نیز می‌فرماید:

«همانا خداوند سبحان کسی را به چیزی چون قرآن پند نداده است که قرآن ریسمان استوار خدا و وسیله‌ای ایمنی بخش است. در قرآن بهار دل و چشمه‌های دانش است. برای قلب جلائی جز قرآن نتوان یافت، بخصوص در جامعه‌ای که بیدار دلان در گذشته، و غافلان و تغافل‌کنندگان حضور دارند» (نهج البلاغه، خطبه ۱۷۶).

۳- آداب ظاهری قرائت:

خداوند در قرآن کریم بر خواندن قرآن با درنگ و آهنگ خوش تأکید کرده است. «و رتلّ القرآن ترتیلاً» (مزمل: ۴) «عبدالله سلیمان گفته است از امام صادق (ع) درباره‌ی این سخن خداوند (رتلّ القرآن ترتیلاً) پرسیدم، فرمود: امیرالمؤمنین فرموده است: یعنی آن را به روشنی آشکار کن و مانند شعر پشت سر هم و به شتاب نخوان و مانند ریگ پراکنده اش مساز، بلکه دل‌های سخت خود را با آن به هراس افکنید و اندیشه‌تان به پایان رسیدن سوره نباشد» (کلینی، ترجمه حسن زاده، ۱۳۸۷، ج ۴، ص ۵۶۷).

از جمله حقوق قرآن، قرائت آن با لحن خوش است. پیامبر اکرم (ص) فرمود: «هر چیز زینتی دارد و زینت قرآن صوت خوش است» (نهج الفصاحه). حضرت صادق (ع) در بیان حالات جدش فرمود: علی ابن الحسین قرآن را از همه مردم خوشتر می‌خواندند، به طوری که وقتی سقاها از در خانه‌ی حضرت می‌گذشتند، می‌ایستادند و به صدای قرآن خواندن ایشان گوش می‌کردند. (نوحه خوان، ۱۳۸۶، ص ۲۲۵).

مداح اهل بیت (ع) در این راستا مسئولیتی دو چندان دارد و باید نسبت به این مهم اهتمام ورزد. البته، این که گفته شد قرائت قرآن با لحن خوش از جمله حقوق قرآن کریم است، نباید مایه‌ی ناامیدی و دل‌سردی گردد و افراد از قرآن خواندن خویش ناامید شوند. چرا که گاهی اوقات لهجه‌ی افراد، در صوت و لحنشان تأثیر گذار است. پیامبر (ص) فرمود: «وقتی مردی عجم از اتمم، قرآن را عجمی می‌خواند، فرشتگان آن را به صورت و عربی صحیح بالا می‌برند» (کلینی، ترجمه حسن زاده، ۱۳۸۷، ج ۴، ص ۵۷۷). اما هر چه قدر همت انسان صرف این شود که قرآن صحیح و باحالی محزون خوانده شود پسندیده تر

است.

شاید این کلام رسول خدا (ص) که فرمود: «هر که قرآن به آهنگ نخواند، از ما نیست» (نهج الفصاحه) مسئولیت انسان را بیشتر نماید. امام صادق (ع) در این خصوص فرمود: «همانا قرآن با اندوه نازل شده است، پس آن را با اندوه بخوانید» (کلینی، ترجمه حسن زاده، ۱۳۸۷، ج ۴، ص ۵۶۹).

این که گفته می شود قرآن با حزن و اندوه خوانده شود شاید به این علت است که حزن و اندوه در ژرفای روح آدمی بخاطر جدا شدن از عالم پاک و دور ماندن از جوار الهی وجود دارد. زنده نگه داشتن این حزن و اندوه ارزشمند است چرا که باعث می شود همواره به یاد این فراق و جدایی از خدای سبحان باشد و جویای تقرب و کوشای وصال. حال اگر این حزن در دل آدمی نباشد، علت آن، یعنی جدایی از جوار الهی فراموش می گردد و انسان در صدد کسب سعادت و وصل و قرب بر نمی آید و این در حالی است که همه ی کائنات سرمست از نوشیدن جرعه ی عشق الهی هستند. «وان من شی الا یسیح بحمده» (اسراء: ۴۴) پس آدمی باید این حزن و اندوه را در خود زنده بدارد و جانی درد آشنا و دلی درد پرور داشته باشد. (الحیاء، ج ۲).

یکی از آسیب های مجالس عزاداری و تحریف هایی که در چند سال اخیر صورت گرفته است، اینست که متأسفانه گاهی قرآن همراه با آهنگ غنا خوانده می شود که لازمست مداح اهل بیت (ع) در این خصوص از آگاهی کافی برخوردار باشد و خدای ناکرده، ناخوسته مرتکب گناه نشود. رسول خدا (ص) در این باره هشدار می دهد که «قرآن را به آهنگها و اصوات عرب بخوانید و از آهنگهای اهل فسق و اهل گناهان کبیره بپرهیزید که پس از من اقوامی خواهند آمد که قرآن را به آهنگ غنا و نوحه و رهبانیت می خوانند و این خواندن از گلوگاه آنان در نمی گذرد. قلوب آنان و قلوب کسانی که ایشان را می پسندند، واژگون است». (شیخ حرّ عاملی، ۱۳۶۷، ج ۴، ص ۸۵۸).

مولای علی (ع) در کلام ارزشمندی می فرماید: «قرآن را نیکو (و با تدبیر معنی آن) بخوانید که بهترین داستانهاست و شفای دردها یتان را از آن بخواهید که شفا دهنده ی دهاست و پیروی کنید نوری که خاموش نشود و صورت و چهره ای که فرسوده نگردد و فرامین آن را بپذیرید زیرا شما با قبول آن گمراه نخواهید شد» (آمدی، ترجمه انصاری، ۱۳۸۷، ص ۱۷۸).

۴- خوانندگان قرآن:

قدیمی ترها که فاقد سواد برای خواندن قرآن بودند، خود را مقید می دانستند و همه روزه قرآن را به دست می گرفتند و آن را مورد احترام قرار می دادند و بر دیده ی خویش می

نهادند و می بوسیدند و به این وسیله به قرآن کریم ادای احترام می نمودند. این کار ارزشمند آنان، انسان را به یاد سخن گهربار رسول خدا (ص) می اندازد که «نگاه کردن به سه چیز عبادت است، نگرستن به صورت پدر و مادر، به مصحف و به دریا» (الحیاء، ج ۲، ص ۲۳۹) اما متأسفانه امروزه که افراد از سواد خواندن آیات قرآن برخوردارند. قرآن خواندن را آنطور که شایسته است سرلوحه کار و امور روزمره خویش قرار نمی دهند. در حدیثی از پیامبر اکرم (ص) آمده است که «ای مردم! من پیش از شما از دنیا می روم و شما (در صحرای رستاخیز) کنار حوض بر من وارد خواهید شد. هنگامی که نزد من می آیید، از شما درباره ی دو ذخیره ی نفیس (ثقلین) پرسش خواهم کرد. مواظب باشید که پس از من با آنها چه خواهید کرد. ذخیره ی بزرگتر یعنی کتاب خدای عز و جل، و وسیله ای است که یکطرف آن به دست خدا و طرف دیگر آن به دست شماست. پس آن را محکم نگاه دارید تا گمراه نشوید و آن را تغییر ندهید و ذخیره ی دیگر، عترت من است و اهل بیت من.»

(الحیاء، ج ۲، ص ۲۸۶)

در طول تاریخ، همواره دشمنان اسلام تمام تلاش خود را صرف جدایی مسلمانان از قرآن کریم نموده اند. امام خمینی (ره) همواره این خطر را به مردم گوشزد می نمود. «یکی از توطئه های شوم دشمنان اسلام، جدا کردن مسلمین از قرآن کریم است که به چندین شیوه برای رسیدن به این هدف متوسل شده اند. از جمله شیوه ها، تبلیغات دروغین در مورد قرآن با عناوین مکفی نبودن قرآن برای اداره امور مسلمین، تأویلها و تفسیرهای یک بعدی و انحرافی و خلاف واقع آیات قرآن بوده که متأسفانه خیلی ها را در دام انداخت. از طرفی، با جدا کردن دین از سیاست، قرآن کریم را از زندگی و شؤونات مختلف آن خارج کرده، آنرا مهجور نمودند» (جمعی از مساجد، ۱۳۷۱، ص ۸).

آنان برای مهجوریت قرآن و جدا کردن دین از سیاست، ساهاست که سرمایه گذاری های هنگفت می نمایند تا بدین وسیله قرآن را از عرصه ی زندگی مردم خارج نمایند. گاهی استفاده از قرآن محدود به اموری از قبیل گذاردن آن بر سر سفره ی عقد، برای رد شدن مسافر از زیر آن، قرائت آن در مجالس ختم و قرائت آن بر سر قبور اموات و .. می شود گرچه استفاده از قرآن برای این امور مطلوبست اما اگر از قرائت و توجه به حقایق ناب قرآنی غفلت شود، خسارتی بس بزرگ و جبران ناپذیر است.

امام خمینی (ره) در وصیتنامه سیاسی - الهی خویش فرمود: «ما مفتخریم و ملت عزیز سر تا پا متعهد به اسلام و قرآن، مفتخر است که می خواهد حقایق قرآنی که سراسر آن از وحدت بین مسلمین، بلکه بشریت دم می زند، از مقبره ها و گورستانها نجات داده و به عنوان نسخه ی نجات دهنده بشر، از جمیع قیودی که بر پا و دست و قلب و عقل او پیچیده

است و او را به سوی فنا و نیستی و بردگی و بندگی طاغوتیان می کشاند، نجات دهد»

(روابط عمومی دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم، ۱۳۷۸، ص ۶-۷)

بنابراین، قرآن کریم هم فراگرفتنش و هم آموختن آن به دیگران، هم خواندن و هم شنیدنش و هم تدبر و تأمل در مضامین عالیله ی آن هر کدام به نوبه ی خود انسان را از کمال خاصی برخوردار می فرماید. در خصوص خواندن قرآن پیامبر اکرم (ص) خطاب به سلمان می فرماید: «ای سلمان! بر تو باد به خواندن قرآن که خواندن آن کفاره ی گناهان است و پوششی از آتش و ایمنی از عذاب.... چون مؤمن قرآن بخواند، خدا به رحمت در او نظر کند، ای سلمان! چون مؤمن قرآن بخواند خدا درهای رحمت را بر او می گشاید.... بعد از آموختن علم، هیچ چیز را خدا بیشتر از قرائت قرآن دوست نمی دارد.....» (الحیاء، ج ۲، ص ۲۳۰)

قرآن شاخص ترین معجزه پیامبر خاتم (ص) و جبل متینی است که هر کس به آن تمسک جست، ره به سوی رستگاری پیمود و چون برگرد آن در آمد، از افتراق و انشعاب به دور ماند. «قرآن شمع فروزانی است که هرگز تند بادهای سهمناک اعصار، شعله های پر فروغ آن را فرو نشانند و غبار کهنگی بر رخسار او ننشست» (حدیثی، ۱۳۷۶، ص ۹) قرآن کتاب آسمانی ارزشمندی است که شنیدن آن نیز برکات و ثمرات متعددی دارد. امام صادق (ع) فرمود: هر کس حرفی از کتاب خدا را بدون خواندن بشنود، خدا برای او حسنه ای می نویسد و از او سیئه ای محو می کند و درجه ای بر درجات او می افزاید» (حلی، بی تا، ص ۲۷۰). آری وقتی شنیدن قرآن کریم اینقدر حسنه دارد، همدم بودن با قرآن چه که نمی کند. «اسحاق عمار گفت: به امام صادق (ع) عرض کردم، فدایت شوم من قرآن را از بر دارم. آن را از بر بخوانم بهتر است یا در مصحف بنگرم؟ امام فرمود: از روی قرآن بخوان که آن با فضیلت تر است. مگر نمی دانی که نگاه کردن به قرآن عبادت است» (کلینی، ترجمه حسن زاده، ۱۳۸۷، ج ۴، ص ۵۶۷)

بهشت مادی ترین و کم ترین پاداشی است که خداوند روزی قرآن خوان واقعی می کند. پیامبر اکرم (ص) فرمود: «هر کس قرآن کلام او، و مسجد خانه اش باشد، خداوند خانه ای در بهشت برای او بنا می کند (شیخ صدوق، ترجمه انصاری محلاتی، ۱۳۸۶، ص ۵۹). حسن ختام این بخش این کلام گهربار پیامبر (ص) باشد که فرمود: «خدای متعال سه صوت را دوست دارد، بانگ خروس، بانگ تلاوت کننده قرآن، و بانگ کسانی که در هنگام سحر طلب آمرزش را (استغفار) می کنند. (الحیاء، ج ۲، ص ۲۳۰)

۵- اسرار و معارف قرآن:

قرآن عهد و پیمان آفریدگار متعال با آفریدگان خویش است و معارف و حقایق قرآن،

رفعت بخش درجات روح انسان و نردبان عروج و تکامل اوست، تا آنجا که درجه‌ی تکامل انسان در دنیا و آخرت، وابسته به درجه‌ی انس او با قرآن است. قرآن مائده و سفره‌ی گسترده‌ی الهی است که بهره‌گیری از آن تا سرحد توان توصیه‌ای ربانی است چنانکه در آیه‌ی ۲۰، سوره مزمل می‌خوانیم: «فاقرء و اما تیسّر من القرآن» (موسسه آموزشی و پژوهشی تسنیم، ۱۳۹۱، ص ۶)

اگر امیرالمؤمنین در واپسین روزهای حیات ارزشمند خویش فرمود: «خدارا، خدارا در باره قرآن، مبادا دیگران در فهم آن بر شما پیشی گیرند» (حرّانی، ترجمه حسن زاده، ۱۳۸۶، ص ۳۳۳) بخاطر احساس خطری است که ایشان، در سایه‌ی عدم توجه مردم به معارف قرآن، نسبت به جامعه‌ی اسلامی می‌نماید. چرا که رسول مهربانی (ص) فرمود: «چون فتنه‌ها بر شما، همچون پاره‌های شب تاریک روی آورده، مایه‌ی گمراهی و اشتباهکاری شود، بر شما باد به قرآن» (الحیاء، ج ۲، ص ۲۹۶). آری آنگاه که حق و باطل بایکدیگر مشتبه می‌شوند انسان مؤمن با مراجعه به قرآن می‌تواند تا حدودی راه را دریابد و اگر احیاناً اشتباه کند، بالاخره حق را تشخیص می‌دهد و در جستجوی آن می‌کوشد. پیامبر اکرم (ص) در توصیف حالات مؤمن فرمود: «حکایت مؤمن، حکایت خوشه در مسیر باد است. گاه می‌افتد و گاه بر می‌خیزد» (مومن هم در اثر فتنه‌های دوران می‌لغزد اما نمی‌شکند و دوباره حرکت می‌کند) (مشکینی، ترجمه جنتی، ۱۳۸۸، ص ۴۵).

امیرالمؤمنین (ع) در نهج البلاغه به ما آموخته است که قرآن چه ویژگیهایی دارد و چگونه باید با آن ارتباط برقرار نمود آنجا که می‌فرماید: «آگاه باشید کسی با داشتن قرآن، نیازی ندارد و بدون قرآن بی‌نیاز نخواهد بود» (نهج البلاغه، خطبه ۱۷۶) و آنگاه که فرمود: درمان خود را از قرآن بجوایید و در سختی‌ها از قرآن یاری بطلبید که در قرآن درمان بزرگ‌ترین بیماری‌ها یعنی کفر و نفاق و سرکشی و گمراهی است پس به وسیله‌ی قرآن خواسته‌های خود را از خدا بجوایید و با دوستی قرآن به خدا روی آورید و به وسیله قرآن از خلق خدا چیزی نخواهید، زیرا وسیله‌ای برای تقرب بندگان به خدا، بهتر از قرآن وجود ندارد. آگاه باشید که شفاعت قرآن پذیرفته و سخنش تصدیق می‌گردد آن کس که در قیامت، قرآن شفاعتش کند، بخشوده می‌شود و آن کس که قرآن از او شکایت کند، محکوم است، در روز قیامت ندادندهای بانگ می‌زند که آگاه باشید امروز هر کس گرفتار بذری است که کاشته و عملی است که انجام داده، جز اعمال منطبق با قرآن. پس شما در شمار عمل‌کنندگان به قرآن باشید، از قرآن پیروی کنید با قرآن خدا را بشناسید و خویشتان را با قرآن اندر زدهید و رأی و نظر خود را در برابر قرآن متهم کنید و خواسته

های خود را با قرآن نادرست بشمارید. (همان)

بنابراین بجا و شایسته است که مداح اهل بیت (ع) در موقعیت های مقتضی در کنار خواندن روضه، که ثمره اش اشک است معارف این چنینی را به مستمعین خویش بیاموزد تا اشکشان گوهر شود و کارها از آن بر آید و اشک، با عشق عجیب و با معرفت توأم گردد.

۶- تفسیر به رأی ممنوع:

یکی از خطراتی که جامعه ی اسلامی را تهدید می کند این است که هر کسی قرآن را مطابق سلیقه ی شخصی خود و یا بر طبق منافع خود تفسیر و تأویل نماید. ضربه ای که جامعه ی اسلامی در جریان خلافت حضرت رسول (ص) خورد، از همین ناحیه بود. اوج خطر تفسیر به رأی نمودن قرآن، از اینجا آشکار است که، از جمله نگرانیهای پیامبر اکرم (ص) است. «بیشترین ترسی که برای امتم پس از خود دارم، از پیدا شدن کسانی است که به تأویل آیات قرآن می پردازند و آنها را به معنایی جز آنچه هست، می گیرند» (الحیة، ج ۲، ص ۲۶۸). بنابراین، بر مداح اهل بیت (ع) لازم و ضروری است که در عین تأمل و تدبیر در قرآن کریم، قرآن را مطابق رأی و نظر خویش تفسیر ننماید که اگر در این راه، اشتباهی صورت گیرد، خطایی غیر قابل جبران است.

امام صادق (ع) فرمود: هر کس قرآن را به رأی خود تفسیر کند و درست بگوید، پاداشی به او داده نمی شود و اگر خطا کند، گناه آن بروی خواهد بود» (همان، ص ۲۶۶).

امیرالمومنین علی (ع) در ترسیم پیامد مخوف تفسیر به رأی نمودن قرآن فرمود:

پس از من زمانی بر شما خواهد آمد که هیچ چیز پنهانتر و پوشیده تر از حق و آشکار تر از باطل و افزونتر از دروغ بستن بر خدا و پیامبر نیست، و در نزد مردم آن زمان، هیچ کالایی بی خریدار تر از قرآن نیست، هر گاه چنانکه باید تلاوت (و مطرح شود) و رایج تر از آن نیست، هر گاه تحریف گردد (و موافق خواست آنان تفسیر شود) و در آن روزگار هیچ چیز در شهرها منکر تر از معروف و معروفتر از منکر نیست..... گویی آنان پیشوایان قراند و قرآن پیشوای ایشان نیست. پس در نزد ایشان چیزی جز نام قرآن باقی نمی ماند و جز خط و نوشتن آن چیز دیگری ندانند. (نهج البلاغه، خطبه ۱۴۷).

زنگ خطری است برای جامعه اسلامی وقتی که امام باقر (ع) خوانندگان قرآن را سه دسته معرفی می نمایند:

«یکی مردی که قرآن می خواند و آن را برای خود همچون کالایی قرار داده که به وسیله ی آن شاهان را به جانب خود جذب کند و بر مردمان گردن فرازی نماید. دیگر آنکه قرآن را می خواند و حرف آن را حفظ ولی حدود آن را ضایع می کند، و دیگر مردی که قرآن را می خواند و داروی قرآن را بر درد قلب خویش می نهد.....» (الحیة، ج ۲، ص ۲۵۵) و اگر

خدای ناکرده گفتار و رفتار انسان ضد و نقیض باشد و رفتارش گفتارش را تأیید نماید
مشمول این سخن صادق آل محمد (ص) می شود که فرمود: «از آن پیر هیز که در عین
خوب ادا کردن حروف قرآن، سبب تباہ گشتن حدود آن شوی» (همان)
معصومین (ع) قرآن های ناطق:

بالا ترین و برترین مفسرین قرآن معصومین (ع) هستند که تفسیر و تأویل قرآن، کاری
در شان آنان است و پس از ایشان افرادی که از علم و آگاهی کافی برخوردارند. مگر نه
این است که مولا علی (علیه السلام) فرمود: «به خدا سوگند، رساندن پیغامها، و وفای به
وعده ها، و همه کلمات (و حقایق قرآن) را از پیامبر آموختم و ابواب حکمت و علم و راه
روشن (دین و رستگاری) نزد ما اهل بیت است. آگاه باشید که احکام دین یکدست است
و راههای آن راست است. هر کس، از آن راهها برود؛ می رسد و سود می برد و هر کس از
رفتن از آنها خودداری کند، گمراه و پشیمان می شود» (نهج البلاغه، خطبه ۱۲۰).

قرآن کریم به ما آموخته است که افرادی که می دانند، با آنان که نمی دانند برابر و یکسان
نیستند «هل یستوی الذین یعلمون و الذین لا یعلمون» (زمر: ۹) و به ما آموخته است که
آنچه را که نمی دانیم از اهلش بیسیم. «فسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون» (نحل: ۴۳)
امام باقر (علیه السلام) در خصوص اهل ذکر، در این آیه فرمود: «مقصود از اهل ذکر، ما
هستیم» (الحیة، ج ۲، ص ۲۷۷) بنابراین در کنار مراجعه به قرآن کریم و استفاده از آیات
ارزشمند آن، استفاده از سخنان و فرمایشات گهربار معصومین (علیهم السلام) می تواند
امدادگر مداح اهل بیت (علیهم السلام) در امر مقدس مداحی باشد.

بار خدایا بر محمد (ص) و آل او درود فرست و به وسیله قرآن بار سنگین گناهان را از ما
بیا مرز و خوهای نیکوی نیکوکاران را به ما ببخش و ما را پیر و نشانه های کسانی بگردان
که در ساعات شب و بامداد و شام قرآن را برای تو پیا داشتند. .... بار خدایا بر
محمد و آل او درود فرست و قرآن را برای ما در تاریکیهای شب، مونس و آشنا گردان
..... بار خدایا بر محمد و آل او درود فرست و به وسیله قرآن خیر و نیکی برون
ما را ثابت و پایبر جا گردان ..... بار خدایا بر محمد و آل او درود فرست و به وسیله
قرآن فقر و بی چیزی ما را به نداشتن احتیاج اصلاح فرما و گشایش زندگانی و بسیاری
فراخی روزیها را به سوی ما روان گردان و ما را از خوهای نکوهیده و اخلاق پست دور
نما ..... (صحیفه سجادیه، دعای ۴۲).

بحث و نتیجه گیری:

مداحی اهل بیت (علیهم السلام) افتخاری است که خداوند روزی هر کس نمی نماید و هر
کسی لایق آن نیست. بر همین اساس، مسئولیت ها و وظائف یک مداح نسبت به حفظ

دین مبین اسلام و بهره برداری از قرآن، این کتاب آسمانی سنگین است. قرآن کریم کتابی است فرهنگ آفرین و استفاده مطلوب از آن، فرهنگ خاصی را می‌طلبد. مسئولیت اصلی مداح اهل بیت (ع)، زمینه‌سازی جهت آشنا نمودن مستمعین با معارف دینی است. قرآن کریم کتاب معرفت است. قرائت قرآن و انس همیشگی با قرآن زنگار از قلب آدمی می‌زداید و آنگاه که جان انسان عاری از زنگار می‌شود و قلب صفا می‌یابد، کلام جان می‌گیرد و نوای آدمی بر جان می‌نشیند. پس، انس با قرآن و ارتباط معنوی با این کلام آسمانی برای افرادی که می‌خواهند سهمی در انسان‌سازی داشته باشند، حائز اهمیت بیشتر است. قرائت قرآن آداب خاصی دارد که برخی در گروه آداب ظاهری قرائت جای می‌گیرند و برخی دیگر، در گروه آداب باطنی قرائت. قرائت قرآن با درنگ، صوت خوش، لحن عربی، همراه با حزن و اندوه، و احترام و اکرام آن از جمله آداب ظاهری قرائت محسوب می‌شوند. توجه به معارف و حقایق قرآن و تفسیر به رأی نمودن قرآن کریم از جمله آداب باطنی قرائت قرآن محسوب می‌شوند. هر قدر، مداح اهل بیت (علیهم السلام) بتواند خودش را در این راه، هماهنگ با خواسته‌ی معصومین (علیهم السلام) نماید، خود را به آنان نزدیک تر و شبیه تر نموده و رضایت آنان را که در ادامه‌ی رضایت خدای سبحان و رسول اکرم (ص) است، کسب می‌نماید. با توجه به نتایج پژوهش، در راستای عمل به وظایفمان نسبت به قرآن کریم، پیشنهاد می‌گردد:

مداحان اهل بیت (ع) سطح آشنایی خود را با قرآن کریم تعیین نموده و در راستای ارتقاء آن کوشا باشند. انس دائمی با قرآن را سرلوحه امورات خویش قرار می‌دهند و مجالس خود را در موقعیت‌های مقتضی با آیات قرآن کریم و معانی آن منور نمایند. با قرائت قرآن توأم با صوت و لحن زیبا، خوش و محزون، بر شکوه مجالس خویش بیفزایند تا به عنوان الگو و اسوه‌ی قرآنی برای اطرافیان و طرفداران مطرح باشند. خودشان بیش از پیش، اطلاعات و آگاهی‌های خود را نسبت به حقایق ناب قرآنی بالا ببرند و در راستای نشر معارف و حقایق عالی‌ی قرآنی کوشا باشند. همچنین تلاش گسترده‌ای در راستای فهم آیات قرآنی به عمل آوردند. از تفسیر و تأویل آیات بر اساس سلیقه‌ی شخصی و مطابق با رأی خویش خودداری نمایند و در این راستا، از بیان نمودن حکایت‌ها و داستانهای شبهه افکن و وهن آمیز به شدت خودداری نمایند.

در راستای تفسیر آیات قرآن، از کتب تفسیری معتبر و روایات معصومین (علیهم السلام) که قرآنها را ناطق هستند، بهره‌گیرند.

اخلاص را سرلوحه مجالس خویش قرار دهند و با اخلاص آیات قرآن را تلاوت و در آن تدبّر نمایند تا حقایق آن برایشان روشن و هویدا گردد.

منابع

- قرآن کریم، ترجمه سید محمد رضا صفوی.
- صحیفه سجاده.
- آمدی، عبدالواحد (۱۳۸۷) غرر الحکم و درر الکلم. ترجمه محمد علی انصاری. قم: امام عصر (عج).
- اکبری، علی (۱۳۹۰) بنده‌ی خاص. تهران: یازهر (س).
- الحلی، احمد بن فهد. (بی تا) عدة الداعی و نجاح الساعی. قم.
- حیدریان، علی (۱۳۸۶) مفاتیح القرآن. قم: زائر.
- حکیمی، محمدرضا، حکیمی، محمد و حکیمی علی (۱۳۸۷) الحیة. ترجمه‌ی احمد آرام. جلد ۲. چاپ دهم. قم: دلیل ما.
- حدیثی، طاهر (۱۳۷۶) چکیده‌ی پایان نامه‌ی علوم قرآنی. سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- حرّانی، ابو محمد (۱۳۸۶) تحف العقول. ترجمه صادق حسن زاده، چاپ هفتم. قم: آل علی (ع).
- دشتی، محمد (۱۳۷۹) ترجمه‌ی نهج البلاغه. قم: حضور.
- روابط عمومی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم (۱۳۷۸) صحیفه انقلاب. قم: روابط عمومی دفتر تبلیغات اسلامی.
- سعدی، محمد جواد (۱۳۸۶) پرسمان قرائت قرآن. قم: مؤسسه بوستان کتاب.
- شیخ صدوق (۱۳۸۶) ثواب الاعمال و عقاب الاعمال. ترجمه محمد رضا انصاری محلاتی. قم: اندیشه هادی.
- شیخ حرّ عاملی. (۱۳۶۷) وسائل الشیعه. جلد ۴، چاپ ششم. تهران: کتابفروشی اسلامیه.
- فرید، مرتضی (۱۳۸۵) نهج الفصاحه. چاپ یازدهم. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- کلینی، محمد (۱۳۸۷) اصول کافی. ترجمه صادق حسن زاده، جلد ۴، چاپ چهارم. قم: قائم آل محمد (ع).
- مساجد امام حسن (ع)، سید الشهداء (ع)، امام عصر (ع)، امام (ره)، چهارده معصوم، امام رضا (ع) و سیزده آبان (۱۳۷۱) قرآن باب معرفت الله. چاپ سوم. مرکز فرهنگی قدر.
- موسسه آموزشی و پژوهشی تسنیم (۱۳۹۱) تفسیر سور مسیحات. چاپ سوم، قم: نسیم حیات.
- مشکینی اردبیلی، علی (۱۳۸۸) نصایح. ترجمه جنتی، چاپ سی و چهارم. قم: الهادی.
- نوحه خوان، محمد حسین (۱۳۸۶) در مکتب امام جعفر صادق (علیه السلام). قم: مدین.

نقش مداحان در ترویج معارف اهل بیت (ع)

(آسیب‌ها و راهکارها)

عسگر آرمون و عبدالله اسدی

چکیده

هنر ارزشمند مداحی، يك هنر مذهبی است که نقش فراوانی در احیاء، نشر و بیان معارف اهل بیت (ع)، تبیین فضائل و کرامات انسانی، رشد باورهای مذهبی و بر ملامت ساختن ستم‌ها، غارت‌ها و سلطه‌طلبی‌های حکما و خلفای ظلم پیشه و جبار، داشته است. بدین لحاظ، تبیین جایگاه مراسم مداحی در ترویج معارف ائمه بزرگوار اسلام و شناسایی آسیب‌های فراروی این مراسم، ضروری به نظر می‌رسد.

در همین راستا، این مقاله با عنوان: «بررسی نقش مداحان در ترویج معارف اهل بیت (ع)؛ آسیب‌ها و راهکارها»، با هدف شناسایی نقش مداحان در تبلیغ و ترویج معارف ائمه معصومین (ع) و شناسایی آسیب‌هایی که هنر مداحی را تهدید می‌کند، پرداخته و راهکارهای آسیب‌زدایی آن را بیان کرده است.

طی این مطالعه، که به روش کتابخانه‌ای انجام یافته، مباحث جایگاه و اهمیت عزاداری و مداحی اهل بیت (ع)، مداحان و تبلیغ معارف ائمه اطهار (ع)، آسیب‌های مداحی اهل بیت (ع) و علل پدید آمدن آسیب‌ها در مداحی، تبیین و تحلیل شده است و در این راستا، برخی از مهمترین آسیب‌های مداحی از قبیل؛ بیان مطالب دروغ، اغراق در توصیف وقایع، نگرش تک‌بعدی و تک‌محوری، خرافات، کاربرد الفاظ توهین‌آمیز و بدعتها، مورد بررسی قرار گرفته است. در ادامه، عوامل اصلی به وجود آورنده این آسیب‌ها و نیز راهکارهایی چند در آسیب‌زدایی ارائه شده است.

نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که مداحی اهل بیت از دوران شکل‌گیری تاکنون توانسته است در تبیین معارف اهل بیت (ع) مؤثر واقع شود. همچنین، می‌توان با برنامه‌ریزی‌های منطقی، اصولی و مدیریت استراتژیک، مانع ورود هر گونه آسیب و آفت بر عرصه مداحی شد.

واژگان کلیدی: مداح، مداحی، اهل بیت (ع)، آسیب‌ها، راهکارها.

مراسم مداحی، یکی از ابزارهایی است که در ترویج و تبلیغ معارف ائمه معصومین (ع)، نقش بسزایی داشته است. این مراسم جایگاه والایی در سعادت مسلمانان و روشن شدن راه هدایت مردم داشته است. بدین لحاظ احیاء و پاسداشت آن ضروری می باشد.

کمتر مراسمی را می توان مشاهده کرد که به اندازه برپایی مراسم عزاداری و مدیحه سرایی برائمه اطهار (ع)، در حفظ دین از انحراف و از هجوم بی امان دشمنان اسلام برای نابودی دین و همچنین توسعه فرهنگ دینی موثر باشد. این مراسم سهم بزرگی در رشد و بالندگی اعتقادات مذهبی و کرامات انسانی و فراموش نشدن دلاوری ها، ارزش و جایگاه ائمه معصومین (ع) و افشاگری ظلم و فساد حاکمان جبار و طاغوتیان داشته است.

در بیان اهمیت، عظمت و جایگاه مداح و مداحی اهل بیت (ع) همین بس که امام صادق (ع)، به خاطر وجود مداحان و مرثیه سرایان برائمه معصومین (ع)، خدا را سپاس می گوید: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي النَّاسِ مَنْ يَفِدُ الْبَيْنَا وَيَدْحُنَا وَيُرِثُنَا لَنَا» (حرعاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۱۰، ص ۴۶۹)؛ خدا را سپاس که در میان مردم، کسانی را قرار داده که به سویی مای آیند و ما را مدح و مرثیه می گویند.

هدف اساسی این مقاله، شناسایی نقش و جایگاه مداحان در تبلیغ و ترویج معارف ائمه معصومین (ع) و بررسی تحریف ها و آسیب های تهدیدکننده حوضه مداحی اهل بیت (ع) و نیز بیان راهکارهای اثر بخش و کارآمد در آسیب زدایی این حوزه است. جهت نیل به این هدف، از دیدگاهها، تجارب و نظریه های اندیشمندان، متفکرین و علمای معاصر که در دهه های اخیر بر این امر اهتمام ورزیده اند و در زدودن برچسب های ناروا و تحریف از عرصه زندگی و وقایع دوران ائمه بزرگوار و نشان دادن چهره سازنده آن، مجاهده کرده اند، استعانت و مدد گرفته می شود.

● مداحی اهل بیت (ع) از گذشته تا کنون

از خلقت آدم تا زمان وقوع حادثه کربلا، جریان شهادت سرور و سالار شهیدان به طرق مختلف مطرح گردیده است. برای آن امام همام، انبیا و امامان گریسته و یا متألم شده اند و از ضجه فرشتگان و بُکای آنان در کتب مشهور سخن به میان آمده است (باقری بیدهندی، ۱۳۸۲).

عزاداری بر امام حسین (ع) از زمان شهادت آن حضرت بوده است؛ ولی تا زمان آل بویه (در سال ۳۵۲ق) این عزاداری ها مخفی بود. قبل از قرن چهارم قمری، عزاداری برای امام حسین (ع) علنی نبود و نهانی در خانه ها انجام می گرفت؛ اما از نیمه دوم قرن چهارم

قمری، سوگواری در روز عاشورا آشکار و در کوجه و بازار انجام گرفت (گروه مؤلفان، ۱۳۸۵).

ابن الجوزی گفته است: در سال ۳۵۲ق معزالدوله دیلمی دستور داد مردم در روز عاشورا جمع شوند و اظهار حزن کنند. در این روز بازارها بسته شد، خرید و فروش موقوف گردید، قصابان گوسفند ذبح نکردند، هریسه پزها، هریسه (حلیم) نپختند، مردم آب نوشیدند، در بازارها خیمه به پا کردند و به رسم عزاداری بر آنها پلاس آویختند، زنان بر سر و روی خود می زدند و بر حسین (ع) ندبه می کردند (همان).

ذکر منقبت و بیان موسیقایی و وقایع مذهبی - تاریخی، از دیر باز تا کنون در سرزمین ایران جایگاه ویژه ای داشته است. سیاوشانه یا سیاوش خوانی در سالهای قبل از اسلام (در میان ایرانیان) و واقعه کربلا و مصایب خاندان حضرت علی (ع) پس از اسلام و در بین مسلمین جای خود را به مداحی، عزاداری و شبیه خوانی داد تا این سنت ها با حفظ همه اصالت ها و ارزش هایش به امروز منتقل شود. این قدمت تاریخی گویای جایگاه رفیع و موقعیت مهم این سنت در میان ایرانیان است (فصلنامه هنر، ۱۳۸۵ - صص ۱۵۶ - ۱۷۳).

در قرن نهم هجری «کاشفی» - که دانشمندی فصیح و بلیغ و شاعر پرکار بود - کتاب «روضه الشهداء» را تألیف کرد. کاشفی کتاب روضه الشهداء را در واقعه کربلا به فارسی نوشت و چون مطالب این کتاب را در مجالس عزاداری از روی کتاب بر سر منبر می خواندند، خوانندگان این کتاب به «روضه خوان» معروف شدند و بتدریج خواندن روضه از روی کتاب منسوخ شد و روضه خوانها مطالب کتاب را حفظ کرده و در مجالس عزاداری می خواندند. در زمان صفویه اقامه عزاداری بسیار رواج گرفت. کتاب «روضه الشهداء» که حاوی ذکر مقتل و حوادث کربلا بود، در قرن دهم توسط محمد بن سلیمان فضولی، با نام «حدیقه السعده» به ترکی ترجمه شد (همان).

در زمان کنونی هم مداحی اهل بیت با پشت سر گذاشتن فراز نشیب هایی همچنان با شکوه و رونق بیشتری توسط مداحان و ذاکران، در بیان فضایل و مناقب و واقعیت های اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام - به خصوص واقعه عاشورا - به کار خود ادامه می دهد.

● تعاریف و اصطلاحات

مداحی: «مداحی» در لغت عبارتست از: بیان مصیبت، گریه کردن با آواز، آواز ماتم، شیون و زاری، مویه گری، زاری بر مرده؛ شعری که در ماتم و سوگواری با صوت حزین و ناله و زاری خوانند، اعم از سوگواری برای کسی که تازه مرده، یا برای امامان

شیعه. ترکیبات دیگر آن عبارت است از: نوحه آراستن، نوحه ساختن، نوحه سرودن، نوحه خوانی (دهخدا، ۱۳۸۲).

مداحی نوعی الگو دادن به مخاطبان و شخصیت پردازی اجتماعی و الگویی برای جامعه ارزشی و سنگری برای پراکندن و نشر فضیلت‌ها در قالبی مؤثر و فراگیر نسبت به همه است.

فلسفه اساسی مداحی ترویج خوبی‌ها و تبیین روحیه‌های والای شهیدان کربلا و دمیدن روح تعهد و حماسه در شیعه است و یک عشق و ایمان است نه یک حرفه و شغل. مداحی نوعی منبر و رسانه است که مهم‌ترین وظیفه آن تبلیغ و بیان معارف اهل بیت (ع) است.

مداح: در اصطلاح شیعی، «مداح» به کسانی گفته می‌شود که در ایام ولادت‌ها و شهادت‌های ائمه (ع) در مجالس جشن و عزابه خواندن اشعاری در فضایل و مناقب محمد و آل محمد، یا در مظلومیت آنان می‌پردازند. ولی اغلب، به «مرثیه خوانان حسینی» گفته می‌شود که با خواندن شعر مرثیه و ذکر مصیبت، اهل مجلس را می‌گریانند (پایگاه اطلاع‌رسانی آوینی، ۱۳۸۷).

در اصطلاح شیعی مداح، به کسانی می‌گویند که در ایام ولادت‌ها و شهادت‌های ائمه اطهار (ع) در مجالس جشن و عزابه خواندن اشعاری در فضایل و مناقب محمد و آل محمد (ع) یا در مظلومیت آنان می‌پردازند.

مناقب خوانی: سروده‌های شعرادر مدح و منقبت امامان معصوم توسط گروهی که مناقب خوان نامیده می‌شدند، برای مردم کوچه و بازار خوانده می‌شد.

«مناقب خوانها شبیه مداحان عمل می‌کردند با این تفاوت که کار آنها محدود به اوصاف امامان و ائمه شیعه حضرت علی (ع) بوده و در این زمینه به نقل حدیث و روایت و داستان‌های حماسی و مذهبی می‌پرداختند» (معصومی، ۱۳۸۶، ص ۲۱).

تحریف: «تحریف» از ریشه «حرف» در زبان عربی است. در لغت واژه تحریف به معانی ذیل آمده است: تغییر دادن، تبدیل کردن، وارونه ساختن، جابه‌جا نمودن، کم و زیاد کردن، از حالت اصلی در آوردن و به طرز و وضع دیگری انداختن، کج ساختن، تقلب کردن و... (دهخدا، ۱۳۸۲).

● جایگاه و اهمیت عزاداری و مداحی اهل بیت (ع)

در مکتب تشیع، عزاداری بر ائمه اطهار (ع) از قدیم الایام تاکنون مورد توجه و اهتمام عموم شیعیان بوده است و این امر مهم در طول تاریخ به شکل‌های مختلفی نظیر؛ مداحی، مرثیه‌سرایی، سینه‌زنی، زنجیرزنی و... انجام یافته است.

مداحی و عزاداری نقش بسیاری در رشد باورهای دینی - مذهبی و فضایل انسانی و فراموش نشدن بزرگواری ها، شجاعت های ائمه معصومین (ع) در زمینه ترویج معارف اسلامی و شناساندن مقام ائمه و افشاگری جنایات پیدادگران داشته است.

مداح اهل بیت (ع) با یادآوری فضایل و تعظیم شعائر الهی، عموم مردم را به الگوگیری از بزرگان دین فرامی خواند و با هنر ماندگار مداحی، محبت این چهره های ماندگار الهی را در دل انسانها جای می دهد. به همین دلیل امامان معصوم (ع) هر یک به نحوی از مداحان اهل بیت (ع) ستایش می کردند.

در طول تاریخ، مداحی یکی از قوی ترین و کارآمدترین عوامل احیاء دین و مکتب اهل بیت (ع) بوده و نقش بسیار مهمی را در پاسداری و گسترش مکتب تشیع و نشر معارف اهل بیت (ع) ایفا کرده است، به صورتی که توانسته در دل خود از هر قشر و صنف و نژادی را جای داده و کارآمدترین پایگاه و روشنگری عالمان دینی و خاستگاه فکری و معنوی اندیشمندان و مبارزین و انقلابیون و جوانان حق جو و خداجو بوده است؛ تا جایی که خیمه های عزو و پرچم های سرخ و سیاه، نمادی برای عدالت خواهی و دفاع از مظلوم و مقابله با ظلم و جور حاکمان جبار و زورگوشدند.

حضرت امام خمینی «قدس سره» پرده در زمینه ی جایگاه روضه خوانی، مداحی و عزاداری می فرماید: «الآن هزار و چهارصد سال است که این منبرها، با این روضه ها و با این مصیبت ها و با این سینه زنی ها ما را حفظ کرده اند» (موسوی خمینی، ۱۳۸۲، ج ۸، صص ۶۹ و ۷۰).

عزاداری و برپایی مراسم ماتم در سوگ ائمه و اولیاء خدا امری است که در قرآن کریم و سیره پیامبر (ص) و امامان (ع) ریشه دارد. در قرآن کریم این عزاداری ها مصداق؛ «مودت اهل بیت (ع)»^۱، «تعظیم شعائر الهی»^۲ و «فریاد مظلوم علیه ظالم»^۳ آمده است. «امام رضا (ع) فرمود: «مَنْ تَذَكَّرَ مُصَابِنَا، فَبِكِي وَأَبْكِي لَمْ تَبْكِ عَيْنُهُ يَوْمَ تَبْكِي الْعُيُونُ، وَ مَنْ جَلَسَ مَجْلِسًا يَجِي فِيهِ أَمْرُنَا لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ» (حر عاملی، ۱۴۰۹، ج ۱۴، ص ۵۰۲)؛ «هر کس مصائب ما - اهل بیت عصمت و طهارت - را یاد آور شود و گریه کند یا دیگری را بگریاند، روزی که همه گریان باشند او نخواهد گریست، و هر که در مجلسی بنشیند که علوم و فضائل ما گفته شود همیشه زنده دل خواهد بود.»

همچنین، امام رضا (ع) فرمود: «فَعَلِي مَثَلُ الْحَسَنِ فَلْيَبْكِ الْبَاكُونَ» (همان، ج ۱۰، ص ۳۹۴)؛ بر همانند حسین باید گریه کنندگان گریه کنند.

۱- سوره ی شورا، آیه ی ۲۳.

۲- سوره ی حج، آیه ی ۲۲.

۳- سوره نسا، آیه ی ۴۸.

امام صادق (علیه السلام) به یکی از یارانش به نام فضیل فرمود: «آیا تشکیل مجلس می دهید و با یکدیگر پیرامون معارف دینی و فضایل اهل بیت (علیهم السلام) گفتگو می کنید؟ فضیل پاسخ داد: آری، امام (علیه السلام) فرمود: «ان تلك المجالس احبها فاحبوا امرنا فرحم الله من احيا امرنا» چنین مجالسی را دوست می دارم مکتب ما را زنده نگه دارید، خداوند رحمت کند کسی را که مکتب ما را احیا کند. سپس امام (ع) ادامه داد: هر کس که مصائب ما را یاد آورد و یازدها را از ما یاد می شود و اشک از دیدگانش سرازیر گردد، هر چند اندک باشد، خداوند گناهانش را ببامزد» (همان، ج ۱۰، ص ۳۹۲).

«مقام معظم رهبری» همچنین در بیان اهمیت عزاداری و مداحی حماسه عاشورا، فرمودند: «امروز حسین بن علی (ع) می تواند دنیا را نجات بدهد، به شرط آنکه چهره او را با تحریف مغشوش نکنند. نگذارید مفاهیم تحریف آمیز، کارهای تحریف آمیز و غلط، چشم ها و دل ها را از چهره مبارک و منور حسین بن علی (ع) منصرف کند؛ با تحریف بایستی مقابله کنید» (خامنه ای، ۱۳۸۳).

● مداحان و تبلیغ معارف اهل بیت علیهم السلام

یکی از بزرگترین هدف مداح در پرداختن به امر مداحی، تبیین، تبلیغ، ترویج و زنده نگه داشتن معارف اهل بیت (ع) در جامعه است. بر این اساس، در موفقیت تبلیغ چندین عنصر نقش اساسی دارد، از جمله: ۱- عنصر پیام و جاذبیت آن ۲- عنصر پیام آور و ویژگیهای جذاب او ۳- ابزار پیام رسانی ۴- شیوه ابلاغ پیام. بحث جامع در زمینه تبلیغ و عوامل موفقیت در آن در گرو بررسی چهار موضوع فوق است. لکن در اینجا با الهام از سیره امامان تنها به بحث در مورد عنصر چهارم (شیوه ابلاغ پیام) پرداخته می شود. بر این اساس، به اختصار سه روش «تبلیغ عملی»، «بر خورد مؤدبانه» و «استفاده از ابزارهای متعدد»، پیرامون بهترین شیوه ابلاغ پیام، با بهره گیری از سیره پیامبر (ص) و امامان (ع) بحث می شود:

۱- تبلیغ عملی

مؤثرترین روش امامان در عرصه تبلیغ، تبلیغ عملی بود. یعنی خود تجسم عالی ارزشهای انسانی که همان ارزشهای قرآنی است بودند. قرآن کریم آنان را که مردم را به خوبی دعوت می کنند اما خود عامل به آن نیستند مورد نکوهش قرار می دهد: «تا مرون الناس بالبر و تنسون انفسکم و اتمم تتلون الكتاب افلا تعقلون^۱؛ آیا مردم را به نیکی دعوت می کنید و آنها را دعوت به ایمان به پیامبری می کنید که صفات او آشکارا در تورات آمده اما خودتان

۱ - سوره بقره، آیه ۴۴.

را فراموش می نمائید با اینکه شما خودتان کتاب آسمانی را می خوانید، آیا هیچ فکر نمی کنید.»

«یا ایها الذین آمنوا لم تقولون مالا تفعلون کبر مقتا عند الله ان تقولوا مالا تفعلون؛ ای کسانی که ایمان آورده اید چرا چیزی را که انجام نمی دهید به مردم می گوئید در نزد خداوند مبغوض و گناه بزرگ است که کاری را که خود انجام نمی دهید به دیگران بگوئید.»

بیشترین سفارش امامان «در عرصه تبلیغ»، دعوت به تبلیغ عملی بوده است. حضرت امام علی (ع) فرمود: «من نصب نفسه للناس اماما فليبدأ بتعليم نفسه قبل تعليم غيره وليكن تأديبه بسيرته قبل تأديبه بلسانه و معلم بنفسه و مؤدبها حق بالا جلال من معلم الناس و مؤدبهم (دشتی، ۱۳۸۵، حکمت ۷۳)؛ هر کس خویش را پیشوای دیگران قرار دهد اصلاح خویش را بر اصلاح دیگران مقدم بدارد و پیش از آنکه مردم را با زبان خود تبلیغ کند با سیرت و رفتار خود دعوت کند و کسی که معلم و ادب کننده خویشان است به احترام سزاوارتر است از کسی که معلم و مربی مردم است.»

در روایتی از حضرت امام صادق (ع) رسیده است: «کونوا دعاة الناس باعمالکم و لا تکنونوا دعاة الناس بالسننکم (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵، ص ۱۹۸)؛ مردم را با عمل خود به نیکی ها دعوت کنید نه با زبان خود». تأثیر عمیق «دعوت عملی» از اینجا سرچشمه می گیرد که هر گاه شنونده بداند گوینده از صمیم جان سخن می گوید و به گفته خودش صددرد ایمان دارد گوش جان خود را بروی سخنانش می گشاید و سخن کز دل برآید لاجرم بر دل نشیند.

حضرت امیر مؤمنان امام علی (ع) فرمود: «انّ الوعظ الذی لایمّجّه سمع ولا یعد له نفع ماسکت عنه لسان القول و نطق به لسان الفعل (تمیمی آمدی، ۱۴۰۷، حکمت ۳۵۳۸)؛ براستی آن پندی که بر هیچ گوشی سنگینی نمی کند و هیچ نفعی با آن برابری نمی نماید آن است که زبان از گفتار خاموش و به آن زبان کردار گویا باشد.»

بدون تردید از عوامل عمده موفقیت پیامبر (ص) و امامان (ع) در نشر مکتب رفتار عملی آنها بوده است. بر این اساس مداحان اهل بیت (ع) هم باید در عرصه عمل به مکتب و معارف ائمه معصومین پیشقدم باشند تا گفتارشان در دلهای شنوندگان تأثیر گذار باشد.

۲- برخورد مؤدبانه

ادب و آوازه ای است عربی به معنای خواندن و به همین جهت، عرب به کسی که مردم را برای اطعام دعوت می کند «آدب» گوید. ابن منظور می گوید: «در اصل «آدب» دعا و خواندن است و بدان لحاظ ادب گفته شده که مردم را به سوی خوبی ها می خواند و از بدی ها نهی

می‌کند» (ابن منظور، ۱۴۰۸ق، ج ۴، ص ۱۹۲). علامه دهخدا در تعریف ادب می‌گوید: «ادب عبارت است از هر ریاضت ستوده که به واسطه آن انسان به فضیلتی آراسته می‌گردد» (دهخدا، ۱۳۸۲) و مرحوم علامه طباطبائی معتقد است «ادب، ظرافت در عمل است» (طباطبائی، ۱۳۶۲، ج ۶، ص ۲۷۳).

بنا به آیات قرآن کریم، یکی از علل اصلی مؤثر واقع شدن تبلیغ پیامبر اکرم (ص)، خوش اخلاقی آن حضرت بوده است. قرآن کریم در مورد اخلاق پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ»؛ و تو دارای اخلاق بسیار نیکو و والا ای هستی.

از روایات نورانی ائمه (ع) معلوم می‌شود که: «ادب نیکو سبب تزکی اخلاق می‌شود و هر که دلداد ادب باشد، بدی‌هایش کم شود» (تمیمی آمدی، ۱۴۷۰ق، حدیث ۵۵۲۰ و ۸۲۷۱). ادب باعث رسیدن انسان‌ها به کمال می‌شود (همان، حدیث ۹۹۸) و موجب سامان یافتن آدمی و قوام و استواریش در امور می‌گردد (همان، حدیث ۶۳۳۵).

امام صادق (ع) فرمود: «خمس من لم تکن فیه لم یکن فیه کثیر مستمتع قیل و ماهن یابن رسول الله قال الدین و العقل و الحیاء و حسن الخلق (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۷۲، ص ۷۳)؛ پنج چیز است که اگر در کسی نباشد فایده زیادی نخواهد داشت پرسیده شد اینها چیست؟ حضرت فرمود: دین، عقل، حیا، خوش خوئی و ادب نیکو. «امیر مؤمنان علی (ع) «ادب» را کمال مرد بر شمرده و فرموده است: «الادب کمال الرجل (تمیمی آمدی، ۱۴۰۷ق، ص ۲۴۷)؛

گرچه ادب در این روایات معنای عامی دارد ولی بدون تردید یکی از زیر مجموعه‌های این واژه همان است که ما نامش را رعایت ادب و احترام می‌گذاریم. نبی گرامی اسلام (ص) فرمود: «من کان آمراً بمعروف فلیکن امر ذلک بمعروف» (محمدی ری شهری، ۱۳۸۶، ص ۱۳۲)؛ آن کس که آمر به معروف است باید این کار را با شیوه‌ای معروف (مؤدبانه) صورت دهد، نیز حضرت فرمود: «ایاک ان... تتکلم فی غیر ادب» (دیلمی، ۱۴۰۸ق، ص ۲۷۳)؛ مبادا که... بی ادبانه سخن بگوئی.

حضرت مولی علی (ع) فرمود: «ایاک و ما یستهجن من الکلام، فانه یحبس علیک اللثام و ینفر عنک الکرام (تمیمی آمدی، ۱۴۰۷ق، حکمت ۲۷۲۲)؛ از سخن غیر مؤدبانه و زشت بپرهیز که این سبب می‌شود آدمهای پست اطرافت بمانند و آدمهای با شخصیت از اطرافت پراکنده گردند.»

با این وصف، رعایت ادب و احترام توسط مداحان در جامعه، می‌تواند از عوامل مهم در تأثیر گذاری مداحی آن و جذب ده‌های مشتاق به ساحت اهل بیت (ع) باشد.

۳- استفاده از ابزارهای متعدد

یکی دیگر از شیوه‌هایی که مداحان در تبلیغ معارف اهل بیت (ع)، می‌توانند از آن بهره بگیرند، استفاده از ابزارهای متعدد در تبلیغ، نظیر؛ بهره‌گیری از آیات قرآن کریم، استفاده از احادیث معتبر و اشعار نغز و پرمایه در باب ائمه معصومین (ع) است. یکی از کارهای شایسته‌ای که در سالهای اخیر در مجالس نمود بیشتری پیدا کرده است، شرکت شاعران در مراسم مداحی و خواندن اشعار به زبان خود شعرادر اینگونه مجالس است.

امامان (ع) برای دعوت مردم به خدا از همه ابزارهای مفید و جذاب بهره‌می‌گرفتند گاه موعظه داشتند، گاه خطابه می‌خواندند و گاه شعر می‌سرودند (ابن شهر آشوب، ۱۴۱۲ق، ج ۴، ص ۱۹) و شاعران متعهد را مورد تشویق قرار می‌دادند. تشویق شاعران متعهد در سیره امامان به معنای استفاده از هنر در تبلیغ دین است پیامبر اکرم (ص) به شاعران متعهد بهاء می‌داد و آنان را تشویق می‌کرد که شعر مذهبی بسرایند و در مورد اشعاری این چنین فرمود: «والذی نفس محمد بیده فکانها تنهضونهم بالنیل (ابن احمد، ۱۴۱۸ق، ج ۳، ص ۴۶۰)؛ به آن کسی که جان محمد (ص) در دست قدرت اوست، با این اشعار گوئی تیر به سوی آنان پرتاب می‌کنید.»

در مورد یکی از شعرای این چنین فرمود: «اهجو فان جبرئیل معک» (همان، ج ۳، ص ۴۶۰)؛ آنها را هجو کن که جبرئیل با توست.

پیامبر اکرم (ص) شعر شاعران متعهد را جهاد با زبان نامیده است به هنگامی که آیات آخر سوره شعراء که حاوی نکوهش شاعران غیر متعهد است نازل شد.

کعب بن مالک (شاعر باایمانی که در تقویت اسلام شعر می‌سرود) از پیامبر (ص) پرسید: یا رسول الله (ص) درباره شعر این آیات مذمت آمیز نازل شده چه کنم؟ حضرت فرمود: «آن المؤمن یجاهد بنفسه و سیفه و لسانه» (قرطبی، ۱۳۷۴، ج ۷، ص ۴۸۶۹) همانا مؤمن با جان و شمشیر و زبانش در راه خدا جهاد می‌کند. یعنی شعر تو مشمول آن نکوهشها نیست کار تو جهاد با زبان است.

امامان به شاعران متعهد عنایتی ویژه داشتند، بر این اساس شاعران از دور و نزدیک به سوی آنان می‌شتافتند و مورد اکرام و ویژه امامان قرار گرفته و از این بزرگواران صله مناسبی دریافت می‌کردند به شعرشان گوش فرامی‌دادند و صرف وقت می‌کردند تا جائی که خواندن و شنیدن اینگونه اشعار از بهترین عبادات به شمار می‌آمد و در اوقات و امکانه متبرک بدان می‌پرداختند.

«کمیت بن زید اسدی (از شعرای متعهد و مکتبی پیر و اهل بیت (در ایام تشریق در منی نزد امام صادق (ع) آمد و عرض کرد فدایت شوم شعری بخوانم امام (ع) فرمود: روز بزرگی

است این روزها (کنایه از این که برای خواندن و شنیدن شعر مناسب نیست) کمیت عرض کرد آنچه می خواهم بخوانم درباره شماست (انها فیکم) یعنی شعر متعهد است چون امام این سخن کمیت را شنید کسی فرستاد تا همه نزدیکان و آشنایانی که در منی بودند گرد آمدند و چون گرد آمدند به کمیت اسدی فرمود: بخوان کمیت قصیده لامیه خویش را خواند امام او را دعا کرد و فرمود: «اللهم اغفر للکمیت ما قدم و آخر و ما اسر و اعلن و اعطه حتی یرضی؛ خدایا تمام گناهان گذشته و آینده، گناهان پنهان و آشکار کمیت را ببخش و آنقدر به او عنایت کن تا راضی گردد، سپس حضرت ۱۰۰۰ دینار و جامه ای به او صلہ داد او گفت به خدا قسم شما را به خاطر دنیا نیست که دوست می دارم، اگر دنبال پول بودم سراغ دیگری می رفتم که پولدارند ولیکن من شما را بخاطر آخرت دوست دارم فقط جامه راکه به بدن شما تماس حاصل کرده می پذیرم چون متبرک است اما پول را نمی پذیرم» (امینی، ۱۴۰۳ق، ج ۲، صص ۲۸۲ و ۲۸۳).

تجلیل و تکریم امامان از شاعران متعهد فراوان است که نقل همه آنها در این مقاله سخن را به درازا می کشاند خوشبختانه کتابها و مقالات ارزشمندی در این عرصه تدوین شده است که پژوهشگران می توانند به آنها مراجعه کنند (همان، صص ۱۳-۴۹). آنچه در این عرصه گفتنی است آن است که مداحان گرانقدر با تلفیق ابزارهای متعددی نظیر: استفاده از آیات قرآن کریم، احادیث و روایات معتبر و اشعار پر بار و شایسته می توانند در نشر پیام مکتب ائمه اطهار (ع)، هنر متعهد را در خدمت مکتب به کار گیرند. در دهه های اخیر، آسیب هایی چند، مجالس و مراسم مداحی را تهدید کرده است. شناسایی و اتخاذ راهکارهایی در غلبه بر آسیب ها از ضروریات این مراسم تأثیر گزار است. بنابراین، در ادامه مقاله به بررسی برخی از آسیب های تهدید کننده مداحی و نیز بیان برخی از راهکارهایی در غلبه بر موانع و آسیب ها پرداخته می شود.

● آسیب های مداحی اهل بیت (ع) و دیدگاه اندیشمندان

در گذشته مداحان، مضامین و محتواهای عالی و بلند را در قالب اشعار و نوحه ها و سبکهای مناسب در بر زبان جاری می ساختند و تمام هنر مداح در این بود که آن مطالب را با تأثیر گذارترین و عمیق ترین شکل ممکن به مخاطب تحویل دهند. اما با گذشت زمان مداحی های از مسیر صحیح خود منحرف شده و توسط بعضی از مداحان کم تجربه و نوپا به بیراهه می رود.

در گذشته بین جامعه مداحان بعضی سنتهای پسندیده رواج داشت، از جمله؛ خواندن قصاید پندآموز و یا خواندن متن یک روایت همراه با ترجمه و توضیح مختصر که برای

آماده تر شدن دلها و ایجاد آگاهی در مستمع، بسیار مفید بود. اما امروز این امر چندان مورد توجه مداحان قرار نمی گیرد.

از بررسی کلی دیدگاه متفکرین و اندیشمندان معاصر، حاصل می شود که آسیب ها و تحریف های مداحی متعدد هستند. برخی از مهمترین این آسیب ها عبارتند از: بیان مطالب دروغ، اغراق در توصیف وقایع، نگرش تک بعدی و تک محوری، کاربرد الفاظ توهین آمیز و بدعت ها و خرافات. در ذیل این آسیب ها با مقایسه و تطبیق دیدگاههای مختلف مورد بررسی و تحلیل قرار می گیرد.

۱- بیان مطالب دروغ

از آسیب های مداحی، استفاده و بیان مطالب دروغ توسط مداح است. بعضی از مداحان و شاعران مدیحه سرادانسته یا ندانسته، با نقل مطالب نادرست و دروغ پردازی باعث انحراف فکری مردم نسبت به ائمه اطهار (ع) می شوند.

در اغلب موارد، آشنا نبودن نوحه خوان با تاریخ های معتبر و مشهور، باعث می شود در خواندن نوحه و روضه به ذکر وقایع و حوادث دروغ و بی پایه روی بیاورد و چه بسا با همین کار مجلس عزاداری ائمه اطهار (ع) را نیز با دروغ پردازی غرق در ماتم و اشک نماید. آهنگ ها و نوحه هایی که می توان گفت هیچگونه نسبت و یاقرباتی با فرهنگ اصیل اهل بیت (ع) و مجالس عزاداری آنان ندارد.

بسیاری از مطالب بی اساس و دروغ که موجب وهن اهل بیت (ع) است و متأسفانه به عنوان مرثیه مطرح می گردد، ریشه در منابع غیر معتبر دارد و از این رو منبع شناسی در کنار اخلاص، نخستین شرط ذاکران و مرثیه سرایان راستین ائمه معصومین (ع) است و کسانی که فاقد این شرط باشند، شایستگی برای ذکر مصیبت اهل بیت (ع) را ندارد.

شخصی در شهر کرمانشاه خدمت عالم کامل جامع فریدی، آقا محمدعلی صاحب مقام و غیره - قدس سره - رسید و عرض کرد: در خواب می بینم به دندان خود گوشت بدن مبارک حضرت سید الشهداء (ع) را می کنم! آقا او را نمی شناخت، سر به زیر انداخت و متفکر شد، پس به او فرمود: شاید روضه خوانی می کنی؟! عرض کرد: بلی. فرمود: یا ترک کن یا از کتب معتبره نقل کن (نوری طبرسی، ۱۳۸۴، صص ۲۵۳ و ۲۵۴).

بر همین اساس، «شهید مطهری» با عده ای که توجیه می کنند: «چون هدف مقدس است پس در مداحی اهل بیت (ع) جهت تأثیر گذاری بیشتر از دروغ استفاده شود»، مخالف است. بنا به نظر شهید مطهری، این موضوع، دردی است که صد سال قبل مرحوم محدث نوری در «کتاب لؤلؤ و مرجان» از آن نالیده و به نحو مبسوط در نکوهش دروغ و

دروغگویی در عزاها سخن گفته و نمونه هایی هم آورده است. ایشان درباره این کتاب می گویند: «من خیال نمی کنم در هیچ کتابی درباره دروغ به اندازه ای که در این کتاب بحث شده، بحث شده باشد. چنین کتابی شاید در دنیا وجود نداشته باشد» (مطهری، ۱۳۸۰، ص ۱۰۴).

یادآوری مظلومیت‌های ائمه اطهار (ع)، به تنهایی کافی است تا مستمعان را بگریاند و دیگر نیازی به دروغ پردازی یا نقل حرف‌های بی پایه و اساس در ذکر مصیبت و مرثیه خوانی نیست. در بیان عظمت مظلومیت ائمه اطهار (ع) بخصوص امام حسین (ع)، همین بس که امام سجاد (ع) بیست سال به یاد عاشورا گریست و فرمود: «انی لم اذکر مصرع بنی فاطمة إلا خنقننی لذلک عبرة» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۴۵، ص ۱۰۹)؛ یاد شهادت فرزندان فاطمه چشمانم را پر از اشک می کند.

۲- اغراق در وصف

آسیب دیگر در عرصه ی مداحی، بیان مسائل غلوآمیز در مجالس و عزاداری هاست. اغراق و غلو از آفات جریان های مذهبی است. غلو در لغت به معنای زیادت و بلند شدن است. در لسان العرب غلو چنین معنا شده است: «غلو تجاوز کردن از حد و اندازه و یا خارج شدن از حد اعتدال است» (ابن منظور، ۱۴۰۸، ج ۶، ص ۳۲۹) و گفته شده غلو بلند شدن و تجاوز از حد و اندازه در هر چیز را گویند.

غلو در اصطلاح شرع به معنای افراط در دین است و آن تجاوز از حد و وحی به سوی هوا و هوس و سلیقه های مختلف است؛ مانند این که پیامبران و امامان را خدا بدانند؛ مثل نصاری که به پیامبران و بزرگان خود مقام الوهیت قایل شدند.

مصدق بارز غلو در دین اسلام که اگر بدون قرینه به کار رود بر آن صدق می شود، غلو کسانی است که به الوهیت ائمه (ع) به ویژه امام علی (ع) اعتقاد دارند.

مسئله «غلو» درباره پیشوایان یکی از مهم ترین سرچشمه های انحراف در ادیان آسمانی بوده است. غلو همواره یک عیب بزرگ را به همراه دارد و آن ویران نمودن اساس دین، یعنی خداپرستی و توحید است، به همین دلیل اسلام در باره غلات سخت گیری شدیدی کرده تا جایی که در کتب «عقائد» و «فقه» غلات از بدترین کفار معرفی شده اند.

(مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۲۵، ص ۲۶۵).

غلو در دین به مثابه انکار دین است؛ زیرا زیان غلو کمتر از زیان انکار و نقض دین نیست. گاه غلو در دین سبب می شود که بسیاری از دین برگردند؛ زیرا فطرت پاک آنان الودگی ها و خلط های غلو را نمی پذیرد. آن گاه به همراه رد و انکار آن الودگی ها اصل

دین هم مورد ردّ و انکار واقع می‌شود؛ مثلاً غلوّ مسیحیان در حق عیسی سبب گریختن فرهیختگان و مردم با فرهنگ از دین مسیح و انکار رسالت گردید؛ زیرا آنان به فطرت صاف خود دریافته بودند که ایمان به الوهیت بشری از سخافت برخوردار است؛ از این رو کفر را بر این سخافت ترجیح دادند و خود را به رنج نیفکندند تا مگر خرافات را از حقیقت دین جدا سازند.

بر این اساس، نباید مسایلی بر زبان مداحان جاری شود که بوی غلو می‌دهد. امیرالمؤمنین علی (ع) فرمودند: «هَلَكَ فِي رَجُلَانِ، مُحَبَّبٌ غَالٍ وَمُبْغِضٌ حَالٍ»؛ «دو گروه درباره ما هلاک شدند، آنها که غلو می‌کنند و ما را برتر از مقامان معرفی می‌کنند و همچون خداوند می‌ستایند و دشمنانی که (العیاذ بالله) به ما لعن می‌کنند» (دشتی، ۱۳۸۵).

«شهید مطهری» می‌گوید: «در بشر یک حس قهرمان پرستی هست که در اثر آن، درباره قهرمان‌های ملی و قهرمان‌های دینی افسانه می‌سازد... قسمتی از تحریفات که در حادثه کربلا صورت گرفته، معلول حس اسطوره‌سازی است. اروپایی‌ها می‌گویند در تاریخ مشرق زمین، مبالغه‌ها و اغراق‌ها زیاد است و راست هم می‌گویند» (مطهری، ۱۳۸۱، ص ۱۰۴).

کاربرد اغراق، مبالغه‌گویی و شخصیت‌سازی در خصوص بزرگانی همچون امام حسین (ع) و سایر امامان نه تنها چیزی بر عظمت آن شخصیت‌ها نمی‌افزاید؛ بلکه با این کار جریان تحریف را با دست خود وارد این واقعیت‌ها می‌کنیم. شهید مطهری با درمندی می‌گوید: «این حس اسطوره‌سازی خیلی کارها کرده است. ما نباید یک سند مقدس را در اختیار افسانه‌سازها قرار دهیم... [به عنوان مثال] ما نباید در تاریخ حادثه عاشورا؛ حادثه‌ای که ما دستور داریم هر سال آن را به صورت یک مکتب زنده بداریم، این همه افسانه وارد شود (همان).

«علامه امینی» در کتاب الغدیر (۱۴۰۳ق) در خصوص تأثیر واقعه عاشورا در شعر و ادبیات می‌گوید: «وقتی يك واقعه تاریخی مهم تلقی می‌شود و حتی ارزش اعتقادی و قرآنی پیدا می‌کند، بی‌گمان شاعران و ادیبان تحت تأثیر این واقعه قرار می‌گیرند و سعی می‌کنند آن را به صورت‌های مختلف به جهانیان عرضه کنند. شعر عاشورایی و واقعه عاشورا هم حقیقتی جز این ندارد.

۳- نگرش تک بعدی و تک محوری

ائمه اطهار علیهم السلام انسان‌های کاملی بودند که از جانب خداوند، بعد از نبوت ختمی مرتبت، حضرت محمد (ص) سگان هدایت بشریت را به عهده گرفتند. ایشان از هر جهت

که مورد بحث قرار گیرد شاخص و کامل بودند به گونه ای که الگوی کامل اخلاقی برای غیر مسلمانان نیز قرار گرفته اند.

ائمه اطهار(ع) به عنوان ثقل اصغر با ثقل اکبر پیوندی تفکیک ناپذیر داشته و اهتمام و وصف ناپذیری نسبت به کتاب خدا از خود نشان داده اند؛ به گونه ای که می توان هر يك از رفتار و گفتار آنها را تجلی آیه ای از آیات خدا دانست. آنان نه تنها خود عاملان و حاملان حقیقی قرآن کریم بوده اند، بلکه فرامین لازم را به منظور انس و پیوند مسلمانان با کتاب خدا صادر فرموده اند.

شناخت ائمه اطهار(ع) و حقیقت مقام ملکوتی شان نه تنها برای هیچ صاحب اندیشه و متفکر تیز پروازی مقدور نیست، بلکه قوه وهم و تخیل شان نیز از تصور افق و کرانه های آنان عاجز است.

یکی از آسیب ها در حوضه مداحی عبارتست از: طرح یک جانبه سیمای پیامبر(ص) و ائمه معصومین(ع)، در مجالس عزا و شادی اهل بیت(ع) و مطرح کردن تنها جنبه قداست و ملکوتی امامان و بس. با توجه به اینکه پیامبر و امامان دو جنبه دارند: یکی «جنبه ملکوتی» که در این نگاه معصوم اند، علم غیب دارند، ولایت تکوینی دارند و... و دیگری «جنبه ملکی» و زمینی «قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ» ما باید در مجالس اهل بیت هر دو بعد را مطرح کنیم و بر بعد دوم تاکید بیشتری داشته باشیم؛ آنها الگوی زندگی اند، باید جنبه های الگویی زندگی اهل بیت مطرح شود. اینست که سازنده است؛ در مناقب اهل بیت از انس آنها با خداوند، ارتباط صمیمی با مردم، گره گشایی از کار مردم، زهد، شجاعت و... و دهها بعد دیگر گفته شود(خاتمی، ۱۳۸۴).

«رهبر معظم انقلاب» می فرمایند: «چون به آنها - حضرات معصومین(ع) - دسترسی نداریم، آنها را نمی فهمیم و درک نمی کنیم، گاهی تعبیراتی گفته می شود که خیلی هم دقیق نیست... چون می خواهند تکریم و تعظیم کنند، اما واقعیت مطلب در ذهن کوچک ما نمی گنجد... چیز دیگری که بنده اطلاع پیدا کردم، استفاده از مدح ها و تمجیدهای بی معناست که گاهی هم مضراست. فرض کنید راجع به حضرت ابوالفضل(ع) صحبت می شود، بنامی کنند از چشم و ابروی آن بزرگوار تعریف کردن؛ مثلاً «قربون چشمت بشم!» مگر چشم قشنگ در دنیا کم است؟ مگر ارزش ابوالفضل(ع) به چشم های قشنگش بوده؟... اینها سطح معارف دینی ما را پایین می آورد. معارف شیعه در اوج اعتلاست... ارزش ابوالفضل العباس(ع) به جهاد، فداکاری، اخلاص و معرفت اوست؛ به صبر و استقامت اوست نه در قدرشیدش یا بازوی پیچیده اش. قدرشید که خیلی در دنیا هست. اینها که در معیار

معنوی ارزش نیست... این که ما همه اش بیایم روی ابروی کمانی و بینی قلمی و چشم خمار این بزرگواران تکیه کنیم، این که مدح نشد. در مواردی ضرر هم دارد... این کار خوب نیست» (دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۶).

آیا اینها وصف فضائل اهل بیت است؟ آیا چشم‌های زیبا داشتن ارزش است یا خلوص، فداکاریها و از جان گذشتگی‌ها؟ و....

با این توضیح می‌توان گفت که در بیان مقام و عظمت امامان بزرگوار و شهدای عاشورای حسینی، در مجالس عزاداری باید هم مقامات معنوی، عرفانی و ملکوتی امامان بیان شود و هم مقامات زمینی و ملکی آنان.

۴- بیان مطالب ذلت آمیز

یکی دیگر از آسیب‌ها، آفت ذلت و خواری است که متأسفانه در برخی از مداحی‌ها نسبت به اهل بیت (ع) ترویج یافته است. واضح است که ذلت و خواری در زندگی اهل بیت جایی به خود نداشته است و در کلام گهربار ائمه اطهار (ع) نیز هیچ‌گونه سخنان ذلت‌باری را نمی‌توان پیدا کرد. با این حال، بعضی از مداحان با دست‌مایه قرار دادن این آسیب به سرودن نوحه‌هایی می‌پردازند که در آن به شخصیت ائمه بزرگوار هم‌چون؛ امام حسین (ع) و یارانش ناخودآگاه توهین می‌شود. بایستی خاطر نشان ساخت که سیدالشهداء (ع) در زمان خود مظلوم واقع شد، اما مظلومیتی که در تحقق يك آرمان دینی بود، نه اینکه مظلومیتی ذلت‌بار باشد، ولی متأسفانه بعضی از شعرای کج‌اندیش به گونه‌ای کلام خود را بیان می‌کنند که امام حسین (ع) و یارانش در حادثه‌ی کربلا مورد ذلت و خواری قرار گرفتند.

بر اساس دیدگاه و بررسی‌های «خاتمی» (۱۳۸۴)، طرح مطالب ذلت‌آمیز، با تعبیرهایی؛ همچون: «زینب مضطر»، «امام زین العابدین بیمار» و... از ساحت مقدس اهل بیت (ع) به دور است. که: «وَاللَّهِ الْعِزَّةُ لِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ^۱»؛ حسینی که نه تنها خودش نماد عزت است حتی به بازماندگان خویش هم تأکید بر حفظ عزت دارد: «يَا اخْتِ اِنِّي اُقْسَمْتُ عَلَيْكَ فَاَبْرئِ قِسْمِي لَا تَشْقِي عَلَيَّ حَبِيْبًا وَلَا تَحْمَسِي عَلَيَّ وَجْهًا وَلَا تَدْعِي عَلَيَّ بِالْوَيْلِ وَالتُّبُوْرِ اِذَا اَنَا هَلَكْتُ» (طبری، ۱۳۸۷، ج ۴، صص ۳۱۸ و ۳۱۹)؛ «خواهرم تو را قسم می‌دهم که پس از من گریبان‌چاک‌مزن، سیلی‌بر‌صورت‌مزن، و بر من واژه‌های وای و نابودی را به کار مبر». آن وقت با این همه تأکید کسی بیاید بگوید: پس از آن که عبیدالله بن زیاد عمر بن سعد را به سوی امام حسین (ع) فرستاد تا با آن حضرت بجنگد (چون آن‌بوه

۱- سوره ی منافقون، آیه ی ۸.

سپاهیان عمر بن سعد را دید و فهمید که با یاران اندکش توان مقابله با آنها را ندارد) به عمر بن سعد گفت یکی از سه پیشنهاد مرا بپذیر:

(۱) رهایم کن از همان راهی که آمدم برگردم!

(۲) یا بگذار بروم به مرز و سرحدات ترک و با آنها بجنگم!

(۳) و یا مرا پیش یزید بفرست تا دستم را در دست او بگذارم و با او بیعت کنم تا او خود در باره من حکم کند!

چنین مطالبی قطعاً دروغ و ذلت است، و با ساحت مقدس سیدالشهدا (ع) سازگاری ندارد.

۵- بدعت در مداحی واقعه عاشورا

بدعت در لغت به معنای کار نو و بی سابقه است و معمولاً به کاری سابقه ای گفته می شود که بیانگر نوعی حسن و کمال در فاعل باشد.

بدعت در مورد ائمه اطهار (ع)، از کارهای منفور و نکوهیده می باشد. «والبدعة فی المذهب: إیراد قول لم یستن قائلها و فاعلها فیه بصاحب الشریعة و أمثالها المتقدّمة و أصولها المتقنة» (راغب اصفهانی، ۱۴۰۴ ق، ص ۳۹).

بدعت در دین، گفتار و کرداری است که به صاحب شریعت مستند نباشد و از موارد مشابه و اصول محکم شریعت استفاده نشده باشد.

امام باقر و امام صادق علیه السلام فرمودند: «كُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ سَبِيلُهَا إِلَى النَّارِ» (کلینی، ۱۳۸۲، ج ۱، ص ۷۲)؛ هر بدعتی گمراهی و هر گمراهی راهش بسوی دوزخ است.

رسول خدا (ص) فرمود: «إِذَا ظَهَرَتِ الْبِدْعُ فِي أُمَّتِي فَلْيُظْهِرِ الْعَالِمُ عِلْمَهُ فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ» (همان، ص ۷۰)؛ زمانی که بدعت ها هویدا گشت بر عالم است که علم خویش را آشکار کند، هر که نکند از رحمت خدا خدابه دور است.

یک انحراف در مورد مداحی واقعه عاشورا این است که واقعه عاشورا از حماسه به مرثیه تبدیل شد و انحراف دیگر اینکه؛ عاشورای مرثیه نیز به خرافات آلوده گردید. تنزل حماسه عاشورا به مصیبت، یک عیب است و داخل شدن خرافات، تحریفات و بدعت در آن عیبی دیگر (اسفندیاری، ۱۳۸۴، ص ۱۱۵).

امیرالمومنین (ع) پیرامون علل شکل گیری جریان بدعت گذاری در دین می فرماید: «وَ مَا أَحَدَّثَتْ بَدْعَةً إِلَّا تَرَكَ بِهَا سُنَّةً فَاتَّقُوا الْبِدْعَ وَ الزُّمُومِ الْمُهْبَعِ أَنْ عَوَازِمَ الْأُمُورِ أَفْضَلُهَا وَ إِنْ مُحَدَّثَتْهَا شَرَّارُهَا»؛ «هیچ بدعتی در دین ایجاد نمی شود مگر آنکه سنتی ترک گردد. پس از

بدعت‌ها پرهیزید و در راه راست و جاده آشکار حق باشید. نیکوترین کارها، سنتی است که سالیانی بر آن گذشته و درستی آن ثابت شده باشد و بدترین کارها آن است که تازه پیدا شده و آینده آن روشن نیست» (دشتی، ۱۳۸۵، خطبه ۱۴۵).

موارد ذیل می‌تواند از نتایج و پیامدهای شکل‌گیری جریان بدعت‌گذاری در جامعه باشد:

الف - تضعیف مبانی اعتقادی و باورهای دینی در جامعه؛

ب - شکستن حریم حرمت اولیا و رهبران دینی از رهگذر طرح اکاذیب تا حدی که مردم در امر واقعیت توسط به‌اولیای الهی و معصومین (ع) دچار شک و تردید شوند؛

ج - مقابله با مذهب راستین تشیع به عنوان مکتب‌عاری از اوهام خرافات و تعصب‌ها و خشونت‌ها؛ (به نقل از پایگاه اطلاع‌رسانی باشگاه اندیشه، ۱۳۸۷).

بنابراین، مداحان اهل بیت (ع)، جهت حفظ حرمت ائمه معصومین (ع)، از بدعت‌پرهیز کنند و معارف اهل بیت (ع) را صادقانه و خالصانه و به دور از اوهام، خرافات و بدعت‌ها بیان کنند.

● علل پدید آمدن آسیب‌ها در مداحی

وجود تحریف و آسیب‌ها در هر پدیده اجتماعی، معلول علت‌هایی در درون آن جامعه هستند که «شناخت درست آن‌ها»، نخستین و شاید مهم‌ترین گام برای برخورد مناسب با آن باشد. از این رو، در قدم اول باید به شناسایی ریشه‌ها و عوامل ایجاد و گسترش تحریف و آسیب‌های مورد بحث پرداخته شود.

بزرگ‌ترین مشکل در فعالیت‌های فرهنگی و دینی عدم آسیب‌شناسی است. عوامل مختلفی در وارد شدن آسیب‌ها در مداحی می‌توانند دخیل باشند. در ذیل به تعدادی از آنها اشاره می‌شود:

۱) نداشتن علم و دانش کافی: اگر مداحان و مستمعان از دانش و معرفت کافی در خصوص دین و مقاتل ائمه اطهار علیهم السلام برخوردار نباشند، سبب ورود تحریفات به این مجالس می‌شوند.

۲) عدم استناد به منابع معتبر: یکی دیگر از راه‌های ورود آسیب در مداحی عدم استناد به منابع معتبر و مطمئن توسط مداحان اهل بیت (ع) است. مداحان، باید در جهت‌گزینش شعرهای معتبر، پر معنی، زیبا و بدیع، مطالعه مقتلهای معتبر و منابع تاریخی، اشعار و مطالب اخلاقی، فکری و عقیدتی، آموزش‌های لازم را ببینند و از مبالغه و گفتن حرفهای اغراق‌آمیز و غیر قابل قبول، پرهیز کنند.

۳) فرقه‌ها و گروه‌های فعال: از دیگر عوامل مؤثر در این زمینه گروه‌های مختلف فعال در زمینه مداحی است. «حسینی بوشهری^۱» با بیان آسیب‌های موجود در مراسم مذهبی اظهار داشت: آسیب‌شناسی دینی به معنای شناخت آفات و خطراتی است که دین را تهدید می‌کند؛ این خطرات از جانب سه گروه ایجاد می‌شود؛ گروه اول کسانی هستند که با برنامه‌ریزی دقیق و با سابقه دشمنی نسبت اسلام و تشیع و قصد ایجاد آفات در دین را دارند؛ گروه دوم افرادی هستند که از روی ناآگاهی به دین ضربه می‌زنند و گروه سوم کسانی هستند که آگاهانه در برابر این آسیب‌ها سکوت می‌کنند. بر اساس دیدگاه «شهید مطهری» (۱۳۸۰)، عوامل تحریف و آسیب‌ها به طور کلی سه قسم است:

۱. عامل عداوت و غرض که از سوی دشمنان صورت می‌گیرد؛

۲. عامل اسطوره‌سازی که یک حس اصیل در بشر است؛

۳. عامل دوستی و تمایل که از سوی نزدیکان و دوستان صورت می‌پذیرد.

باید در این عرصه جانب اعتدال را گرفت. در برپایی عزای حسینی و اهل بیت (ع) تاکید داشته باشیم، از خطبا و مداحان مخلص تجلیل و تکریم کنیم، در عین حال رسالت و روشننگری خود را در عرصه عزاداری‌ها همانند دیگر عرصه‌ها داشته باشیم. بنابراین اگر در این مجلس عظیم سخن از آسیب‌ها داریم، هرگز در صدد تخریب عزاداری‌ها، خطبا و مداحان مخلص نیستیم؛ بلکه در پی آنیم که این نهاد مقدس با نشاط و شاداب بماند و همانند گذشته الهام بخش باشد.

● راهکارهایی در آسیب‌زدایی مداحی

در آسیب‌شناسی، اغلب به بررسی و شناسایی آفات و معضلات پرداخته می‌شود ولی به تجزیه و تحلیل آن کمتر توجه می‌شود و اغلب، تلاش‌ها برای شناسایی پدید آورندگان آسیب‌ها انجام می‌شود. با این اوصاف هرگز دستیابی به مرحله مهم و اساسی فعالیت؛ یعنی «درمان و راه حل» امکان‌پذیر نخواهد بود. همان‌طور که بیان گردید، هدف اصلی از بررسی و شناسایی آسیب‌ها و مشکلات، دستیابی به نتایج عملی و مطلوب جهت آسیب‌زدایی است.

نهادهای سازمان‌های فرهنگی، مانند: صدا و سیما، فرهنگ و ارشاد، حوزه هنری، تبلیغات اسلامی، حوزه علمیه و... در زمینه شناسایی آسیب‌های مراسم و مجالس مداحی می‌توانند نقش بسیار مؤثری داشته باشند. بخصوص صدا و سیما که بیشترین ارتباط را

۱ - مدیر حوزه‌ی علمیه‌ی قم (سخنرانی در همایش بانوان مداح در محرم سال ۱۳۸۶ ش).

با مردم داراست، به خوبی می تواند رسالت خود را در حفظ اصالت مذهبی، فرهنگی و هنری انجام دهد. البته، کارهای پراکنده بسیار انجام شده است اما به علت عدم انسجام در مدیریت و برنامه ریزی خرد و کلان، ادامه پیدا نکرده است. باید از نوحه سرایی و مداحی اصیل حمایت کرد، آن را اشاعه داد و به مردم شناساند و این در بین مردم نیز تأثیری مثبت خواهد گذاشت. باید از مداحان اصیل و قدیمی تقدیر کرد، آنها را به جامعه معرفی کرد، تا مردم زیبایی و اخلاص را بیشتر احساس کنند، چرا که هر چه این مراسم ها اصیل تر و وزین تر برگزار شود، (طوری که هم در شأن یک ایرانی شیعه با اخلاص باشد که از حیات تاملات به اهل بیت (ع) عشق می ورزد باشد و هم شأن ائمه معصومین (ع) را حفظ کند) بار معنوی و فکری آن بیشتر و زمینه بهانه جویی و غرض ورزی بدخواهان، یا کج فکران کمتر خواهد شد و در جهت رشد معنوی و فرهنگی اجتماع، تأثیری به سزا خواهد داشت.

از سفارشهای «امام خمینی (ره)»، استفاده می شود که ایشان از حدود ۶۰ سال پیش به آسیب زدائی مجالس اهل بیت (ع) توجه داشته و فرموده اند: «باید بدانید که اگر بخواهید نهضت شما محفوظ بماند باید این سنت ها را حفظ کنید. البته اگر چنانچه ناروایی بوده است سابق و دست اشخاصی بی اطلاع از مسائل اسلام بوده، آنها یک قدری تصفیه شود لکن عزاداری به همان قوت خودش باقی بماند» (خاتمی، ۱۳۸۴).

«آیت... مکارم شیرازی» در جمع مداحان و مبلغان، با توجه به جایگاه و اهمیت مداحی و نقش مداحان در این زمینه، موارد ذیل را به آنان توصیه کرده اند:

- ◆ برخی قصد دارند خرافات را با واقعیت های زندگی و شجاعت های ائمه اطهار (ع) مخلوط کنند و دشمن نیز از این مسأله سوء استفاده می کند و به دین ضربه می زند.
- ◆ مراقب باشید کارهایی که بدعت آمیز است وارد مقوله عزاداری نشود.
- ◆ اجازه ندهید آلات موسیقی، آگاهانه و یا نا آگاهانه در مجالس عزاداری استفاده شود.
- ◆ از سبک های نامتناسب و مبتذل در مداحی ها بپرهیزید و دوری کنید.
- ◆ عزاداری به صورتی نباشد که آسیب به بدن برسد، زیرا شرعاً درست نیست.
- ◆ اجازه ندهید برخی تعبیرات موهن در عزاداری بکار برده شود.
- ◆ مداحان باید مناعت طبع را رعایت کنند و مواظب باشند با رفتار و گفتار خود به دین ضربه نزنند.

◆ در عزاداری زیاده روی نکنید و... (به نقل از پایگاه اطلاع رسانی تبیان، ۱۳۸۷).

با بررسی های به عمل آمده در مورد آسیب هایی که حوضه مداحی اهل بیت (ع) و واقعه عاشورا را تهدید می کند و نیز با استمداد از صاحب نظران در این زمینه، موارد ذیل را می

توان جهت آسیب زدایی مؤثر دانست:

۱- نکته اول در مورد شخصیت و منش مداحان است، که باید روی این موضوع بسیار حساس بود و بر آن تأکید ورزید. منش مداحان بیش از هر کسی باید به اهل بیت (ع) نزدیک باشد، چراکه خادم و نوکر اهل بیت (ع) از هر کسی به این خاندان نزدیکتر است، چراکه به مقام عنایت رسیده است و هنرش را وقف این فرهنگ و خاندان کرده است تا خلق خدا را مدام به یاد خاندان عشق و پاکی و نور بیاندازد و این، خود یک کار فرهنگی عظیم است؛

۲- عرصه مداحی و هیأت، تبدیل به عرصه‌ای فعال و حساس در بستر فرهنگ سازی خودجوش در کشور شده است و بجاست که توسط نهادها و سازمان های نظارتی، دقت و نظارت و بیشتری بر آن شود؛

۳- مداحان باید شعر و موسیقی اصیل را خوب بشناسند و در عرصه کاری خود ارائه دهند و در واقع، ترتیبی اتخاذ شود تا مداحان جوان، ابعاد مختلف این هنر و الا را آموزش ببینند. بنابراین، برگزاری دوره های آموزشی برای مداحان و تشویق آنان در شرکت کردن در این دوره ها از ضروریات است؛

۴- به کارگیری مدیریت و برنامه ریزی استراتژیک جهت پیشگیری قبل از شیوع و پدیدآیی موهومات در سطح جامعه و نفی آنها در آغاز شکل گیری؛

۵- تخصیص فضاها، امکانات و کالاهای فرهنگی از جمله، کتابخانه ها، مراکز پژوهشی، فعالیت های دینی و فرهنگی جهت مطالعه و بالابردن سطح معلومات؛

۶- بررسی و تحلیل تاریخچه ی شکل گیری آفت ها، شبهات و بدعت ها با هدف شناسایی ریشه ها و فهم دقیق در راستای دست یابی به تحلیلی کارشناسانه و تهیه راهکارهای اجرایی مبتنی بر واقعیت های بومی جهت مقابله با جریانات بدعت گذار؛

۷- برنامه ریزی زمانی مناسب برای برگزاری مجالس مداحی و عزاداری، به عنوان مثال؛ خودداری از برگزاری مجالس مداحی در وقت نماز، پرهیز از مراسم پرهیاهو در خیابانها و کوچه ها در ساعات دیر وقت شب؛

۸- تعمیق سطح معلومات عمومی و آگاه سازی مداحان اهل بیت و مخاطبین جهت مقابله با آسیب های احتمالی از طریق رسانه های گروهی؛

۹- ایجاد مراکز اطلاع رسانی و آگاه سازی برای مداحان؛ نظیر: ایجاد سایت های اینترنتی، ایجاد مراکز مشخصی برای مشاوره دادن به آنان و....

جمع بندی و نتیجه گیری:

با توجه به سیره معصومان (علیهم السلام) و احادیث پیامبر (ص) و امامان (ع) که در این نوشتار بررسی گردید. مداح اهل بیت (ع) همواره مورد ستایش ائمه معصومین (ع) بوده است. دلیل این ستایش نیز آثار فراوان ماندگار زبان هنر در تقویت باورهای مذهبی، ترویج معارف اهل بیت (ع) و گسترش ارزشهای پایدار مکتب اهل بیت (علیهم السلام) و هدایت و نجات بشریت است. اساسی ترین قدم برای ایجاد نگرش مثبت نسبت به مسائل و واقعیت ها در جامعه، ارائه اطلاعات صحیح و درست می باشد. کسانی که عهده دار انتقال این اطلاعات هستند باید از صلاحیت های شناختی، عاطفی و عملکردی لازم برخوردار باشند تا سخنان، گفتار و نوشتار آنها در دلها نفوذ کرده و آنها را متحول و متأثر سازد. برای این اساس، «مداحان اهل بیت (ع)» به عنوان زبان گویا و مبلغان معارف دینی و مذهبی، نقش و وظیفه حساس و سنگینی را در نمایاندن وقایع و دلآوری ها، اهداف و انگیزه های قیام ائمه اطهار (ع) به عهده دارند. بنابراین مداحان باید با علم و آگاهی بیشتر، جهت تقویت اعتقادات دینی جامعه، اخبار و اطلاعات درست و تصویر صحیحی از کرامات و بزرگواری های ائمه معصومین (ع) ارائه دهند، افسانه ها را در آن وارد نکنند و مطالب دور از شأن و عزت ائمه اطهار و اهل بیت (ع) را بیان نمایند.

مطابق مباحث ذکر شده در این مقاله، عمده ترین آسیب هایی که مداحی اهل بیت (ع) را تهدید می کند؛ شامل: وارد نمودن خرافات در مداحی، اغراق بیش از اندازه در توصیف واقعیت ها، تحریف، دروغ و به کار بردن الفاظ توهین آمیز است.

با توجه به مطالب و مباحثی که در زمینه مداحی اهل بیت علیهم السلام و آسیب های مطرح شده در آن مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت، می توان گفت که عرصه و هنر مداحی، نیازمند مدیریت و برنامه ریزی استراتژیک در کشور است. بر اساس مدیریت و برنامه ریزی استراتژیک، باید در برخورد با آسیب ها، آفات مداحی در زمان حال و آینده؛ آینده نگری و آینده بینی کرد و از پدید آمدن آن جلوگیری کرد. با توجه به قانون مسلم «پیشگیری بهتر از درمان است»، می توان با برنامه ریزی های منطقی و اصولی، مانع ورود هر گونه آسیب و آفت بر عرصه مداحی شد. ولی اگر به هر شرایطی آسیب های ذکر شده در مداحی مشاهده گردید، باید در همان مراحل آغازین شکل گیری با آن مقابله کرد و مانع پدید آمدن آسیب های بزرگتر و جدی تر بعدی - که می تواند اثرات جبران ناپذیرتری داشته باشد - شد. این اصل اگر در مدیریت مداحی اهل بیت (ع) رعایت شود، در ممانعت از ورود آسیب ها و زدودن آسیب های به وجود آمده، مؤثر و کارساز خواهد بود.

منابع:

- ابن حنبل، ابو عبدالله احمد بن محمد (۱۴۱۸ق)، مسند احمد بن حنبل (ج ۳)، بیروت: دار صادر.
- ابن شهر آشوب (۱۴۱۲ق) مناقب آل ابی طالب (ج ۴)، قم: المطبعة العلمیه.
- ابن منظور مصری (۱۴۰۸ق)، لسان العرب، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- اسفندیاری، محمد (۱۳۸۴)، آسیب شناسی دینی؛ پژوهشهایی در اسلام شناسی و جامعه شناسی، قم: صحیفه خرد، چاپ اول.
- الهی قمشه‌ای، مهدی (۱۳۷۵)، ترجمه قرآن کریم، تهران: مؤسسه نشر اشرفی، چاپ اول.
- امینی، عبدالحمید (۱۴۰۳ق)، الغدیر (ج ۲)، بیروت: دار الکتب العربی.
- باقری بیدهندی، ناصر (۱۳۸۲)، بایدها و نبایدها در عزاداری امام حسین (ع)، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ اول.
- پایگاه اطلاع رسانی آوینی (۱۳۸۷)، قابل دسترسی در: <http://www.avini.com>
- پایگاه اطلاع رسانی باشگاه اندیشه (۱۳۸۷)، قابل دسترسی در: <http://www.bashgah.net>
- پایگاه اطلاع رسانی تبلیغات اسلامی (۱۳۸۶)، قابل دسترسی در: <http://www.ido.ir>
- پایگاه اطلاع رسانی تبیان (۱۳۸۷)، قابل دسترسی در: <http://www.tebyan.org>
- تقیمی آمدی، عبدالواحد (۱۴۰۷ق)، غرر الحکم و درر الکلم، بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات.
- جهرمی، سید مهدی و باقری، محمد (۱۳۷۸)، آسیب شناسی دینی از منظر استاد شهید مطهری، تهران: نشر هماهنگ، چاپ دوم.
- حر عاملی، محمد بن الحسن (۱۴۰۹ق)، وسائل الشیعه (ج ۱۰ و ۱۴)، تحقیق: مؤسسه آل البیت، قم: انتشارات مؤسسه آل البیت، چاپ چهارم.
- خاتمی، احمد (۱۳۸۴)، چکامه‌هایی در شیوه‌های عزاداری؛ آسیب شناسی و آفت زدایی مراسم عزاداری، تهران: انتشارات سوره مهر، چاپ اول.
- خانم‌های، سید علی (۱۳۸۳)، ستودگان و ستایشگران، تهران: انتشارات سوره مهر، چاپ دوم.
- دشتی، محمد (۱۳۸۵)، ترجمه نهج البلاغه، قم: انتشارات اوج علم، چاپ اول.
- دفتر نشر فرهنگ اسلامی (۱۳۸۶)، «نسیم مبارک عاشورا مروی بر نهضت خونین محرم (مجموعه بیانات و رهنمودهای مقام معظم رهبری)، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ اول.
- دهنخدا، علی اکبر (۱۳۸۲)، لغت نامه، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دهم.
- دیلمی، حسن بن ابی الحسن (۱۴۰۸ق)، اعلام الدین، قم: مؤسسه آل البیت (ع).
- راغب اصفهانی، حسین (۱۴۰۴ق)، معجم مفردات الفاظ القرآن، تحقیق ندم مرعشی، قم: مکتبه المرتضویه.
- طباطبائی، سید محمد حسین (۱۳۶۲)، میزان فی تفسیر القرآن (ج ۶)، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- طبری، محمد بن جریر (۱۳۸۷)، تاریخ طبری (ج ۴)، مترجم ابولقاسم پاینده، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- فصلنامه هنر (۱۳۸۵)، تاریخچه تعزیه خوانی، سال دوم، شماره هفتم، صص ۱۵۶-۱۷۳.
- قرطبی، محمد بن احمد (۱۳۷۴)، الجامع لأحكام القرآن، تهران: انتشارات ناصر خسرو.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۸۲)، اصول کافی (ج ۱)، ترجمه و شرح: جواد مصطفوی، تهران: انتشارات الوفاء، چاپ اول.
- گروه مؤلفان (۱۳۸۵)، بر سسها و پاسخ‌های ویژه محرم، قم: دفتر نشر معارف، چاپ پنجم.
- مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۳ق)، بحار الانوار (ج ۵، ۴۵، ۲۵، ۷۲ و ۷۹)، بیروت: دار الاحیاء التراث العربی.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۱)، حماسه حسینی (ج ۱ و ۲)، تهران: انتشارات صدرا، چاپ چهل و دوم.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۰)، مجموعه آثار (ج ۱۷)، تهران: انتشارات صدرا، چاپ اول.
- معصومی، غلامرضا (۱۳۸۶)، مقدمه‌ای بر اساطیر و آیین‌های باستانی جهان، تهران: نشر سوره مهر، چاپ اول.
- محمدی ری شهری، محمد (۱۳۸۶)، التبلیغ فی الكتاب و السنه، قم: انتشارات دارالحدیث.
- موسوی خمینی، روح الله (۱۳۸۲)، صحیفه نور (ج ۸)، تهران: مرکز مدارک فرهنگ انقلاب اسلامی.
- نوری طبرسی، میرزا حسین (۱۳۸۴)، لؤلؤ و مرجان، تصحیح کریم فیضی، تهران: انتشارات مطبوعات دینی.

بایسته‌های مداحی و شعر آیینی

علی دژبانی

چکیده

از آنجاکه مداحی در ایام سرور و شادی و مرثیه خوانی در عزای معصومان مظلوم - که درود خدا بر آنان باد - هنری مقدس و حرفه‌ای بس والا و ارزشمند است، در صورتی که توأم با قصد قربت باشد و همراه با رفتارهای خلاف شرع نباشد، جزو کارهای عبادی است و برای تصدی آن شروط و قیودی وجود دارد.

مداحی به عنوان یک هنر دینی نقش موثر و بسزائی در احیاء، نشر و گسترش فرهنگ اهل بیت (ع) داشته است بدین لحاظ این مقاله با عنوان بایسته‌های مداحی و شعر آیینی به بررسی ویژگی‌های اخلاقی مداح موفق و بایدهای مداحی و نیز بایدهای شعر آیینی می‌پردازد.

مقدمه:

مداحان اهل بیت (ع) به عنوان زبان گویا و مبلغان معارف دینی و مذهبی، نقش و وظیفه‌ی حساس و سنگینی را در نمایاندن وقایع، اهداف و انگیزه‌های قیام ائمه اطهار (ع) به عهده دارند. بنابراین مداحان باید با علم و آگاهی بیشتر، جهت تقویت اعتقادات دینی جامعه، اخبار و اطلاعات درست و تصویر صحیحی از کرامات و بزرگواری‌های ائمه معصومین (ع) ارائه دهند.

● رسالت مقدس و بایدهای مداحی

بر آنان که قصد پیوستن به جمع خدمتگزاران آستان والای امام حسین (ع) و مداحان

با اخلاص اهل بیت (ع) را دارند لازم است، اموری را پاس دارند تا در زمرة بزرگسماران شعائر الهی قرار گرفته و بر ارشاد و هدایت بندگان خدا و تبلیغ بالاترین رکن دین یعنی «محبت و ولایت» توفیق یابند و به پادشاهای فراوان دست یابند. بر آنان لازم است علاوه بر پیراستگی از بدن‌ها و تحصیل قداست روح و نزاهت جان و برخورداری از کردار نیک و اخلاق رفیع اسلامی «و من احسن قولاً ممن دعا الی الله و عمل صالحاً»^۱ و رعایت تقوا از تمام آلودگی‌ها دوری کنند و به اوامر و نواهی خداوند پایبند باشند و به خاطر سالم ماندن از خطرات به خدا پناه برده و از او کمک بخواهند.

خداوند را شاکر باشند که مهر آل علی و عشق رسول الله (ص) و اهل بیت آن حضرت را به عنوان بهترین سرمایه در دلشان قرار داد، آنان را به ولایت چهارده معصوم (ع) هدایت کرد و به آنان توفیق داد تا در زری شریف مداحان در آیند و احساس و زبان و هنر خود را در خدمت پیشوایان دین نهاد و عمری را در جهت عشق به اهل بیت - سلام الله علیهم اجمعین - با حضور در جلسات مذهبی به ذکر ائمه اطهار به ویژه گلگون کفن صحرای کربلا و یارانش بگذرانند و قلبها را عاشق شیدای چهره‌های پاک اهل بیت سازند. از خدا بخواهد این منصب ارادتشان حفظ گردد.

نماد خادمان ولایی

مدّاح دارد ریشه در آب و گل عشق
 مدّاح یعنی چلچراغ محفل عشق
 مدّاح یعنی لب به غیبت و انکردن
 مدّاح یعنی با کسی بدت نکردن
 مدّاح یعنی عاشقی و بی‌ریایی
 یعنی خلوص و اعتقاد و پارسایی
 مدّاح یعنی عیب‌کار خویش دیدن
 یعنی خدا را در کنار خویش دیدن
 مدّاح یعنی عارف و وارسته بودن
 تنها به اولاد علی دلبسته بودن
 مدّاح دانی کیست آنکوا اهل درداست
 بانفس خود پیوسته در حال نپرداست
 مدّاح یعنی در عمل مدّاح بودن

۱ سوره فصلت، آیه ۲۳، چه کسی خوش‌گفتارتر است از آن کسی که به سوی خدا دعوت کند و عمل شایسته انجام دهد.

دائم پی خودسازی و اصلاح بودن
مدّاح یعنی دل به حرف عشق دادن
دار شهادت را به دوش خود نهادن
مدّاح یعنی آنکه حق را می ستاید
دل‌های عاشق را تصاحب می نماید
مدّاح با دل‌های مردم کار دارد
با اشک جاری رونق بازار دارد
مدّاح یعنی بی توقع، بی تملّق
وابسته بر مولا جدا از هر تعلق
مدّاح یعنی شمع روشن در شب تار
مدّاح یعنی سیم وصل دل به دلدار
مدّاح اهل بیت اهل سیم و زر نیست
زیرا به شرط مزد مداحی هنر نیست
حیف است مدّاح علی، مدّاح زهرا
سودا کند سرمایه خود را به دنیا
مداحی آنان که کار کردگار است
گر بنده‌ای شد کارش این آن افتخار است
مداحی آل عبا کاری خدایی است
هر کس تواند کرد کارش کبریایی است
آن کو که با آئینه سنخیت ندارد
کی در هر حریم روشنایی پا گذارد
مدّاح باید زیور ممدوح باشد
دیدار او یادآور ممدوح باشد
این گونه مدّاح است در خط ولایت
هر دم بر او روح القدس دارد عنایت
مداحی آل عبا قیمت ندارد
هر کس بر آن قیمت نهد عزّت ندارد
مدّاح، روی بندگی تأکید دارد
تنها به مولا دیده امید دارد.^۱

۱- شعر از محمد موحدیان قمی (امید).

ویژگیهای اخلاقی مداح موفق و نمونه:

(۱) تعمیق معرفت

یک مداح موفق برای ایفای نقش مهم مداحی قبل از اجرای برنامه می‌کوشد با شرکت در کلاسهای مربوطه بر مجموعه‌ای از معارف علمی و تاریخی آگاهی پیدا کند تا معرفت خود را نسبت به ممدوحان بالا ببرد و با معرفت به منزلت واقعی آنان و توانایی برای مجالس داری به ستایش‌گری روی آورد و ضمن مطالعه کتابهای معتبر در باب زندگی پیشوایان اسلام و خواندن مقاتل معتبر و استفاده از تجربیات اساتید و پیش‌کسوتان و بهره‌گیری از متون ادبی هدفمند، اشعاری را دستمایه کار خود قرار دهد که جمال صورت را با کمال مضمون یکجا داشته باشد. به عبارت دیگر، افزون بر خصایص عاطفی و خیال، و بکارگیری صنعت‌های بلاغی، با اعتقادی و پیام داشته باشد و معرف مقام پیامبر (ص)، اهل بیت (ع)، حقانیت، عزت و کرامت و در عین حال مظلومیت آنان باشد. مداحان جوان می‌توانند نیازهای ضروری کار خود را از مجموعه‌های شعری زیر بر آورده سازند که مشتمل است بر مرثیه‌های آگاهی‌دهنده و متین و پر محتوا که سراینده‌گان آنها ظرافت لفظ را با صلابت و اتقان معنا چون شیر و شکر در هم آمیخته‌اند و فراهم آورندگان در سیاحتی روحانی گوهرهای درخشان از دل دریای ادب عاشورایی به دست آورده و سخاوتمندانه تقدیم خوانندگان خویش کرده‌اند.

مجموعه‌های شعری که توسط آقای احمد احمدی بیرجندی، و مجموعه‌هایی که به انتخاب و اهتمام آقای محمدعلی مجاهدی (پروانه) و مجموعه‌هایی که به کوشش آقای محمدعلی مردانی و نیز مجموعه‌ای که توسط آقای علی انسانی و شاعر مجاهد و هدفمند، آقای حاج صادق تائب گزینش شده است.

مداحانی که استاد ندیده و در جهت غنای فکری و محتوایی برنامه خویش نمی‌کوشند و با علمای صالح ارتباط ندارند، نمی‌توانند مطالبی را در اختیار شنونده بگذارند که از عمری که آنان در اختیار مداحان گذاشته‌اند گرانبه‌تر باشد و نمی‌توانند کلمات عربی را که گاه جابجایی یک حرکت اعراب، معنی را خراب می‌کند صحیح تلفظ کنند.

(۲) اصلاح نیت و جلب رضایت خدای مهربان

یکی از مسائل بااهمیتی که برای مدیحه‌سرایان و مداحان توجه به آن ضروری و ارزش آفرین است، پاکسازی نیت و دوری از ریا و ظاهر سازی است. چون عزاداری برای عزیزان درگاه خدا، امری عبادی (نه توصلی) است^۱ و عبادت بدون قصد قربت و خلوص

۱- نک: اکسیر السعاده فی اسرار الشهاده از سید عبدالحسین شوشتری، ص ۱۷، ۲۲

نیت مورد پذیرش واقع نمی شود، از این رو بایسته است مداح و ذاکر اهل بیت (ع) اخلاص را که جوهر، خدایی است در خود پدید آورد و فقط برای رضایت خداوند و خشنودی پیامبر (ص) و امامان پاک مداحی کند تا عمل بی شائبه او نزد خدا و خلق و در پیشگاه ارواح طیّبه معصومان مقبول واقع شود. در غیر این صورت هیچ تأثیری در قلوب بر جای نخواهد گذاشت و خواندنش تنها در حدّ شنیدن است و بس.

علامه نوری طبرسی ضمن تأکید فراوان بر این مسأله می نویسد:

«البته (مرثیه خوانان) و روضه خوانان باید بدانند و ملتفت شوند که این عبادت، مانند سایر عبادات است و این عمل آنگاه عبادت شود که در هنگام به جای آوردن آن، جز رضای خداوند و خشنودی رسول و ائمه هدی (ع) غرض و مقصدی نداشته باشد و اگر دارد، همان مجرد یافتن ثواب‌های موعوده و پاک شدن از گناهان مهلکه باشد که با اخلاصی در عمل منافاتی ندارد. چه عمل باز برای فرمانبرداری از فرمان خود حضرت باری تعالی است که به وسیله آن، به آن ثواب‌ها برسد و از شرّ گناهانش ایمن شود.»^۱

(۳) قبل از اجرای برنامه با دعا و خواندن آیه الکرسی، دادن صدقه و استعاذه واقعی خود را به خدای توانا بسپارد و با استمداد از روح بلند چهارده معصوم پاک، برنامه خود را با نام خدای سبحان آغاز کند و بعد از آن درود و صلوات بر سرور عالمیان و آل پاک او بفرستد.

(۴) هدف کلی او احیای امر و اندیشه امامان و ارزشهای دینی، معنوی و فرهنگی و احیای روحیه جهاد و شهادت طلبی و زنده داشتن یاد و تاریخ پرشکوه نهضت حسینی و حماسه آفرینان آن باشد. از عواطف پاک دوستداران اهل بیت و جهت دادن به آنها در مسیر تهذیب نفس و آراستگی اخلاقی نیکو به نحو شایسته استفاده کند. در بالا بردن سطح مطالبات بانیان و شنوندگان از کیفیت شعرها، شائیت سبک‌ها و نغمه‌ها، تلاش کند.

(۵) نغمه‌ها و سبک‌های زیبایی سنتی نبایستی با غنا همراه باشد و هیچگونه شبهه و شباهتی مستقیم یا نغمات هلو و لعب نداشته باشد.

مداحان، به لحاظ آنکه کارشان بر دو عنصر «صدا» و «شعر» متکی است، باید مواظب باشند غنا نخوانند؛ زیرا در حرمت غنا میان عالمان شیعه خلاف نیست و بنا بر ادله منع، و عدم ثبوت مخصص، غنا کردن در مجالس حسینی نیز حرام است و از قداست و موقعیت آن می‌کاهد.

(۶) مداحی را وسیله کسب خویش نسازد
مفروش خویش ارزان که تو بس گرانبهایی

برگزار کنندگان مجالس حسینی ذاکر منیع الطبعی که رعایت انتساب خود را به خاندان وحی می‌کند و عزّت نفس دارد، بسیار دوست داشته و او را بیشتر تحویل می‌گیرند و به عنوان گوشه‌ای از ارادت و عشق به ائمه هدی (ع) از پرداخت وجه به آنان مضایقه نداشته و ندارند، لیکن تبدیل شدن این فرهنگ به نوعی کسب و کار سودآور و تعیین پیش شرطها و پیش پرداختهای مالی و حرفه‌ای شدن، وجهه مداحان عزیز را لکه‌دار می‌سازد.

در حدیثی حال اینگونه مردم چنین بیان شده است: «یطلبون الدنيا باعمال الآخرة»^۱ (با کار آخرتی دنیا را می‌جویند).

امام علی (ع) در نکوهش افرادی که از راه استفاده بی‌مورد از علاقه‌های دینی مردم امرار معاش می‌کنند فرموده است: «المستأکل بدینه حظه من دینه مایأکله»^۲؛ کسی که نان به دین می‌خورد، بهره‌اواز دینش همان است که می‌خورد.

تجربه نیز این واقعیت را تأیید می‌کند. اگر بانیان مجالس و مستمعان ببینند مداحی همواره دم از پول می‌زند و خدای ناخواسته در رفتارش بی‌مبالاتی وجود دارد، عزّت او از دست رفته و از نفوذ کلامش کاسته می‌شود و اسباب غیبت و تهمت علیه خود را نیز فراهم می‌سازد و این به هیچ وجه لایق شأن مداحان مذهبی نیست. چه بسیار افرادی که به واسطه عملکرد ناصحیح برخی از مداحان، از جمع این نوکرهای بااخلاص حسینی دلسرد شده‌اند.

(۷) پذیرش دعوت بانیان بدون تبعیض

یکی دیگر از بایسته‌های مرثیه خوانی و ذکر مصیبت خاندان وحی این است که ذاکران و مداحان بدون تبعیض هر جا که فراخوانده می‌شوند، حضور یابند و به ارادت خالصانه مردم پاسخ مثبت بدهند و بین ثروتمند و مستمند، مسئول و غیر مسئول، شهری یا روستایی فرق نگذارند.

مبلغان و ذاکران بزرگواری بوده‌اند که دست رد به سینه هیچ مشتاقی ننهاده‌اند و وقتی امر دایر شده، که در ساعتی معین در منزل کارگر فقیری انجام وظیفه کنند یا فردی ثروتمند، فقیر را ترجیح داده‌اند و معتقد بودند شاید امام زمان (عج) جلسه پر جمعیت فلان هیأت را نادیده بگیرد و در کوچه پس کوچه‌های شهر در جلسه کهنسال مخلصی که با حضور چند نفر محفل کوچک و بی‌ریایی تشکیل داده، شرکت نماید.

(۸) احیای نام یاران امام

به یاد کرده‌های یاران پاکباز و اصحاب فداکار امام حسین (ع) و اسیران سرافراز کربلا

۱- بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۶۳

۲- بحار الانوار، ج ۷۸، ص ۶۳

توجه داشته باشد.

تنها به ذکر مصیبت برخی از آنان بسنده نکند زیرا در نمایش عاشورا همه سرباز به معنی واقعی کلمه بودند نقش قهرمان را تنها بعضی از اصحاب بازی نکرده‌اند، بلکه هر یک در جای خود و به جای خود، سرباز و قهرمان بوده‌اند.

(۹) یاد کرد از منتقم حقیقی

مجالس خود را با یاد حضرت مهدی (عج) - که منتقم حقیقی واقعه کربلا است - پیوند زدند و توسل به آن حضرت و دعا برای فرج حضرتش را در برنامه خود قرار دهند.

(۱۰) رعایت احترام پیش کسوتان

هر قوم و ملت و صنفی پیش کسوتانی دارد که باید از تجربیات آنها استفاده کرد و به شخصیت آنان احترام گذاشت زیرا ایشان نیز همان رسالتی را به دوش کشیده‌اند که او ادامه دهنده آن است مگر نه این است که قرآن می‌فرماید: «السابقون السابقون اولئک المقربون»^۱

(۱۱) نیز بایستی به گویندگان، سرایندگان، خدمتگزاران مجالس حسینی احترام بگذارد، چراکه احترام به آنان، به نوعی احترام به امام حسین (ع) است.

(۱۲) متانت و وقار توأم با تواضع

مداح مخلص ائمه (ع) در مجلس حسینی جانب متانت و وقار را نگه می‌دارد و از به کار بردن عبارات‌های مستهجن و قبیح در جلسات شادی و سرور می‌پرهیزد و مخاطبان را با تعبیرهای وزین مورد خطاب قرار می‌دهد زیرا می‌داند اگر عفت کلام و ادب را در این گونه مجالس مراعات نکند، مورد احترام مردم قرار نمی‌گیرد و به هدف خود که اقتناع و ترغیب مستمعان است، نمی‌رسد.

(۱۳) مستند گویی

استوار بودن سخن بر اساس منابع و مأخذ قابل قبول و مورد اطمینان، خاصه در ماه مبارک رمضان، به قول حافظ:

در بساط نکته دانان خود فروشی شرط نیست

یا سخن دانسته گویای مرد بخرد یا خموش

(۱۴) اندازه نگه دار که اندازه نکوست

در ذکر مصائب اندازه نگه دارند و از خواندن روضه‌های دلخراش و مصیبت‌های بسیار فجیع پرهیز کنند. هنرمند کسی است که بتواند از کنار مصیبت رد شود و مردم را به شور آورد. «کنایه» در ذکر مصیبت بهتر از صراحت است.

۱- سوره واقعه، آیه ۱۰

(۱۵) اصلاح خطا

اگر در خواندن مرثیه اشتباهی کرد، در همان جلسه و اگر نتوانست در جلسه بعد، آن اشتباه را تصحیح نماید.

(۱۶) مختصر و مفید

با رعایت زمان معین، مداحی را طولانی نکند خاصه در محافل که علاقه و زمینه کمتری نسبت به مداحی در آن‌ها وجود دارد. به تعبیر شاعر:

حکیم و عاقل و دانا کسی بود که سخن
به فهم گوید و کم گوید و نکو گوید^۱

(۱۷) استیذان

در مجالس خصوصی بدون اذن صاحب مجلس، به مداحی نپردازد و در مکانهای وقفی که متولی شرعی دارد، از متولی اجازه بگیرد.

(۱۸) دوری از غرور

گاه کثرت مستمعان یا تعریف و تمجیدهای آنان و گاه عوامل دیگر سبب غرور مداح می‌شود که با دانش اندک ادعای دانایی تا عرش می‌کند! این روحیه اگر با تقوا و تزکیه نفس ریشه کن نشود آفتی است بزرگ و مانع رشد و تکامل اصلاح جان او.

(۱۹) پرهیز از غلو

یکی از پیامدهای بسیار زیان بار غلو در مقوله عزاداری، بالا رفتن ظرفیت سوء استفاده دشمنان از این گونه مراسم است لذا یک مداح خوب از غلو دوری می‌گزیند. یعنی امام حسین (ع) را در جایگاه واقعی خودش معرفی کند نه کمتر و نه بیشتر، چون هر چیزی که از حد اعتدال خارج شود، موجب انحراف خواهد شد. محبت به معصومان نیز از این مطلب مستثنی نیست؛ همان طور که این انحراف در تاریخ رخ داد و موجب پیدایش غالیان شد. با کمال تأسف شنیده شده است که بعضی از مداحان به علت محبت خارج از حدی که تابع احساسات و تخیلات است، در حال مداحی از راه اصلی منحرف شده و سخنانی مطرح کرده‌اند که تا سر حد شرک بوده است! برای در امان ماندن از غلو در مداحی، لازم است، همواره دیدگاهها و نظرات مراجع عالیقدر تقلید و بزرگان حوزه علمیه را مد نظر داشته باشند و از انجام هر نوع فعالیت مغایر با اندیشه‌ها و دیدگاههای ایشان پرهیز کنند.

(۲۰) پرهیز از بکار بردن القابی که از مقام ائمه (ع) می‌کاهد

مشاهده می‌شود مداحان یا مرثیه سرایانی که به منظور عظمت دادن به حضرت امام زمان (عج) در مدیحه سرایی، ایشان را با لقب «اعلیحضرت» می‌خوانند. این دلیل بر این

است که فرهنگ و ارزش‌های این مدیحه سرا آنچنان محدود است که تصور نمی‌تواند بکند که همان لقب «امام» هزارها بار و بالاتر و بالاتر از این نوع القاب ساخته شده به دست بادبجان دورقاب چینان درباری است و هرگز در شئون این حضرات مقدس نیست که حضرت رضا ثامن الائمه (ع) را شاهنشاه بخوانند، در حالی که مرتبه شاهی بسی نازلتر از مقام امامت و ولایت است^۱ «همین جا باید افزود که کاربرد نامناسب اسامی معصومان در مداحی‌های امروزی موجب هتک حرمت امام و وهن عزاداری هاست.

(۲۱) برپایی مجالس

مدیحت پرداز اهل بیت (ع) نه تنها در جلساتی که دیگران تشکیل می‌دهند با اخلاص شرکت می‌کند و به هنگام استماع روضه حالت بکاء یا تباکی به خود می‌گیرد، بلکه خود نیز در صورت توان اقدام به تشکیل جلسات به مناسبت ولادت و شهادت پیشوایان دینی می‌نماید و از وعاظ فاضل دعوت به عمل می‌آورد و نیز در صورتی که مجلس نداشته باشد پای سخنان گوینده مجلس می‌نشیند.

(۲۲) تنفر از تملق‌گویی

مداح چاپلوس کسی است که به انگیزه طمع برخلاف عقیده باطنی خود، لب به تمجید از صاحب مجلس می‌گشاید و با تناگویی نابجا، شخصیت و ارزش انسانی خود را پایمال می‌کند. بنابراین، یک مداح خوب اگر در مواردی لازم است از صاحب مجلس و دست‌اندرکاران مجلس روضه خوانی و خدمات مفید و انسانی آنها از باب «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق^۲» تشکر کند، حد اعتدال را مراعات کرده و از افراط و گزافه‌گویی و تعریفهای غیر واقعی و توصیفهای اغراق‌آمیز و چاپلوسهای گدامنشانه اجتناب نمایند که از امام علی (ع) روایت کرده‌اند: «كثره الثناء ملىٰ يحدث الزهو و يدنى من العزّه^۳» از زیاده‌روی در مدح دیگران، چاپلوسی است که تکبر را به دنبال دارد. و شخصیت انسان را پایین می‌آورد.

(۲۳) پرهیز از سوگند

خداوند حمید در قرآن مجید می‌فرماید: «ولا تجعلوا الله عرضة لآیمانکم^۴» خدا را در معرض سوگندهای خود قرار ندهید.

امام صادق (ع) فرمود: «ولا تحلفوا بالله صادقین و کاذبین^۵». به خدا سوگند مخورید چه راستگو باشید و چه دروغگو؛ زیرا قسم خوردن به «الله» جز برای اثبات حق در محکمه

۱- هگمتانه تا همدان، ص ۴۰۰

۲- آنکه از آفریده تشکر نکند، شکر آفریدگار را هم بجا نیآورده است

۳- غرر الحکم، ۵۶۳

۴- تفسیر نورالثقلین، ج ۱، ص ۲۱۸

۵- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۳۷

قضایی مکروه و حرام است.

(۲۴) دعوت میزبان خوش نام را در روستاها برای میهمانی بپذیرد.

(۲۵) با طرح مسائل اختلاف انگیز خود را در گیر اختلافات دیگران نکند.

(۲۶) در حرکت‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی دقت کند که به دم یا قلم و قدم از سداد و داد اعراض نکنند و خلاف شأن عمل نکنند و از زی ذاکران اهل بیت خارج نشود.

(۲۷) هیأت ظاهری این طایفه جلیل، با مکانت او هماهنگ باشد.

(۲۸) مداح باید کوشش کند از مواضع تهمت دوری گزیند، که گفته‌اند: «تقوا مواقف الریب» در صورت عدم اجتناب از زمینه‌سازی اتهام خود و عموم مردم به خاطر سوء تفاهمی که پیدامی شود گرفتار سوء ظن و دیگر گناهان خواهند بود.

(۲۹) پوشیدن لباس سیاه در دو ماه عزا (محرم، صفر)، دست کم در دهه محرم، به ویژه روزهای تاسوعا و عاشورا و اگر از سادات مکرم است با شال سبز در مجالس حاضر شود.

(۳۰) مراقب باشند که آلت دست و وسیله اجرای مقاصد پست مغرضان و مفسدان و افراد فرصت طلب واقع نشوند و در حدود و وظایف و تکالیف شرعی خود به مداحی بپردازند.

(۳۱) تکرار و ترمین داشته باشد تا مراثی و اشعار در ذهنش نقش ببندد و در هنگام مداحی یا مراثیه خوانی دچار وقفه نشود.

(۳۲) به مناسبت بخواند.

(۳۳) خصوصیات منطقه‌ای و جغرافیایی منطقه‌ای که برای مداحی به آنجا می‌رود بشناسد و اهتمام به شکسته نشدن سنت‌های صحیح اجتماعی داشته باشند.

(۳۴) مداحان عزیز که در منظر و مرآی مردم، وابسته به مکتب امام حسین (ع) شناخته می‌شوند، باید اسوه و سمبل خوبی‌ها باشند. به خاطر همین وابستگی مردم انتظار دینداری تمام از آنها دارند. از این رو آنان بیشتر از دیگران باید پایبند به دستورات و تعالیم اسلام باشند. گناه آنان با دیگران فرق دارد. زیرا هرگاه اینان بد عمل نمایند، خطر سست شدن مردم کم ظرفیت و کاهش پابندی آنان به عزای امام حسین (ع) و حتی رویگردانی از اسلام جدی است. مردم نیز متوجه باشند که نمونه‌های فاسدی که در جمع مداحان وارد شده‌اند به ماهیت حقیقی آنها پی برده و آنها را به حساب دین و امام حسین (ع) نگذارند.

(۳۵) انتقاد پذیری

انتقادناپذیری نشان عجب و خودخواهی و دلیل کم دانشی است لذا مداحان مخلص به انتقاد صحیح به شیوه کارش با کمال میل توجه کرده و در صدد رفع نواقص برمی‌آیند و برای نظر، انتقاد و پیشنهاد مردم ارزش و احترام قائل می‌شوند.

(۳۶) پرهیز از اموری که در تخصص او نیست
مانند مسأله گویی، استخاره برای دیگران، اجرای عقد نکاح و غیره؛ «رحم الله امرء
عرف قدره و لم يتجاوز حده»
(۳۷) متکی به دستگاہ (بلندگو، آمپلی فایر و اکو) نباشد.
(۳۸) بی تکبر باشد تا مردم جذب او شوند.
(۳۹) بر خورداری از اخلاق نیکو
اخلاق نیکو از عوامل بسیار مؤثر در اثرگذاری پیامهای مداحی است.
(۴۰) اگر سلام پایان مجلسی را به عهده دارد در مکانهایی که امامزادگان لازم التعظیم
وجود دارند مانند قم و شهر ری پس از سلام به ائمه معصومین (ع) سلام به آن بزرگوار نیز
رعایت شود.

نوای شاعران حسینی

توصیه‌های اهل بیت (ع) مبنی بر بزرگداشت واقعه دلخراش طف و عمق و شدت تراژدی
عاشورا از عواملی است که بسیاری از ادیبان متعهد را از دوره‌های خفقان باراموی
و عباسی تاکنون تحت تأثیر قرار داد و عواطفشان را شعله‌ور ساخت و آنان سوگ
سروده‌هایی از خود پیرامون واقعه کربلا به جای گذاشتند.^۱
شاعران پرشور آیینی با انشای اشعار نغز و بلند و دلنشین که بیانگر عزت و مظلومیت
حسینی است قیام عاشورا و یاد حسین (ع) و مظلومیت آل علی و شهیدان راه حق و
کشتگان نینوارا ترسیم می نمودند. حکام و سلاطین اسلامی را به انتقام گرفتن از بنی امیه،
که عامل حادثه هولناک طف بودند، سخت تحریک می نمودند.
اگر مضمون پردازی متناسب با شأن اهل بیت و اهداف والای امامان به ادبیات عاشورا
زیبایی و غنای خاص نمی بخشید، این مجالس کمتر می توانست در جان سوگواران شور
و انقلاب برپا کند و آنان را متأثر سازد و شور درونی آنان را برآشوبد و شعور ناب را در
آن فعال سازد. نقش شاعران با معرفت آیینی - که خامه خویش را در جوهر، عاشورا
فرورده و مظلومیت و عشق و حماسه را با خوش‌ترین واژگان و شکوهمندترین سوگ
سروده‌ها نمایانده‌اند. در زنده نگاه داشتن و پایایی حماسه عاشورا و ترویج فضائل اهل
بیت (ع) و تعمیق محبت و معرفت این اسوه‌های زندگی اساسی و تحسین برانگیز است و
شاعران اهل بیت منزلت والایی دارند. زیرالگوهای بی‌بدیل آسمانی را که خالق هستی
ستوده است، مدح می نمایند.

۱- استاد جواد شیر، بخشی از مرثیاتی سیدالشهداء را در فرهنگی قطور به نام «ادب الطف» در زیاده، از یازده، جلد فراهم آورده است

آنچه شعرای اهل بیت باید مورد توجه قرار دهند بدین قرار است:

- ۱) داشتن غیرت دینی و پاسخ به اشعاری که به سفارش دشمن سروده شده است.
  - ۲) مطالعه مقاتل صحیح و تاریخ‌های معتبر تاشعری که انشاء می‌شود اتکا به متون صحیح داشته باشد. امام حسین (ع) را صادقانه و عارفانه توصیف کند و منزّه از هون و وهن و مبرّای از تحجّر باشد و فقط بر غم و اندوه و اشک و آه اقتصار ننموده، تصویری راستین از ستمکاری جاری شده بر علویان ارائه دهد. و از محتوای معتبر و آرمان‌گرا و قالب‌های وزین و سنگین و در عین حال زیبا و جذّاب برخوردار باشد.
  - ۳) آگاهی از تحریفات تاریخ عاشورا داشته باشد تا از گزند آفات این مسیر دور بماند.
  - ۴) دور بودن از عقاید و افکار غلوآمیز را وظیفه خود بداند. زیرا ریشه‌های فکری امامیه که از قرآن کریم و سنت صحیح مایه گرفته است با تصورات غالیانه سرستیز دارد.
- شاعر مخلص اهل بیت در مدح پیشوایان دین نبایستی راه افراط را ببیماید و از محدوده‌ای که دین مبین تعیین فرموده، خارج شود. اگر چه پیامبر اکرم و ائمه اطهار (ع) انسان‌هایی نمونه هستند، که باید فضایل و مقامات و درجات بلند آنان را گفت و تصدیق کرد. اما افراط مقوله دیگری است که بشدّت مورد نهی و نکوهش قرار گرفته است و پیشوایان با تمام تلاش، خود را برای اصلاح این انحرافات و نجات آلوده شدگان به کار گرفته‌اند. علی (ع) درباره خود فرمود:

«هلک فیّ رجلان: محبّ غال و مبغض قال.^۱؛ دو مرد (دو طرز تفکر) درباره من تباه و نابود شدند، (یکی) دوست افراط‌گرا و (دیگری) دشمنی که در دشمنی، زیاده‌روی نماید.»

آن حضرت در سخنی دیگر در پرهیز از غلو درباره اهل بیت (ع) فرمود: «ایاکم و الغلوّ فینا»^۲ از غلو و زیاده‌روی درباره اهل بیت پرهیزید.

امام صادق (ع) در ضمن روایتی فرمود: «انّ قوماً یقولون ما لانا نقول فی أنفسنا، نبرأ الی الله منهم»^۳ گروهی درباره ما (خاندان نبوت) چیزهایی می‌گویند که ما خود نمی‌گوییم، از اینان بیزار می‌جوئیم و به خدا پناه می‌بریم.

امثال اینگونه روایات در کتب شیعه، فراوان یافت می‌شود و بزرگان شیعه نیز همین روش را پی گرفته‌اند.

پیروان آگاه اباعبدالله (ع) به گوینده اشعار غیر صحیحی که از آن بوی کفر و شرک استشمام می‌شود، اجازه نمی‌دهند در مجالس حسینی به اجرای برنامه بپردازد.

ممکن است برخی با دست‌آویز قرار دادن برخی از احادیث مثل: «نزلوننا عن الریوبیه

۱- نهج البلاغه، صبحی صالح، حکمت ش ۱۱۷ و جاب فیض الاسلام، حکمت شماره ۱۱۳

۲- غرر الحکم و درر الکلم، ص ۲۲۴

۳- بحار الانوار، ج ۲۵، ص ۲۸۶

و قولوا فی فضلنا ما شئتم^۱» سروده‌های غلوآمیز شاعران را موجه جلوه دهند، اما این پندار بر پایه درستی استوار نیست؛ زیرا همانگونه که یکی از فقهای عالیقدر معاصر مرقوم فرموده‌اند: «اعتبار این حدیث محقق نیست و ضعیف است»^۲

(۵) شعرش بدآموزی نداشته باشد.

در بعضی یادداشتها آمده است، شاعری زبردست و ولایی که «حاجب» تخلص داشت، در وصف امیر مؤمنان (ع) شعر نامناسب زیر را سرود:

«حاجب» اگر معامله حشر با علی است

من ضامنم، تو هر چه بخواهی گناه کن

این محبت کاذب که در این بیت ترویج شده بسیار خطرناک و چراغ سبزی برای بزهاران است. شنونده یا خواننده اسیر دام هوس به واسطه اعتماد بر مضمون این بیت، دیگری اهمیتی به سیئات و گناهان نمی‌دهد و عملاً بی‌تقوایی و بی‌پروایی از خدا را پیشه خود می‌سازد؛ در حالی که امام حسین (ع) کشته نشد که دست ما در گناه باز باشد بلکه به شهادت رسید تاریشه گناه سوزانده شود.

جالب توجه آنکه شاعر مزبور، شبی در عالم رؤیا حضرت علی (ع) را دید، امام به او فرمود: حاجب این چه شعری است که گفته‌ای؟

شاعر گفت: چگونه بسرایم؟

امام (ع) پاسخ داد:

«حاجب» اگر معامله حشر با علی است

شرم از رخ علی کن و کمتر گناه کن

(۶) رعایت ادب و احترام به اهل بیت (ع)

از آنجا که ستایشگران و شاعران آیینی در خدمت ذوات مقدس مثل اعلای انسانیت و تندیس اخلاق هستند، بایستی در نهایت ادب و فروتنی از آنان سخن بگویند.

در بکار بردن کلمات احترام آمیز نسبت به آن بزرگواران نهایت دقت را داشته و بدینسان حرمت و عصمت آنان را پاس بدارند. و از بکارگیری عبارات خارج از شأن والای ائمه هدی (ع) و مضامین واهی و یا مجموعول که نوعی تحقیر و کوچک شمردن ایثارگران کربلا و نشانگر ضعف و ناتوانی و ذلت پذیری و خواهش امام حسین (ع) و یارانش در مقابل دشمن است و باکیان ذاتی این شخصیت استثنایی در تعارض است، جداً پرهیز کنند.

۱- اللمعه البيضاء فی شرح خطبه الزهراء (ع)، ص ۶۴

۲- ولایت تکوینی و ولایت تشریحی، از آیت الله صافی گلپایگانی

رهنمودهای مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی) در دیدار با مداحان:

۱. اول مداحی، قدری نصیحت کنید یا به جای نصایح، معارف اسلامی و مناقب اهل بیت (ع) را بیان کنید.

۲. خودتان را پالایش درونی کنید، همهی ما احتیاج داریم و من به این پالایش بیشتر از شما احتیاج دارم.

۳. مداحی ادامه‌ی راه ستایشگران برجسته اهل بیت (ع) در دوران اختناق اموی و عباسی است. قضیه، فقط قضیه‌ی شعر خوانی نیست، بلکه مسأله، مسأله‌ی پراکندن مادیح و فضایل و حقایق در قالبی است که برای همه‌ی شنوندگان، قابل فهم و درک و در دل آنها دارای تأثیر است.

۴. اگر مداحی بتواند یک شعر خوب را که دارای مضمون و محتوای خوبی باشد، با صدای خوبی بخواند، این خدمت بزرگی است.

۵. شما پیوند عاطفی مردم با ائمه (ع) را حفظ کنید که یک بخش آن هم مسائل اخلاقی است.

۶. به اعتقاد بنده، مجالس عزاداری حسینی (ع) باید از سه ویژگی برخوردار باشد: زیاد شدن محبت اهل بیت (ع)، ایجاد معرفت بیشتر، تقویت معارف دینی.

۷. بروید اشعار قوی فارسی را در کتاب‌های گوناگون پیدا کنید و آن‌هایی را که برای تفهیم مفاهیم و عقاید و اخلاق اسلامی و بیا بینش سیاسی و یا هر آن‌چه که امروز جامعه‌ی اسلامی به آن نیاز دارد مناسب است، برگزینید و بیاورید در محافل بخوانید.

۸. یکی از چیزهایی که باید در این اشعار باشد، عبارت از مفاهیم بلند اسلامی - مثلاً در باب توحید و نبوت است. بهترین اشعار قدما در باب توحید و نبوت، همین مداحی است که شعرای بزرگ ما در مقدمه‌ی دیوان‌ها و مثنوی‌هایشان ذکر کرده‌اند.

۹. شما مداحان امتیازتان بر گوینده‌تر این است که برای تفهیم و القای مطلب، از دو هنر - هنر شعر و هنر خوانندگی - استفاده می‌کنید. این دو چیز مهمی است. البته خوانندگی در مقام مدح هم هنر خاصی است. معنایش هم فقط صدای خوب نیست. این هنر را باید یاد گرفت.

۱۰. بدانید که مداحی و ستایش‌گری ائمه (ع) در حقیقت ستایش‌گری نیکی و معنویت و جهاد است، ستایش‌گری خورشید امامت و ولایت، خورشید حقیقتی که سعی شد آن را ببپوشانند، اما همین زبان‌های گویا نگذاشتند.

رهنمودهای مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی) در دیدار با شعرای حوزه‌ی شعر مذهبی و آیینی:

- ۱- شعر آیینی و شعر مذهبی بهترین مسیر استفاده از قریحه شاعری است و بهترین محتواها، محتواهای مذهبی و شعر دینی است.
- ۲- شاعران آیینی و مذهبی از منابع اصیل و معتبر مانند صحیفه سجادیه و دعای عرفه استفاده کنند و این آثار را مطالعه کنند. مقام معظم رهبری از مرحوم بهجتی اردکانی یاد بردند که روزگاری دعای ابو حمزه ثمالی را به شعر درآورده بودند.
- ۳- به مداحان اشعار خوب را توصیه کردند و اشاره فرمودند که استفاده از شعرهای خوب و سطح بالا ذائقه مردم را هم ارتقاء می‌دهد.
- ۴- از مداحان اهل بیت (ع) و شعرای مذهبی خواستند به زیارت جامعه‌ی کبیره توجه کنند تا از افراط و تفریط دور شوند. برای مناقب ائمه از زیارت‌ها به خصوص زیارت جامعه‌ی کبیره استفاده کنید.
- ۵- ایشان ضمن چند توصیه فنی مثل مضمون یابی، ترکیب سازی‌های جدید و درست‌گویی زبانی به موضوع محیط‌های ادبی اشاره کردند و از شعرای آیینی خواستند با تمرکز و متشکل ساختن مستمر حلقه‌های خود، از تأثیرپذیری از محیط‌های هنری و محافل ادبی آنچنانی بپرهیزند.
- ۶- ایشان به موضوعاتی مانند مسائل انقلاب، جنگ و جهاد مقدس اشاره کردند که کمتر به آنها پرداخته می‌شود. به ظرفیت‌های جدی هشت سال دفاع مقدس اشاره کردند و برای مثال جانبازانی که هر از چندگاهی خبر شهید شدنشان شنیده می‌شود را مثال‌های خوبی برای کارکردن شمردند. یکی از امانتدارها شما - شعرای مذهبی - هستید باید این امانت را حفظ کنید باید منتقل کنید.
- ۷- بعضی از شعرها واقعاً از سطح تفکر عمومی مردم بالاتر است. لیکن توجه داشته باشید ذهن مردم و تلقی مخاطب با خواندن شما بالا می‌آید این را من به مداح‌ها می‌گویم یعنی شما می‌توانید ذهن مردم را بالا بیاورید. شعرهای خوب، الفاظ زیبا، مضامین عالی و معارف قوی خوانده شود.
- ۸- مناجات هم جزو شعر آیینی است. شعر آیینی فقط مسأله‌ی مدح و مرثیه نیست مناجات هم جزو شعر آیینی است. برای اینکه مضمون مناجات را درست پیدا کنیم، بهترین مرجع دعاهاست. دوستان با صحیفه‌ی سجادیه انس پیدا کنید.
- ۹- معارف بلند اسلامی و قرآنی را از خود قرآن، نهج البلاغه و بعضی روایات اهل

بیت (ع) - روایات اصول کافی در بخش هایی - اخذ کنید با این منابع انس پیدا کنید. شعر آیینی خیلی دامنه‌ی وسیعی دارد و شما می‌توانید بر روی ذهنیت جامعه اثر بگذارید.

۱۰- در موضوعات مربوط به مرثیه، مرثیه‌ی سیدالشهداء (ع) و قضایای کربلا، زبان حال‌هایی که گفته می‌شود، زبان حال‌های زیادی است. البته ممکن است بعضی‌اش هم مطابق با واقع نباشد یعنی چیزهایی نباشد که انسان بتواند آنها را تأیید کند، لیکن زمینه‌هایی وجود دارد. مثلاً درباره‌ی مصیبت حضرت ابوالفضل (ع) به نظر می‌رسد که یکی از بخش‌های مهم و جذابی که می‌تواند این مصیبت را بیان کند، همان زبان حال مادر حضرت ابوالفضل است. همان «لاتدعونی ویک ام البنین» و... اینها میدان‌های مهمی است یعنی شرح حال‌ها و زبان حال‌ها فقط بیان آن حالی که در آن لحظه قهرمان داستان دارد، نباشد، بلکه می‌تواند شرح خصوصیات او، شخصیت او، ظرافت‌های روح او و عظمت‌هایی که در وجود او هست، باشد.

بحث و نتیجه‌گیری:

در مداحی اهل بیت (ع) داشتن ذوق، استعداد و علاقه به تنهایی کافی نیست. همچنین نمی‌توان مداحی را صرفاً به عنوان یک شغل برگزید، بلکه لازم است که اهداف مقدس‌تری برای آن در نظر گرفت. مداح اهل بیت (ع) باید یک انسان ساخته شده‌ای باشد که بتواند در مسیر مداحی خود انسان‌سازی نماید و مجلس مداحی خویش را به کلاس انسان‌سازی تبدیل کند.

متصف بودن به خصوصیات اخلاقی و تربیتی چون اخلاص، تواضع، تقوا، هماهنگی اعمال با گفتار، جلب رضایت خداوند و ائمه معصومین (ع)، سرلوحه قرار دادن قرآن کریم، احادیث و روایات برجای مانده از معصومین (ع) در زندگی فردی و اجتماعی و برنامه‌های خود، رعایت احترام بزرگان، عدم قلمق‌گویی، صداقت و... از مهمترین ضروریات مداحی است.

منابع:

- ۱) باقری بیدهندی، ناصر؛ عزاداری بایدها و نبایدها؛ انتشارات نور السجاد؛ چاپ اول ۱۳۸۴.
- ۲) خومحمدی خیرآبادی، سعید؛ مداحی در مکتب اهل بیت (ع)؛ نشر اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ اردیبهشت ۱۳۸۶.
- ۳) مجموعه‌ی راهنما و شیوه‌نامه‌های اجرای طرح‌های معاونت پژوهشی و آموزشی در استان‌ها؛ سازمان تبلیغات اسلامی مرکز؛ ۱۳۸۵.
- ۴) جزوه آموزشی مدیریت در تشکل‌های دینی و روش کار گروهی - معاونت پژوهشی و آموزشی سازمان مرکزی تبلیغات اسلامی.
- ۵) سایت مقام معظم رهبری (مد ظله العالی).

مداحی در اردبیل و مداحان نام‌آشنای آن

سمیرا اصلانی

مقدمه

آدمی از آغاز تولد تا پایان زندگی خویش به طور فطری، ارزش‌های اخلاقی را درک می‌کند، و به آنها گرایش دارد و سعی دارد فعالیت خود را در حوزه فردی و اجتماعی با این ارزشها و اصول تطابق داده تا به سعادت دنیا و آخرت برسد. ما نیز همیشه زندگی خود را بر این مهم قرار داده‌ایم و در این مسیر باید ابتدا ارزشها را بشناسیم. یکی از ارزشهای والای دینی ما، دوست داشتن اهل بیت است، که هر حرکتی در این مسیر به زندگی ما صفا و معنای خاص می‌بخشد، و همین امر باعث شده تا در جشنواره امام علی ابن موسی الرضا (ع)، در زمینه مداحی استان سر بلندمان مقاله‌ای بنویسم، امیدوارم این مقاله مفید بوده و مورد لطف آن امام بزرگوار قرار گیرد. تا صفا و معنویت آن را در زندگی خویش درک کنم. چرا که دوستی با اهل بیت، دوستی با خداست.

مداحی، دوستی اهل بیت

همانگونه که اشاره کردیم دوستی با اهل بیت یکی از ارزشهای بزرگ دین اسلام است و وظیفه هر مسلمان این است که از این ارزش پیروی کند چرا که اهل بیت و دوستی آنها ضامن سعادت و خوشبختی ماست شما مردم به وسیله ما در تاریکی‌های گمراهی هدایت یافتید، و به قلّه فضیلت رسیدید و از شب تیره به سپیده دم صبح در آمدید. کر باد گوشی که صدای نصیحت را نشنود و چگونه کسی که هیاهو و فریاد گوشش را کر ساخته، صدای ضعیف را خواهد شنید آرام و مطمئن باد دلی که با ترس خدایم تپد^۱. هر عملی که ما را به

۱- خطبه ۴ نهج البلاغه، ترجمه دکتر علی شبروانی ص ۵۰

دوستی اهل بیت نزدیک کند، ارزش و مقام والایی دارد، در این میان مداحی هم که ما را با احوال و اوصاف و اخلاق اهل بیت آشنا می‌کند، جایگاه خاصی دارد و به معنای واقعی نماد اصلی دوستی اهل بیت است. مداحی از همان اوایل اسلام بوده و نمونه‌های بسیاری در تاریخ اسلام دارد، که مؤید رابطه تنگاتنگ آن با دوستی اهل بیت است.

سلام بر تو ای پیامبر خدا، سلام من و دخترت که اکنون در کنار تو آمده، و به سرعت به تو پیوسته. ای رسول خدا، بر مرگ دخت برگزیده تو شکیبایی ام اندک شد، و طاقت و توانم از دست رفت، ولی مرا که غم بزرگ جدایی تو را دیده‌ام و رنج مصیبت تو را کشیده‌ام جای شکیبایی است؛ زیرا من با دست خود تو را در بستر قبر خواباندم، پس ما از خداییم و به خدا بازمی‌گردیم.^۱

اردبیل دوستدار اهل بیت

استان اردبیل از دیر باز بعنوان استان دارالارشاد، همیشه یک منطقه ای بوده که با مفاهیم دینی، اجین بوده، نام قدیم این منطقه یعنی آرتاویل یعنی شهر مقدس خود نماینگر این موضوع است. مردم این استان همیشه طلا به دار دوستی اهل بیت و اسلام بوده اند و هستند. خروج کاروانهای زیارتی به شهرهای مقدس و بارگاههای ملکوتی از سالهای خیلی دور تا امروزه، برپایی مراسم در اغلب مناسبتهای مذهبی، توسل خاص مردم این منطقه به ائمه (ع)، همگی نشانگر ارادت خاص این مردم به اهل بیت عصمت و طهارت است. حفظ اسلام و قرآن، نماز، عترت، عدالت اجتماعی، رفاه حال عمومی مسلمانان به تاسی از مفاهیم والای حوادث بزرگ اسلام، خصوصاً حادثه عاشورا از مشخصات و عنایات بارز این دوستی اهل بیت است که در عموم مردم مشهود است. این علاقه و اشتیاق و دوستی اهل بیت عصمت و طهارت، نه تنها در خود استان، بلکه در تمامی شهرستانها، بخشها و روستاهای استان به چشم می‌خورد، طوری که حتی در برخی مناسبتهای مذهبی، بعضی روستاهای کوچک میزبان، میهمانانی از استان یا حتی کشوری شوند و این عنایات حق تعالی است که در مسیر حب اهل بیت بر مردم این دیار اعطاء شده است.

مداحی در اردبیل

مکتب عرفانی و اسلامی مردم استان اردبیل باعث شده مداحی، چاووشی، تعزیه خوانی شبیه خوانی، مقتل خوانی و بسیاری اعمال که ریشه آنها در حب اهل بیت است، در این

استان رونق و جایگاه خاصی داشته باشند. ارج و احترامی که در این استان به خادمان اهل بیت گذاشته می شود، بی نظیر است. علاوه بر این خود خادمان اهل بیت با افتخار معنوی این مسولیت عظیم آگاهند و خود را در مقابل این اصالت بزرگ مسؤل می دانند. اما شاید هیچ واقعه مذهبی به اندازه واقعه عاشورا بر فرهنگ و محبت این منطقه بر اهل بیت تاثیر گذار نبوده است. و مردم اردبیل پس از واقعه عظیم کربلا بر امام حسین و یارانش گریسته، در اوصاف و احوال این بزرگواران شعرها سروده و مداحی کرده اند. حضور مداحان شهیر و نام آشنا در سراسر استان و هر گوشه و کناری از این منطقه باعث شده تا هر مجلس و مراسم اهل بیت، صفا و جلوه ای خاص داشته باشد. همچنین باعث کثرت و فزونی مراسم شده است.

توجه خاص و ویژه مداحان استان به اهداف اصلی مداحی، روشها و اصول مداحی باید ها و نیایدهای آن باعث شده، روز به روز بر رونق و اشاعه مداحی افزوده شده و جوانان و نوجوانان به سمت مداحی و برگزاری مراسم تشویق شوند، در هر مراسمی وجود جوانان، سالخوردگان، افراد علمی و دانشگاهی، نشانگر متون صحیح و ارائه مناسب مداحان استان اردبیل است، که باعث دلسردی و دوری اهل دانش از مراسم نشده و حضور پر شور مردم در مراسم راه دنبال دارد.

مراسم مذهبی و نقش مداحان در استان

همانطور که اشاره شد، جایگاه و ویژه اهل بیت عصمت و طهارت در استان اردبیل باعث شده تا در مناسبتهای مذهبی در سراسر استان، مراسم برگزار شود، که در این میان مداحان نقش به سزایی در مراسم ایفا می کنند، همیشه در اعیاد اسلامی، مبعث، غدیر، نیمه شعبان، فطر، قربان، سالروز تولد امامان معصوم و... اکثر مساجد بزرگ استان و همچنین گاهای نهادهای دولتی و حتی غیر دولتی با دعوت از مداحان استان مراسم برگزار می کنند. همچنین در طول سال و طبق برنامه از پیش تعریف شده ای، هیات های مذهبی استان استان بصورت هفتگی و ماهانه مراسم برگزار می کنند، که گاهی با توجه به مناسبتها مراسم بصورت عزاداری و مولودی خوانی هم برگزار می شود. مراسم معمولاً با قرائت قرآن کریم، آغاز و سپس روحانی مجلس سخنرانی کرده، مجلس قرائت و تفسیر برگزار و سپس مداحان مجلس به نوبت به مداحی می پردازند که معمولاً مطالب با سخنرانی روحانی مرتبط بوده و نظم خاصی به مجلس می دهد. مشخصه گران قیمت هیات های استان، خودجوش بودن آنها، تامین مالی توسط مردم، تعلق به همه آحاد مردم، رسیدگی به نیازمندان، و ایجاد اتحاد و یکپارچگی مردم زیر سایه قرآن و تشیع است.

مداحی اردبیل و عاشورای حسینی

بی شک استان اردبیل با مردمی عاشق حسین و یاران باوفایش، همیشه در هر مدح و مجلسی زبان به مدح و ستایش و ذکر امام و عاشورا می پردازند، و با توجه به ارادت این مردم به حضرت ابوالفضل (ع) همیشه مدح این بزرگوار در مجالس محسوس است. اغلب در مراسم هیات ها و مراسم روضه خوانی و ذکر مصائب، توجه به اصول مداحی از ویژگیهای بارز مداحی استان است، در مراسم روضه خوانی برای مجالس خواهران و ایرادان، مداح با توسل به شهیدان کربلا و ذکر مصائب، تطابق زمان روضه خوانی با شهادت امامان معصوم را در نظر می گیرد، مراسم با نظم خاصی و طبق برنامه برگزار می شود، بطوریکه مثلاً يك هیات طبق اعلان قبلی با راهنمایی علامت پرچم در یکی از منازل گردهم می آیند. ریش سفیدان معمولاً زودتر از همه می آیند، بعد از ذکر مصائب توسط مداحان و سخنرانی روحانی، قرائت و تفسیر قرآن کریم، به تناسب در هیئت شعرا به ترتیب شعر و در هیئت مذهبی به ترتیب مداحان به مدح و نوحه به تناسب موضوع، می پردازند.

از جمله هیات های مشهور استان که مداحان به نامی را در همه سالها پرورش و به خود دیده اند می توان به هیات های، شعرا و نوحه خوانان حسینی اردبیل، شعرا و نوحه خوانان حضرت سید الشهداء، هیات عباسی شهرستان، متوسلین مسلم ابن عقیل شعرا و نوحه خوانان متوسلین به حضرت موسی بن جعفر و... اشاره کرد که در آموزش مداحان، ترویج مداحی و پرورش استعدادهای مداحی نقش والایی ایفاء می کنند.

اردبیل زادگاه مداحان نامی جهان تشیع

استان اردبیل از دیر باز بعنوان يك قطب مداحی در کشور مطرح بوده و هست. وجود مداحان بزرگ و نام آشنا در این استان، همیشه نگاهها را به خود جلب کرده است، طوری که گاه از کشورهای شیعه نشین و مسلمان دنیا دعوت نامه هایی برای مداحان استان فرستاده می شود. آنچه مسلم است حب اهل بیت با مردم این دیار اجین است و در این میان مداحان، نقش برجسته ای را بازی می کنند.

استان اردبیل به لطف خداوند تبارک و تعالی و توجهات چهارده معصوم علیهم السلام، مهد نوحه خوانان و شاعران بزرگ و مداحان نامی می باشد، شاعران و اساتید و مداحان نامی این استان، بحمد الله آنقدر زیاد است که ذکر اسامی در فرصت ناممکن است ولی حسب وظیفه مواردی را به عنوان قطره از دریا در ذیل ذکر می کنیم. استادان بزرگی چون، حاج حسینقلی داوودی، میرزا محمد تمدنی، حاج میرزا محمد عیناللهی حاج

عبدالرحیم جعفری، حاج قدرت جوادی، حاج نصیر حسینی، میرزا غلام ترابی، کربلایی میرزا یعقوب بلیلی، میرزا آقا بابا مهران، حاج رضا مفتاح پور، حاج محب الله خاتقاهی و استاد اغلب مداحان نامدار اردبیلی، حاج میرزا عزیز فرهودی

قطره‌ای از دریای عشق

آنچه مشخص و مبرهن است پرداختن به مداحی و مداحان نامی استان، چیزی نیست که در یک مقاله و حتی یک جلد کتاب بگنجد، لذا جهت حفظ حرمت و ارزش این گهرباران معرفت حب اهل بیت در این کوتاهی مطلب ناگزیر به چند نمونه از هزاران گوهر مداحی و شاعری اهل بیت می پردازیم، هر چند قطره‌ای از دریای عشق به اهل بیت عصمت و طهارت است که همان فرهنگ مردم این منطقه است ولی بهانه‌ای بر تکلیف است تا شاید، گوشه‌ای از ارادت مردم استان اردبیل به اهل بیت را توصیف کرده باشم

استاد شیخ عبدالکریم موذن زاده

پدرگرامی اساتید بزرگ، محمود، نعیم، داوود، رحیم و سلیم موذن زاده که همگی موذن و مداح که افتخار جهان تشیع و میهن بزرگ و سرافرازمان بوده‌اند. اذان‌ها و ذکرها و مداحی‌های همه این عزیزان بعنوان اثرهایی ماندگار قلب هر مومنی را سمت خدامی بردوانسان را متوجه به الله می‌کند.

استاد سلیم موذن زاده اردبیلی

تاریخ مداحی و نوحه خوانی جهان تشیع و دنیای اسلام در دل خود حکایت‌های بسیار دلنشین و تاثیر گذاری از این نابغه بزرگ مداحی استان اردبیل دارد. استاد سلیم موذن زاده، هم بعنوان موذن و مداح همیشه برای مردم ایران و سایر کشورهای مسلمان یک چهره شهیر و بزرگی است و سالها در اردبیل و سایر شهرهای ایران به مداحی اهل بیت عصمت و طهارت پرداخته‌اند.

استاد حسنقلی اردبیلی

متولد اردبیل که سالها در محله گازران اردبیل به مداحی پرداخته‌اند، ساکن محله منصوریه که در اوایل نیمه دوم قرن ۱۴ هجری شمسی، وفات کرده‌اند. میرزا رحیم (عندلیب) از مداحان نامی اردبیلی در اواخر قرن ۱۳ و اوایل قرن ۱۴ هجری شمسی، که برای محله دروازه مداحی می‌کردند. آشنایی کامل به اکثر دستگاہهای موسیقی و نغمه

ها، شدت و تن صدای بسیار عالی از ویژگیهای بارز این مداح به شمار می‌رفت.

یعقوبعلی بلبلی

از مداحان نامی استان که به مدت ۱۵ سال در دسته‌کوجه جمعه مسجد، مداحی می‌کردند و به جهت خوش صدایی لقب بلبل به ایشان داده بودند.

زنده یاد علی ستاره صبح

مداح معروف اردبیلی که در مراسم خود بطور معمول يك ربع ساعت سلام عربی می‌دادند، مسلط به اغلب دستگاههای موسیقی که صدایی بسیار قوی، هزین و دلنشین داشتند و از نوابغ مداحی استان به شمار می‌رفتند.

نگاهی کلی به مداحی استان

شاعران مرثیه‌سرای و مداحان اردبیلی قرن‌هاست که با سروده‌ها و نوای توحیدی خود خاطره مناقب و مصایب ائمه اطهار (ع) را در اذهان به تصویر کشیده‌اند. به نوشته مورخان معتبر، مردم اردبیل به عنوان یکی از پیشگامان پذیرش دین اسلام، به خاندان عصمت و طهارت (ع) عشق ورزیده و ادیبان خوش قریحه منطقه از آن زمان مصایب چهارده معصوم (ع) را به نظم و نثر کشیده‌اند.

به دلیل از بین رفتن اسناد و مدارک، اولین شاعر مرثیه‌سرای اردبیلی را نمی‌توان شناسایی کرد اما به نوشته برخی تذکره‌نامه‌ها در عصر صفویه شاعران مرثیه پرداز فراوانی از این دیار بر ادبیات عاشورا گام نهاده‌اند. به همین دلیل دارالارشاد و زمانی هم دارالامان لقب گرفته است. اشعار مرثیه‌سرایان به نام اردبیلی که با هنرنمایی مداحان اهل بیت به شکلی دلپذیر و تاثیر گذار آرایه می‌گردد نقش به‌سزایی در رونق عزاداری‌های محرم در مناطق آذری‌نشین و سایر نقاط کشور دارد. در مرثیه‌های شاعران اردبیلی به واقعه بزرگ کربلا از زاویه‌های گوناگون پرداخت شده و در آن‌ها حماسه بزرگ پدید آورندگان عاشورا، مظلومیت اهل بیت و قساوت یزید و یزیدیان به زیبایی هر چه تمام عرضه شده است.

صاحب‌نظران می‌گویند: مرکزیت اردبیل به عنوان خاستگاه مذهب تشیع در دوران حکومت صفویه باعث گرایش شاعران و عندلیبان به اهل بیت (ع) شده است. مرثیه‌سرایان فراوانی از جمله بیضا، دلخون، ثابت، ناصر، عاصم، مطلع، ناطق، انور، غمگین، سیدحکاک، بختیاری، جلیلی‌وند، صدرالمالی، یحییوی و منزوی در این شهر می‌زیسته‌اند که اکنون فقط آثار ارزشمندی از آنان به یادگار مانده است.

نوی توحیدی مداحان و موزنان اردبیلی پس از گذشت قرن‌ها هنوز از حنجره آنان برخاسته و دل‌میلیون‌ها مسلمان را با نور الهی و هاله ائمه اطهار (ع) تابناک می‌کند. صدها نفر در منطقه اردبیل به حرفه مداحی و نوحه‌خوانی اشتغال دارند و هر محله یک و یادو نوحه‌خوان برای استفاده در ایام عزاداری ائمه اطهار (ع) و آیین‌های ترحیم ساکنان محله دارند. می‌گویند: مرحوم شیخ فرج، پدر مرحوم شیخ عبدالکریم موزن زاده اردبیلی قدیمی‌ترین اذان‌گویی است که اطلاعات مختصری از وی موجود می‌باشد. به گفته سال‌خوردگان اردبیلی صدای اذان او را ساکنان روستاهای واقع در حاشیه سه فرسنگی اردبیل سحرگاهان از بام مسجد زینال این شهر می‌شنیده‌اند.

صدای گیرادر خانواده مرحوم شیخ فرج اردبیلی موروثی بوده و فرزندان و نوادگان او نیز این موهبت بزرگ الهی را به یادگار برده‌اند. شیخ عبدالکریم فرزند شیخ فرج نخستین موزن در ایران است که نوای اذان دلنشین او شهرت جهانی دارد.

سلیم موزن زاده اردبیلی با سابقه‌ترین و مشهورترین مداح این خطه است که نوای توحیدی و روحبخش او پس از گذشت بیش از نیم قرن هنوز از حنجره جادویی اش گوش و دل عاشقان ائمه اطهار (ع) را نوازش می‌دهد. اعجاب و توانایی بی‌وصف او در اجرای برنامه‌های متنوع مداحی، نوحه‌خوانی و مولودخوانی از دوران نوجوانی وی را در ردیف یکی از مطرح‌ترین مداحان جهان قرار داده است.

منابع:

- ۱- عزاداری در اردبیل، ربیع البلبلی، ج ۱
- ۲- نهج البلاغه، ترجمه دکتر علی شیروانی، قم
- ۳- سایت اردبیل، چشمه‌ای از بهشت

اردبیل مهدمداحان نام آشنا موسی تقوی نمین

پابوس حریم تو

«کاغذهای دفترم را یکی یکی به عقب بر می گردم، تا برسم به آینه آفتاب تو. می رسم تا دم در باب الجوادت، یانه، صحن انقلاب، همسایگی شیخ حر، چشم در چشم علامه و دلم تیر می کشد از فاصله ممتدی که میان من و تو افتاده. چمباتمه می زخم روی سجاده، دولا می شوم روی دفترم و سعی می کنم خطوط منظم این صفحه سفید را مثل خیابان تو، در ذهنم ترسیم کنم. و به همین سادگی می آیم به پابوس حریم تو، ای مهربان و ای رؤف! ای ضامن همه ی بدی هایم؛ ای ضامن آهوی رمیده نفسم در هوای هوس! از کنار حرم می گذرم و برق سنگ فرش هایت یادم می اندازد که حیاکنم و چشم هایم را از شرم به زیر بیندازم، قدم های آرامم را آرام تر می کنم و زیر لب زبان می گیرم، می رسم تا کنار باب الجوادت و اذن می گیریم: «من ایستاده ام اینجا؛ پیش پای شما که می بینی ام به کرامت چشم هایتان و می شنوی صدایم را... و چقدر رسا جواب می گویی سلامم را؛ من ایستاده ام اینجا و شهادت می دهم به این همه و اشک توی چشم هایم حلقه می زند. من ایستاده ام اینجا تا صدای خود خود خودت را بشنوم. ای خدا! بگو وارد شوم. ای رسول! بگو وارد شوم. ای همه عرش و ملائکه اش! بگویید وارد شوم. ای آرام گرفته به این خاک مقدس! منت بگذار و بگو وارد شوم. من بد! به خوبی ات، به خوبی هایت... بگو وارد شوم، لطفاً»

مردم اردبیل از دیرباز ارادتی خالصانه به امام حسین (ع) سالار شهیدان و یاران باوفای او دارند. عشق مردم این منطقه به امام حسین (ع) به آن اندازه است که در طول تاریخ این شهر و منطقه به شهر حسینی معروف گشته است.

اردبیل به دلیل برخاستن تشیع علوی از سینه این شهر، عشق و عاشقی و وابستگی کامل خود را به خاندان رسالت و اهل بیت ایثار و شهادت به خصوص سرور شهیدان جهان حضرت اباعبدالله الحسین (ع) به اثبات رسانیده است و روی این اصل است که با فرارسیدن ماه محرم این شهر یک پارچه در غم و ماتم فرومی رود. از اول ماه محرم تا عاشورای حسینی روز و شب از هر نقطه این شهر صدای یا حسین به گوش می رسد. پیر و جوان و زن و مرد لباس سیاه بر تن می پوشند و بدون احساس خستگی شب و روز در مراسم مختلف ماه محرم حضور می یابند، بر سر و سینه می زنند و به یاد حسین و مظلومیت خاندان وی اشک از دیده جاری می سازند. ما نیز در این مقاله سعی کرده ایم که از وجود مداحان و شاعران حسینی در این شهر که سبب عنوان یافتن اردبیل به مهد مداحان نام آشنا شود را بررسی کنیم.

اردبیل؛ پیشگام در هنر مداحی و مرثیه سرایی اهل بیت (ع)

سروده های مرثیه سرایان اردبیلی که همواره با هنرنمایی مداحان اهل بیت (ع) اردبیلی، به شکلی دلپذیر و تاثیرگذار ارایه می شود، نقش بسزایی در رونق عزاداری های محرم در مناطق آذری نشین و سایر نقاط کشور دارد که زینت بخش مجالس و آیین های عزاداری و یا مولودی خوانی است.

در مرثیه های شاعران اردبیلی به واقعه بزرگ کربلا از زاویه های گوناگون پرداخت شده و در آنها حماسه بزرگ پدید آورندگان عاشورا، مظلومیت اهل بیت (ع) و قساوت یزید و یزیدیان به زیبایی هر چه تمام عرضه شده است.

یکی از خادمان پیر آستان مقدس سرور آزادگان می گوید: «پرداختن به مرثیه و نوحه سنتی و ترغیب نوجوانان در این زمینه به پیشگیری از نفوذ فرهنگ مسموم بیگانه که روز به روز در جامعه در حال گسترش است کمک خواهد کرد.»

وی می گوید: «در عصری که به علت تبادل سریع اطلاعات دیوارهای فرهنگی بین کشورها و جوامع از میان برداشته شده و آیین های مذهبی سنتی به تدریج در حال فراموشی هستند، هنوز در دیار شیعه پرور اردبیل طنین سوزناک اذان و نوحه انسان ها را به سوی معنویت هدایت می کند.»

نوای توحیدی مداحان و مؤذنان اردبیلی پس از گذشت قرن‌ها هنوز از حنجره آنان برخاسته و دل میلیون‌ها مسلمان را با نور الهی و هاله ائمه اطهار (ع) تابناک می‌کند. هم‌اکنون (سال ۱۳۹۱ هجری شمسی) در شهر اردبیل بیش از سیصد دسته سینه زنی و زنجیر زنی وجود دارد که هر کدام نوحه خوانی مستقل دارند و بیش از چهارصد و پنجاه هیأت مذهبی فعال مخصوص برادران وجود دارد که هر کدام در بدو تأسیس لااقل دو نوحه خوان ثابت داشته‌اند، لذا آمار نوحه خوانان معروف و در سطوح مختلف تقریباً بیش از یک هزار و یکصد نفر می‌باشد و در برخی از هیأت‌های مذهبی ده‌ها نوحه خوان مشغول فعالیت هستند و برخی از نوحه خوانان نیز در چندین هیأت عضو هستند. در دهه‌ی اول ماه محرم به جز برخی فعالیت هیأت‌های مذهبی تعطیل است و همه نوحه خوانان در جای جای کشور و حتی خارج از کشور به نوحه خوانی و اقامه تعزیه داری و نشر معارف اسلامی و مذهبی می‌پردازند.

مداحان و مرثیه‌سرایان اردبیلی

مداحان اردبیلی قرن‌هاست که با سروده‌ها و نوای توحیدی خود خاطره عاشوران را زنده نگهداشته‌اند و صحنه‌هایی از این حماسه و دیگر مناقب و مصایب ائمه اطهار (ع) را در اذهان به تصویر کشیده‌اند. به‌نوشته مورخان معتبر، مردم اردبیل به عنوان یکی از پیشگامان پذیرش دین اسلام، به خاندان عصمت و طهارت (ع) عشق ورزیده و ادیبان خوش قریحه منطقه از آن زمان مصایب چهارده معصوم (ع) را به نظم و نثر کشیده‌اند. به دلیل از بین رفتن اسناد و مدارک، اولین شاعر مرثیه‌سرای اردبیلی را نمی‌توان شناسایی کرد اما به نوشته برخی تذکره‌نامه‌ها در عصر صفویه شاعران مرثیه پرداز فراوانی از این دیار بر ادبیات عاشورا گام نهاده‌اند. شهر اردبیل نزدیک به ۲۰۰ سال مرکز تجمع و حضور عارفان و شاعران پرآوازه بوده و به همین دلیل دارالارشاد و زمانی هم دارالامان لقب گرفته است.

زبان ترکی دارای ویژگی خاصی برای سرودن حماسه‌های عاشورایی است که سایر زبان‌ها فاقد این قابلیت می‌باشند. گذر زمان و نفوذ فرهنگ‌های بیگانه نیز نتوانسته است قلم‌های مرثیه پردازان اردبیلی را از نوشتن باز داشته و یا نوای رو‌حبخش‌اندلیبان را در حنجره‌های آنان حبس کند.

لازم به ذکر است که، شاعران نوحه پرداز متوفی اردبیلی از شنیده‌های خود در منابر علما و نیز مطالعه کتاب‌هایی چون مقاتل، تاریخ اسلام و وقایع کربلا در سرودن اشعار حماسی استفاده می‌کرده‌اند.

مرثیه سرایان فراوانی از جمله بیضا، دلخون، ثابت، ناصر، عاصم، مطلع، ناط، انور، غمگین، سیدحکاک، بختیاری، جلیلی وند، صدرالمالی، یحیی و منزوی در این شهر می زیسته‌اند که اکنون فقط آثار ارزشمندی از آنان به یادگار مانده است. شاعران مرثیه سرای اردبیل معتقدند که شاعران غیر مرثیه پرداز نیز دست کم باید در سروده‌های خود نیم‌نگاهی به شور و حال سالار شهیدان داشته باشند.

تاج الشعرا ده‌ها اثر ارزشمند از جمله ساطکربلا، اسرار عاشورا، پرچم عزا و آخرین آثار به یادگار مانده است. ادیبان صاحب‌نظر از وی به عنوان استاد مسلم متجدد به تصویر کشیدند و قایع کربلا و مصائب ائمه اطهار (ع) یاد می‌کنند. اغلب منظومه‌های تاج الشعرا در آریا هنگیماسیه ستند بطوریکه خوانندگان نو یا شنوندگان، خود را در قلب واقعه احساس می‌کنند. استادان اصغر شاهی، منعم، محمد تقایی، هادی، غفاری، معزی، شفیع تفاعری، صبا، صنعا، حسین بختیاری، عاصم کفاش اردبیلی، میر علی عابدیان، یوسف معماری، شفیع خلیل زاده، آذر اوغلی، مجرد، راثی، ناصر آزاد، ایلچی و سید تقی سیفی نیز در این زمینه قلم فرسایی می‌کنند.

قرآن و مداحان اردبیلی

مداحان اردبیلی همیشه متوسل به انبیاء و اوصیای الهی و شهدا و اسرای کربلا می‌شوند چرا که می‌دانند ایشان مقام و منزلتی بسیار بالا نزد خداوند متان دارند و هرگز از قرآن به عنوان معجزه‌ای جاوید غافل نشده‌اند چرا که می‌دانند غفلت از قرآن تباهی، فساد، فقر، ظلم و ستم و... به بار می‌آورد. مداحان اردبیلی می‌دانند که اوصیای الهی همه سر بلندی از عمل به قرآن یافته‌اند و قرآن هادی جاوید بشریت به فلاح و رستگاری می‌باشد. لذا، از این رو همیشه در مدح‌های خود از قرآن غافل نمی‌شوند.

انواع مراسم نوحه خوانی خواهران در اردبیل

علاوه بر دسته‌های عزاداری مختلف مردانه، هزاران هزار مجالس روضه خوانی مخصوص بانوان در کل شهر اردبیل و در روستاها و بخشهای تابعه آن در طول سال برگزار می‌شود و مخصوصاً در تمام روزهای ماه‌های ذیحجه، محرم و صفر از جانب خواهران مراسم ویژه‌ای برپا می‌گردد. مراسم روضه خوانی «صحرا، راه‌شام، بیابان، قرنوخ سفرا (سفره تاریک)، باغلی قاپی (در ب بسته)، سفره حضرت ابا عبدا... الحسین (ع)، سفره حضرت ابا الفضل العباس (ع) و...» با مداحی و نوحه خوانی آقایان و روحانیون از پشت دریا پرده در منازل شخصی، در تکیه‌ها و یا در مساجد برگزار می‌شود. مراسم مقابله (قرآن

خوانی) و عزاداری و نوحه خوانی (با نوحه خوانی و «او خشاما» گویی خانم‌ها)، بسیار باشکوه و با جلال خاص در همه‌ی کویچه‌های شهر اردبیل دایر می‌شود. این آداب و رسوم سینه به سینه و نسل به نسل منتقل می‌گردد تا اینکه شما امروز شور و شوق حسینی و فرهنگ عاشورایی را در جوانان اردبیل ملاحظه می‌نمایید.^۱

اسامی برخی از مداحان عاشورایی اردبیل

اردبیل به لطف خداوند و توجهات چهارده معصوم علیهم السّلام مهد نوحه خوانی و شاعری و مداح پروری است و مداحان، شاعران، اساتید فن و نوحه خوانان گرانقدری چون مرحوم حاج حسینقلی داوودی (ره)، حاج میرزا محمد تمدنی (ره)، حاج میرزا محمد عین‌الهی (ره)، حاج عبدالرحیم جعفری (ره)، حاج قدرت جوادی (ره)، حاج نصیر حسینی (ره)، حاج غلام ترابی (ره)، کربلایی میرزا یعقوب بلبلی (ره)، میرزا آقا بابا مهرانی (ره)، حاج رضا مفتاح پور (ره)، حاج میرزا عباس ملائیان (ره)، حاج محب ... خانقاهی (ره)، استاد اغلب نوحه خوانان نامدار اردبیلی حاج میرزا عزیز فرهودی (ره) و ... در این سامان فعالیت داشته‌اند.

از دیگر مداحان مشهور اهل بیت (ع) در شهرستان اردبیل می‌توان به استاد حاج سلیم مؤذن زاده اردبیلی، حاج محمدباقر تمدنی اردبیلی، حاج شهرروز اردبیلی، اکبر ساجدی، حاج سید محمد عاملی اردبیلی، حاج غلام ترابی، حاج داود عزیززاده اردبیلی، حاج شهرروز حبیبی، محمدپناهنده، حاج حجت پروین پر اردبیلی، حاج جعفر ایمان نژاد اردبیلی و حاج محمدباقر منصوری اردبیلی اشاره کرد. خداوند عنایتی خاص بر مردمان این دیار دارد که جای بسی شکر و سپاس است.

خانواده مؤذن

بطور مسلم صدای گیرادر خانواده مرحوم شیخ فرج مؤذن اردبیلی موروثی بوده و فرزندان و نوادگان او نیز این موهبت بزرگ الهی را به یادگار برده‌اند. شیخ عبدالکریم فرزند شیخ فرج نخستین مؤذن در ایران است که نوایا داندلثسینا و شهرت جهانی دارد. مرحوم شیخ فرج، پدر بزرگ استاد سلیم مؤذن زاده اردبیلی و قدیمی‌ترین اذان‌گویی بوده است که اطلاعات کاملی از او موجود نمی‌باشد. به گفته سال‌خوردگان اردبیلی صدای اذان او را ساکنان روستاهای واقع در حاشیه سه فرسنگی اردبیل سحرگهان از بام مسجد زینال این شهر می‌شنیده‌اند.

۱- اغلب مطالب روضه خوانی بر اساس مصاحبه با نوحه خوانان و تحقیق میدانی نوشته شده است.

مرحوم شیخ عبدالکریم مؤذن زاده اردبیلی در سال ۱۲۷۳ شمسی در محله تازه شهر اردبیل چشم به جهان گشود و تا سال ۱۳۲۱ شمسی، نوای توحیدی او از مناره مسجد میرزا علی اکبر اردبیل به گوش می رسید.

● اغلب مطالب روضه خوانی بر اساس مصاحبه با نوحه خوانان و تحقیق میدانی نوشته شده است.

مرحوم حاج رحیم مؤذن زاده اردبیلی، اذان گویی و نوحه خوانی و منبری را از شیخ عبدالکریم به ارث برد و تا آخر عمر راه او را ادامه داد. ایشان گفته اند که اذان گویی در خانواده آنها، ۱۵۰ سال قدمت دارد و نام خانوادگی آنها نیز به همین دلیل مؤذن شده است؛ «زمانی که آن موقع ها در اردبیل شناسنامه می دادند، به تناسب شغل و حرفه، نام خانوادگی انتخاب می کردند. به پدر بزرگم هم گفته بودند تو چه کاره ای؟ گفته بود مؤذن. گفته بودند پس نام خانوادگی شما مؤذن خواهد بود.»

وی در کودکی به مکتب خانه می رود و تحت نظر میرزا عزیز، قرآن و دستگاه های موسیقی را فرا می گیرد. به گفته ی خودشان؛ پس از یادگیری اصول نوحه خوانی و اذان گویی، با همراهی پدر در مسجد اردبیل به این کار مشغول می شود و گاهی نیز برای خواندن نوحه به شهرهای اطراف، خصوصاً تالش میرفت.

مرحوم حاج رحیم مؤذن برای تحصیل حوزوی رهسپار قم می شود. حاج مهدی سراج از دوستان حاج رحیم مؤذن می گوید: «صدای رحیم آن قدر خوب بود که دیگر همیشه او در مجالس قم، مداحی میکرد.

مداحان قم پیش شیخ کریم شکایت کرده بودند که با آمدن رحیم ما از کار افتاده ایم». رحیم در کنار درس خواندن، ظهرها در حرم حضرت معصومه اذان می گفت. سال ۱۳۲۹ شیخ کریم فوت می کند و رحیم که فقط ۲۵ سال سن دارد، به تهران می آید تا جای خالی پدر را در مسجد امام پر کند. خودش ماجرا را این گونه تعریف می کند: «مرحوم پدرم سال ۱۳۲۲ برای نخستین بار اذان را در رادیو گفت و همین روند تا ۱۳۲۶ که برنامه سحری را به صورت زنده اجرا می کرد، ادامه داشت.

او در سال ۱۳۲۹ فوت کرد و من قبول کردم جای او اذان بگویم تا الان که با این سن و سال هنوز مشغولم و افتخار دارم که با گفتن آن یک اذان، برای اسلام و مملکت کاری کرده ام. ما که نه ثروت داریم، نه مکتب و همین یک اذان بر ایمان بهترین خیر است.» در همین سال است که نام خانوادگی او نزد مردم از مؤذن به مؤذن زاده اردبیلی تغییر می کند. جعفر مؤذن زاده اردبیلی، پسر ارشد حاج رحیم تعریف می کند که: «وقتی شیخ کریم فوت می کند و پدرم به جایش اذان می گوید، مجریان رادیو ایران برای معرفی او به مردم، «زاده اردبیلی» را

به فامیل پدرم اضافه می‌کنند تا به شنوندگان بگویند او پسر شیخ کریم است. سر همین موضوع، همه فکر کردند که نام خانوادگی پدر من «مؤذن زاده اردبیلی» است و همین نام هم تا آخر روی او ماند.»

مؤذن زاده در آخرین روزهای زندگی اش به مکه مشرف می‌شود و به آرزوی خود که همان زیارت خانه خدا بود، می‌رسد.

در مکه از او خواسته می‌شود اذانی بگوید که جمله «اشهد ان علیاً ولی الله» در آن نباشد اما او این موضوع را نمی‌پذیرد و دست آخر مسئولان عربستان قبول می‌کنند مؤذن زاده اردبیلی اذان را با شهادت بر علی (ع) بگوید. حجاج همراه وی گفته اند که حاج رحیم اذانش را ۲۰ دقیقه خوانده است. جعفر در ادامه به نکته‌ای اشاره می‌کند که عدم تحقق آن تأسف انگیز است؛ «بیست سال پیش پدرم می‌خواست یک اذان دیگر را بخدمت ۱۵ دقیقه کهدر میان آن دعا هم بود، بپر کند اما نگذاشتند و گفتند که اذان ۶ دقیقه بیشتر نمی‌شود.»

استاد سلیم مؤذن زاده اردبیلی

استاد سلیم مؤذن زاده اردبیلی یکی از مداحان معروف ایرانی است که در سال ۱۳۱۵ خورشیدی در شهر اردبیل چشم به دنیا گشوده است. وی که بیش تر نوحه‌هایی را به زبان ترکی آذری سروده، به زبان‌های فارسی و عربی نیز تسلط دارد. در جهان کنونی یکی از نوحه خوانان و مداحان نامدار جهان تشیع و جهان اسلام، استاد سلیم مؤذن زاده اردبیلی می‌باشد. ایشان، حنجره و صوت ملکوتی خود را وقف قرآن، اسلام، تشیع، نبوت و امامت نموده‌اند. استاد شیخ عبدالکریم مؤذن زاده اردبیلی (ره) پدر گرامی اساتید والامقام آقایان: محمود (ره)، نعیم (ره)، داوود (ره)، رحیم (ره) و سلیم مؤذن زاده اردبیلی می‌باشد و همه این بزرگواران مؤذن و مداح و افتخار جهان تشیع بوده و هستند و اذان‌هایی که گفته‌اند و ذکرها و قرائت‌هایی که از قرآن کرده‌اند همه اثرهایی جاوید هستند.

نوای توحیدی و روحبخش این استاد والامقام پس از گذشت بیش از نیم قرن هنوز از حنجره جادویی اش گوش و دل عاشقان ائمه اطهار (ع) را نوازش می‌دهد. اعجاب‌تواناییب ی و صفاد را در اجرا بر نامه‌های متنوع مداحی، نوحه خوانی و مولود خوانی از دوران نوجوانی، وی را در ردیف یکی از مطرح‌ترین مداحان جهان قرار داده است.

سلیم مؤذن زاده اردبیلی چهره ماندگار مداحان جهان تشیع است.

تاریخ مداحی و تعزیه خوانی جهان تشیع و دنیای اسلام، در دل خود حکایت‌های بسیار دلنشین از استاد سلیم مؤذن زاده اردبیلی محفوظ داشته که مورد مباحثات مسلمانان است.

اشاره به برخی از شاهکارهای نوحه خوانی استاد سلیم مؤذن زاده اردبیلی:

«یازینب کبری (س)»

زینب زینب زینب زینب
زینب زینب زینب زینب
کانون وفازینب
آمجاج بلازینب
سیمای حیا زینب
هر درده دوا زینب
غم قهرمانی
زهـرانشانی
ای روح با ایمان
جانیم سینه قربان
جانیم سینه قربان

«زبان حال بانوی وفادار در سوگ حضرت علی اصغر (ع)»

عمروم حیاتیم علی
شور و نشاطیم علی
لایلای سینه مون گلی
الـلـریـه سوو گلی
بوشبـشیـگـون بـزـرم
اوستـونـه گل دوزرم
چولـلـری سـنـدن ساری
مـلـر مـلـر گـزـرم

حاج سید محمد عاملی اردبیلی

حاج سید محمد عاملی در سال ۱۳۴۲ در شهر اردبیل در محله ی محمدیه در خانواده ای مذهبی دیده به جهان گشود. خانواده ای که اجدادشان از روضه خوانان شهیر اردبیل به شمارفته و در خدمت دربار با عظمت مولاً اباعبدالله الحسین (ع) سابقه ی درخشانی دارند. نوحه خوانی را ابتدا در هیئت حضرت رقیه (س) شهرستان اردبیل بصورت حرفه ای آغاز نموده و در حال حاضر حدود ۲۶ سال است که در استان ملک پاسبان مولاً اباعبدالله الحسین (ع) در استان اردبیل و سایر استان ها و اخیر از طرف مجمع جهانی اهل بیت در

چند کشور اروپائی و آسیایی مداحی می نمایند. ایشان از زحمات برادر بزرگوارش حضرت حجت الإسلام و المسلمین دکتر سید حسن عاملی نماینده ولایت فقیه در استان و امام جمعه اردبیل که زحمات زیادی را در خصوص آشنایی وی با فرهنگ عاشورایی برایشان کشیده است و اساتید «حاج سلیم مؤذن زاده اردبیلی، حاجارشدانوری و حاجیوسفپور حسین» و شعرای استان «مرحوم حاجیحیوی، مرحوم منزوی، مرحوم انور، کلامیزنجانی، غفاریاردبیلی، هادیاردبیلی و سید تقی سیفی» که از محضرشان کسب فیض نموده همیشه تقدیر و تشکر و یاد خیر می نمایند.

حاج داود علیزاده اردبیلی

حاج داود علیزاده در سال ۱۳۳۰ در تهران و در خانواده ای مذهبی و عاشق اهل بیت (ع) بدنیا آمد و قبل از اینکه راهی مدرسه شود نوحه خوانی و مرثیه سرایی را با ذکر حسین حسین، شروع نمود. نام ایشان برای عاشقان سید و سالار شهیدان آشناست. از جمله برنامه های وی می توان به طشت گذاری که همه ساله در مسجد انصارالحسین تهران و در آخرین جمعه ذی الحجه برگزار می شود اشاره نمود. از نمونه مداحی های بی نظیر وی می توان به مراسمات ایام فاطمیه در منزل شاعر نامی حاج کلامی، مصیبت یتیم در سال ۵۴، خطبه حضرت زینب (س)، خطبه امام سجاد (ع) در مسجداموی و... اشاره نمود که ایشان را در زمره چهره های ماندگار مدح و مرثیه ی آل عبا (ع) قرار داده است. با توجه به آشنایی همیشهری او در دبیر مدرسه و مرثیه سرایی در مسجداموی و... اشاره نمود رحلتشان از اشعار استاد کلامی زنجانی استفاده می نماید. در مورد حاج داود علیزاده و تبحر کامل وی در مداحی جای هیچ حرفی نیست و بخصوص در او خشاما خوانی نیز تبحر دارد و علاوه بر آن در خواندن مثنوی های قضایای کربلا نیز آثار فاخری دارد. حاج داود علاوه بر اینها مداح خاص حضرت علی اکبر (ع) نیز می باشد و آثار متنوعی را در این مورد اجرا کرده و نوحه های بسیار زیبایی در مورد اشبه الناس الرسول الله خوانده است از نوحه های حاج یحییوی و منزوی گرفته تا نوحه های حاج کلامی.

حاج محمدباقر منصوری اردبیلی

محمدباقر منصوری در سال ۱۳۶۲ در خانواده ای مذهبی که در محله امام جعفر صادق (ع) اردبیل سکونت داشتند بدنیا آمده است. مادرش فرزند روحانی و روضه خوان شهیر اردبیل، مرحوم حاج میر اسماعیل فاضل مجتهدی می باشد. والدین وی نیز هر دو اصالتاً اهل اردبیل بوده و در محله ی جمعه مسجد این شهر به دنیا آمده اند. ایشان از سن ۸ سالگی

به تشویق مادرش شروع به مداحی کرده است. در ایام محرم در محلات مختلف به ترتیب: محله پیرمادر، نملر و اوچدگان انجام وظیفه می نماید. اساتیدی که نقش آفرینی بسزایی در شکل گیری مداحی وی داشته اند عبارتند از: مرحوم استاد قاسمی، استاد حاج رحیم حیدری و استاد حاج محمدباقر تمدنی می باشند.

کلام آخر

وقتی انسان جاودانه شد، گذر زمان او را کهنه یا تکراری نمی کند و بعد زمان موجب فراموشی او نمی شود. ابر مردی چون حسین بن علی (ع) به ابدیت تعلق دارد و گذشت روزگار در برابر حیات معنوی او مفهوم مصطلح خود را می بازد؛ از این رو داستان عشق بازی و قیام او هر سال بر سر زبان هاست. فقها، متفکران، مورخان، شعرا و... هر یک به فراخور حال خود به واقعه ی کربلا نگر بسته و درباره ی آن سخن گفته اند.

من نتوانسته ام یک از هزار هم بنویسم، آری قلم از شرح بیان احوال حسینیان اردبیلی بسیار قاصر است و من جز اندکی از آن را نمی توانم بیان کنم. من چیزی نوشته ام و شما هم چیزی می خوانید، نه من می توانم بنویسم و نه شما می توانید حقیقت مسأله را بطور کامل متوجه شوید. پس در تعزیه داری اردبیل شرکت کنیم تا هم من و هم شما تا حدودی درک مطلب کنیم.

منابع:

- بلبلی - ربعلی / عزاداری در اردبیل / جلد اول / انتشارات نوید اسلام / قم / ۱۳۸۵ ش.
- بلبلی - ربعلی / عزاداری در اردبیل / جلد دوم / انتشارات ثنای سرخ / ۱۳۸۷ ش.
- بلبلی - ربعلی / عزاداری در اردبیل / جلد سوم / انتشارات ثنای سرخ / ۱۳۸۸ ش.
- ماهنامه فرهنگی اجتماعی جاووش / سال اول / شماره پنجم / ربیع الاول ۱۴۳۳ هـ
- ماهنامه خیمه / سال دهم / شماره ۸۳ / دی ماه ۱۳۹۰ ش.
- خالق فکری کنازه اردبیلی / تشنگان وصال / چاپ اول / انتشارات پیری / تابستان ۱۳۷۵ ش.
- عبدالحسین نیشابوری / اشک حسینی، سرمایه‌ی شیعه / چاپ دوم / انتشارات دلیل ما / زمستان ۱۳۸۳ ش.
- همشهری ماه، ویژه ایرانشناسی (سرزمین من).

